

ZLATNA RIBA I ISTOČNI ARIEL

SANJA LOVRENČIĆ

SADRŽAJ

RIJEČI (I RIJEČI)	1
Bijeli bor	2
Iz turističkog vodiča: rent-a-cat	4
Ili-ili?	6
Crvene cipele	8
Unutarnji krajolici: čovjek od leda, čovjek od vatre	10
Stršljeni	11
Zlatna riba, varijacija	12
Svatko traži svojega mornara	14
Halam Djinn	16
<i>All that jazz</i>	17
Istočni Ariel	19
<i>Colour of magic</i>	22
Autobus; groblje	24
Uvala	26
Slikar	27
Nabrajanje (po uzoru na Sei Shonagon)	28

Žena koja pada	29
Bjelanjci	31
Posudice iz tuđe knjige	32
Taktika	34
Japanski vrtovi	36
Na kraju mola	38
Sredovječnost	40
Put kroz šumu	42
Turnir	43
Vrhnje	45
Prodor	47
Stolac premalo	49
Primorske sobe	50
Mađioničar	52
Ruža	53
Alpsko doba	55
Kapetan obalne plovidbe	56
Stablo	58
Varaždinski intermezzo	60
Zoološki vrt	62
Solsticij	63

Plitvice	65
Trajekt	66
DNEVNIK PLOVIDBE	67
Rijeka	68
Autobusni kolodvor; Slavonija	70
Skica za Prag	71
München	78
Amsterdam	81
Omišalj	83
Šibenik/Zlarin	84
Graz	88
Mali silbenski dnevnik	91
Zagorje	93
Verudela	95
Sve što znam o Grožnjanu	97
ZAPISI IZ TEŠKOG PROLJEĆA	106
Troje djece	107
Upute	108
Piazzola	109

Dućan starih stvari	110
Sendvič s puretinom	111
Rod primarijusa	112
Ples nade i očaja	113
Kad vrijeme stane	115
Unaprijed živeći nedostajanje	116
Činjenice: bolnica za plućne bolesti	117
Najtužniji posjet Nami	118
Doba ruža	120
Crnatkova	121
O autorici	122
Impresum	124

RIJEČI (I RIJEČI)

BIJELI BOR

Otvorim bočicu eteričnog ulja na kojoj piše „Pinus silvestris“...

...i vidim balkon. Niska, previše niska crna ograda, iza nje konopci za sušenje rublja, dolje prostrano dvorište, proljetna prozračna svjetlost. Upravo tu svjetlost trebalo bi naslikati, kao što je to nekoć polazilo za rukom nekim drugim ljudima na nekim mjestima nimalo nalik ovom balkonu na petom katu s kojega se vide mudre sove i zeleni krov stare Sveučilišne biblioteke.

Na balkonu stoji nestabilni slikarski stalak, jedan od onih laganih, na tri noge koje se izvlače. Trebao bi biti praktičan, sklopiv i prenosiv, prikladan za svaku slikarsku visinu, ali vijci su mu loši i teško ih je učvrstiti. Pokraj stalka dva „grundirana“ platna – čak dva, pravo obilje! – nategnuta na okvire, kutija uljanih boja, plastična paleta, čaša s kistovima, ulje i razrjeđivač u bocama. Sav taj pribor složen na starom stolcu, malo prenisko, malo predaleko od ruke. Jer na balkonu je i slikarica, možda još djevojčica, možda već djevojka, nekakvo biće između, zagledano u najotvoreniji dio neba, onaj u čijoj su pozadini daleki neboderi...

U slici koja je poput džina iz svjetiljke izišla iz bočice s borovim mirisom platno je još bijelo, boce s uljem i razrjeđivačem zatvorene. No odnekud se širi taj opojni miris, možda iz premaza na platnu, možda iz kutije s bojama. Slikarica na balkonu ne zna od kakvoga se ulja proizvode boje, ni što se sve stavlja u masu za „grundiranje“, ali duboko udiše taj miris, spuštajući pogled na tri breze dolje u dvorištu. Da, to bi htjela naslikati, to njihovo treperenje na suncu... No nije sigurna da će znati, da ulje neće biti previše teško i gusto za njenu svrhu.

Zaboravila je krpicu. A sigurno će morati s kista skidati višak boje i bilo bi bolje da odmah ode po nekakav komadić tkanine. Možda i onaj široki nož od sivog pleha koji joj ponekad zna poslužiti bolje od kista... Dolazi i odlazi, odgađajući početak, u nekoj odjeći koja je nova, jer je sva njena odjeća nova. Staru je odjednom prerasla.

Na balkon slijeću vrapci. I odmah odlijeću dalje. Tijesan je taj balkon, nema mjesta za sve.

Ona promatra svoj pribor, pa ponovno breze. Otvara tubu zelene, pa je ponovno zatvara. Ne zeleno nego žuto. Plavo, žuto, bijelo...

Kad bih se vratila na taj balkon, postavila neki novi stalak, jer je stari prije nekoliko godina otišao s krupnim otpadom, i kad bih pokušala naslikati breze koje su još uvijek na svom mjestu, što bi to bilo? Pokušaj opuštanja, nekakav hobi? Za djevojčicu ili djevojku na balkonu to je nešto mnogo ozbiljnije, premda se čini da je njen pogled zapravo osmijeh. Kad jednom odluči povući prvi potez, bit će to prvi potez na njenoj slici...

Ali ne još. U mirisu bijelog bora još nema prvog poteza, samo svjetlo, nestabilan stalak i pribor spreman za počinjanje.

IZ TURISTIČKOG VODIČA: RENT-A-CAT

U tom gradu ljudi provode mnogo vremena stojeći na čudnim mjestima i čekajući autobuse, koji dolaze rijetko i hirovito.

Neki stoje i pogledaju se tek tu i tamo, uglavnom neprijateljski, duboke bore usijecaju im se u čela i teško je reći o čemu zapravo misle iza te svoje maske, jesu li zaista toliko mrzovoljni, toliko kritični, toliko loše raspoloženi, žuri li im se zaista dok užurbano pogledavaju na satove. Opravdana je njihova ljutnja, naravno, jer ti bi autobusi po pravu i zakonu i po voznome redu trebali stizati, a ne stižu. Opravdana je njihova ljutnja, jer u središte toga grada ne smiju osobni automobili. I možda bi te opravdano nezadovoljne ljude već izdali živci, možda bi krenuli pješice, kad se u tom gradu ne bi bilo toliko teško orijentirati, kad grad ne bi bio nesavladivo velik i nerazumljiv, takav da je samo autobusom moguće nekamo stići. Mrzovoljnim ljudima čak ni služba za iznajmljivanje mačaka ne može mnogo pomoći – jer oni, u pravilu, ne vole mačke.

Drugi pak veselije provode vrijeme na stajalištima, koja se s pravom zovu stajališta, jer se na njima stoji. Takvi započinju razgovore, pričaju viceve, skreću prema povjerljivim sadržajima, iznose osobne priče širokim romantičnim zamahom, zaobilazeći sitnice, jer nisu sigurni koliko će imati vremena, neće li se autobus ipak pojaviti prije nego što uspiju reći najvažnije. Pa im priče ispadaju glatke i lijepe, ljepše od stvarnosti, premda su ponekad čak malo prebrzo gotove, otvaraju se prostori za pitanja – no njihovi sugovornici oklijevaju, pitaju se je li umjesno postavljati pitanja u toj situaciji. Ponekad pripovjedači odu predaleko u svojoj povjerljivosti, zasrame se na trenutak, ponekad se preglasno smiju vlastitim šalama, ponekad jednostavno previše brbljaju, tek napola svjesni da će toliko riječi nužno odati njihova ograničenja, njihove prikrivene nedostatnosti, sramotne sitne niskosti. Na sreću, iz svega toga lako se izvući jer postoji služba za iznajmljivanje mačaka.

Ali kakve su to mačke!

Površnom turistu može se učiniti da su one jedina doista živa bića u tom svijetu ispunjenom slikama koje se kreću. Velike, prekrasne, mekane, sjajne, site i uglavnom dobro raspoložene. Već sâm kombi koji ih razvozi od stajališta do stajališta širi oko sebe mačju toplinu.

Površnom turistu također bi se moglo učiniti da neki ljudi (iz prve i iz druge skupine) čekaju autobuse samo zato da bi proveli neko vrijeme s mačkama – i da autobusi upravo zato kasne.

Jer svaki dolazak kombija dočekuju valovi radosti, osmijesi olakšanja.

Važno je još napomenuti da je mačke apsolutno zabranjeno fotografirati.

ILI-ILI?

Kad dođem na otok, ulazim u nov zvučni krajolik: ludi zrikavci, dovikivanje radnika i udarci čekićem po daskama u susjedstvu, nekakav motor koji umilno bruji u daljini, brodska sirena, dječji glasovi na putu prema plaži.

Kad dođem na otok, moram također stvoriti nekakav unutarnji krajolik, kako bi život bio ugodan, a vrijeme dobilo prepoznatljivo lice ili barem lozinku za pamćenje: bilo je to ljeto kad sam na plažu nosila knjigu s hobotnicom na koricama.

Kad dođem na otok, kao i inače kad privremeno promijenim mjesto boravka, naglo počnem više misliti o vremenu pa se može dogoditi da sinu koji se zanosi fizikom kažem:

- Molim te, izračunaj mi silu koja bi bila potrebna da se Zemlja prestane okretati oko svoje osi i oko Sunca. Da stoji u mjestu.

- Ne postoji mjesto – stiže odgovor s vrtoglave spekulativne visine. – Kretanje se ne može zaustaviti.

- A kad bi Sunce počelo kružiti oko Zemlje, dajući starome Ptolomeju za pravo?

- To je svejedno.

- Kako svejedno?!?

- Isti je odnos ako Sunce kruži oko Zemlje i ako Zemlja kruži oko Sunca.

- Ali čovjek je išao na lomaču zbog toga!

- Zato što su oni mislili u kategorijama „ili-ili“.

- Mene zanima kako se može postići da ništa ne kruži – pokušavam ponovno. – Vječni dan na jednoj strani, vječna noć na drugoj.

Umjesto odgovora dubok uzdah. Potrošila sam njegovo strpljenje.

- A kad bi se kugla počela vrtjeti u suprotnom smjeru, bi li vrijeme počelo teći unatrag?

- Ne bi.

Odustajem. Slušam skakavca.

Skakavci su također dio zvučnog krajolika. Sad jedan veliki otočki primjerak, zelen i crn ali bez krila, pokušava glodati koricu kruha koju smo ostavili na stolu. Ako se približim i osluhnem, mogu čuti suhi zvuk njegove čeljusti koja struže i struže.

Skakavaca tu ima različitih veličina, ima ih krilatih, ima ih bez krila, prozirno zelenih i prošaranih crnim. I svaki valjda ima svoj poseban glas? Jedan je sinoć hodao po obodu vinske čaše, zatim se oprezno nagnuo i počeo piti bevandu. Jedan se uporno zavlači u haljinu koju ostavljam obješenu na vratima terase – suho i šušljivo iznenađenje.

Kažu da na otoku postoje godine osa i godine skakavaca.

Ili-ili.

Ovo je godina skakavaca.

CRVENE CIPELE

Zašto nosite crvene cipele, upitala bih. Ljudi bi rekli jednostavno: zašto što mi se sviđaju.

Zašto vam se sviđaju, upitala bih svojim uobičajenim zašto-glasom. A oni bi me gledali onako kako ljudi gledaju kad ne znaju što bi rekli. Ili bi uzvratili istom mjerom pitajući svojim zašto-glasovima zašto me to zanima.

Zašto me to zanima?

U knjigama se spominju crvene cipele. U nekoj bajci junakinja zbog njih ostaje bez nogu, jer razvratna je to stvar, ta boja krvi na nogama – ali to ne može biti sve.

- Evo ti zadaće – rekla bih svom odanom pomagaču, starom džinu iz svjetiljke – nađi sve prizore u kojima se pojavljuju crvene cipele i sve osobe koje ih nose.

- Samo ženske osobe? – ispalio bi kao iz topa, jer je brz i pametan. I izvukao iz rukava dva-tri primjera.

- Dobro – rekla bih – dovoljno je za večeras, popij tabletu, udobno se smjesti u svjetiljci, nemoj grbiti leđa i spavaj.

Jer sve je to samo izlika, skupljanje hrpe u koju bih neprimjetno ubacila priču koje se mutno sjećam.

Dogodilo se negdje u dubini vremena, u nekom selu gdje ponekad dolaze pomamni svirači pa sve stanovnike tijesnih i čađavih seoskih izbi tjeraju u ples.

- Hoćeš li mi kupiti crvene cipele? – upitala je starica, nesvjesna da je već starica, svoga muža tvrdicu.

Toga je jutro k njima je došao putujući postolar i tad, dok je gledala te cipele od crveno obojene kože, činilo joj se gotovo kao da u svom blatnom, sumornom dvorištu čuje smijeh. I vidjela je sebe kako lakim korakom odlazi do susjede, nosi kolač, pridružuje se svetkovini...

Muš ih nije ni pogledao. Nije rekao čak ni „neću“.

- Što će ti? - rekao je. - Pa ti nikamo ne ideš. I prije ćeš umrijeti nego potrošiti cipele koje nosiš.

Klimnula je glavom, razvezala pa ponovno zavezala rubac oko glave. Crn je bio taj rubac, sa sitnim tamno plavim cvjetićima koji su se u bezbrojnim pranjima pomiješali s podlogom.

Od njegovih riječi još se više smanjila, zgrbila, ostarjela.

Trgovac je slegnuo ramenima, otišao iz njihovog dvorišta. Svirači se nisu pojavili na njihovim vratima.

A ona se, gledajući svoje razgažene stare cipele, koje nikada nisu bile crvene, pretvorila u golemu suzu. Plakala je nevidljivo i nečujno, plakala za samom sobom, za onom koja nekamo ide, kojoj nešto treba, koja prihvaća poziv što ga čuje u glazbi. Za onom koja nikada nije postojala, ali je trebala postojati.

Ne znam što je još bilo u toj priči. Čini mi se da se i tu radilo o nekakvoj bajci i da je imala sretan kraj. Premda ne znam kakav sretan kraj može imati takva priča. Ili je svaki kraj takve priče sretan?

Zašto nosiš crvene cipele? upitala bih vlastiti odraz u ogledalu. Jer mi dobro stoje, glasio bi odgovor. Zbog one bakice, glasio bi odgovor. Jer se u svakom trenu može dogoditi da bude blagdan, i da nas mahniti svirači pozovu na ples?

UNUTARNJI KRAJOLICI: ČOVJEK OD LEDA, ČOVJEK OD VATRE

Ledeni čovjek pokušava stići do mora, ali mu ne uspijeva.

Ledeni čovjek ide otokom i topi se, topi, topi.

Kad se otopi do kraja, rodit će se opet iz hladnog trbuha otoka (to mjesto ne možeš naći na karti) i opet će krenuti prema zlatnim uvalama.

Jer više od ičega čezne za pijeskom i sunčanom mrežom u zelenoj vodi.

Kad bi i stigao do ruba, voda bi ga brzo uništila, i njemu je to jasno. Ipak čeka trenutak kad će se otok zabuniti, poroditi ga noću, da, noću bi mu možda moglo uspjeti. Ali noću u moru nema zlatne mreže za kojom čezne.

Vatreni čovjek hoda suhim livadama i pali obalu, otoke, brda uz more. Da uvijek bude dan.

STRŠLJENI

Ljeti navečer u sobu ulijeću stršljeni, plešu svoj pijani ples oko svjetiljke.

Iz iskustva znamo da je stršljena moguće ubijati novinama, a može ga se i poprskati sredstvom koje nosi bizarno ime Biokil. Okršaj novinama mnogo je plemenitiji, uključuje stanovit rizik, zahtijeva spretnost i neustrašivost, te bi ga se u nuždi moglo usporediti s borbom protiv kakvog zmaja. Ako stršljen pod prijetnjom novina pristane izletjeti kroz prozor, život će mu biti pošteđen.

U služenju otrovom nema ni traga takvoj neizvjesnosti, a i sve herojske usporedbe sasvim su neumjesne. Pod djelovanjem Biokila stršljen još malo leti oko svoje svjetiljke, zatim počinje gubiti visinu, srlja zrakom ovamo i onamo, pada, grči se na podu i umire.

Ja, međutim, imam zelenu mrežicu koja nam je služila za ribe dok smo imali akvarij. Njome hvatam stršljena i bacam ga kroz prozor. Uvježbala sam to već prilično dobro, ne bojim ga se, govorim oholo, jer ubost će me samo zabunom, samo zato što me se boji, a ni od tog uboda ne bih umrla. Nekako ih volim zbog tog pijanog plesa oko svjetiljke. Prema moljcima iz brašna, na primjer, nisam toliko ljubazna.

ZLATNA RIBA, VARIJACIJA

Sve je počelo onoga dana kad je uhvatio zlatnu ribu. Riba, da, bila je riba, iako mu se poslije ponekad činilo da je zapravo bio krilati konj. U svakom slučaju, bilo je nešto zlatno i na tren njegovo.

Pusti me, rekla je, pa ću ti ispuniti tri želje.

Da, sve je bilo normalno, baš kao što bi čovjek očekivao. I on je trebao biti normalan i izreći nekakve tri želje. Iako je i malome djetetu jasno da od toga nikada nije bilo nikakve koristi i da bi bolje bilo pojesti tu ribu. Iako je teško pojesti nešto što govori.

Ali on je htio ispasti pametan, premda bi se o razini takve pameti dalo raspravljati. Možda to i nije bila njegova pamet, nego svih onih lukavaca koji su govorili: ja znam što bih zaželio.

Imam samo jednu želju, odgovorio je svečano, a to je da mi se ispunjavaju sve želje.

Da, da, rekla je čarobna životinja, tako sada svi odgovaraju.

I teško je uzdahnula, koliko je to jednoj ribi moguće.

Znaš, rekla je, sad će ti se nažalost dogoditi obrnuto, što god zaželiš neće ti se ostvariti, mislim, možda i hoće, ali samo ako ne zucneš ni riječi, nikome, pa ni samome sebi. Morat ćeš naučiti prezirati ono što želiš, smatrati poželjnim ono što ti ne treba.

Možda se nakon ovih riječi podlo osmjehnula. A možda i nije.

Čekaj! viknuo je, ali je riba (ako to ipak nije bio konj) raširila svoja čarobna krila i otrpnula.

Očito ga je smatrala vrlo glupim, jer mu je s neba još dobacila: pazi da ne zaželiš ono što ti zaista treba! Čovjek kojemu sve treba reći dvaput.

I sad su počele muke s rečenicama. Što želite, pitali bi ga u kafiću. Kavu s mlijekom, čašu piva... Čim bi iskreno odgovorio na takvo banalno pitanje, našao bi se na obali, do koljena u hladnoj vodi iz koje je izvirivala riblja njuška i prijekorno ga gledala. Zatim se morao vraćati kući pješice, u mokrim cipelama.

Kad je naučio imena kojekakvih bizarnih napitaka – koji mu nisu trebali niti ih je zbilja želio

- život je postao malo lakši. Što želite? Može jedan Ramon Gin Fizz? I hop, u tren oka konobar se vraća s kremastim koktelom. Kako je bio sretan kad mu je prvi put uspjelo! No već su na redu bile mnogo gore stvari.

Zaljubio se. Ne želim da me nazove, mrmljao je u sebi i naglas, ne želim je vidjeti, ne želim da sa mnom radi ovo i ono... Ali višnje sile nisu odobravale metodu laži - svako malo našao bi se na obali u vodi do koljena. Promijenio je taktiku, pronalazio joj mane i pogreške, rugao joj se i udvarao drugim ženama. To pak ona nije odobravala, točnije rečeno, nakon nekoliko večeri provedenih na taj način u društvu zajedničkih prijatelja i poznanika, počela ga je zaobilaziti u velikim lukovima. A on se bjesomučno, i prilično uzaludno, trudio uživati u seksu s raznim ženama do kojih mu nije bilo nimalo stalo.

Htio se zaposliti. Javio se na natječaj. Pozvali su ga na razgovor. Sve je išlo dobro dok čovjek s druge strane stola nije postavio fatalno pitanje: vi zaista želite taj posao? Da, rekao je, ne stigavši razmisliti - uostalom, bilo bi zbilja čudno da je uspio izjaviti išta drugo - i opet se našao među ribama. I morao se vraćati kući u mokrim cipelama, razmišljajući kako bi možda mogao dobiti posao u nekoj banci ili marketinškom savjetovalištu.

S vremenom je od svega toga dobio gripu. Ležao je u krevetu, a zgodna mu je liječnica dolazila u kućne posjete. Iz dana u dan donosila je lijekove, koje bi bacao pod krevet, i zabrinuto gledala živu u toplomjeru koju je uspijevao natjerati u visine mnogim prepređenim načinima. Napokon je rekla ozbiljno: ali, želite li vi uopće ozdraviti? Ne znam, rekao je melankolično i lukavo, ali opet nije uspjelo. More je bilo mutno i valovito, i vrlo hladno.

Dosta mi je, rekao je moru, neka sve ide k vragu!

Oh, ta ti je dobra! rekla je iz vode neka jako velika, jako stara i jako zlatna riba. Napraviti ćemo iznimku i želju ćemo ti ispuniti.

I poslije više nije bilo ničega.

SVATKO TRAŽI SVOG MORNARA

Treći put žena u sivoj haljini izvodi isti slijed pokreta, vijugavih, kružnih pokreta koji izviru jedan iz drugoga, nastavljajući se naizgled u beskraj, poričući vrijeme kojemu njeno lice ne odolijeva.

Kad je jučer u podne prvi put tako plesala, iza velikih stakala padao je snijeg.

Uzela je pjesmu i oplesala je. Kao što se događaj može opjevati, tako se pjesma može oplesati. To je lako. Ona pleše cijeli život. Osim posljednjih godinu dana, do ove predstave.

Radni naslov projekta bio je poezija i ples. Zato su žene koje su sve to smislile odlučile plesati u velikoj zgradi glavne knjižnice u gradu. Knjižnica je mjesto gdje se čuvaju knjige. Poezija je nešto što se čita iz knjiga.

Kad je plesala drugi put, jučer navečer, istovremeno se odvijao prijenos rukometne utakmice na televizoru u kafiću koji se nalazi u predvorju knjižnice. Istom predvorju u kojemu ona pleše. I bilo je navijača.

Sada već treći put na pozornicu koja nije pozornica dovodi svojega partnera koji nije plesač. Gluhonijem je, poznaje jezik znakova. Zajedno će izreći pjesmu koju je odabrala, on svojim jasnim i razgovijetnim, ona svojim izmišljenim pokretima.

Svatko traži svojega mornara...

Ljudi prolaze kroz prostor njenog plesa ne gledajući je, ne osvrćući se. Njena je haljina siva i valovita, prelijeva se kao more. Čovjek poslovnog koraka, s poslovnom torbom, okrznuo ju je u prolazu, možda bi je i srušio da se našla na crti koja najkraćim načinom povezuje točku njegovog ulaska u predvorje s izlaznim vratima.

Nema glazbe da je brani, nema nizova stolaca koji bi jasno rekli: pokaži poštovanje, ovo je predstava! Ali ima svoju publiku: petnaestak ljudi ozbiljno je promatra, njihovi pogledi je štite, da, njihovi pogledi mogu malo zaštititi njenu krhkost.

S druge strane staklenog zida prostire se grad. Sunce blješti s prozora neke visoke zgrade. Njen partner ulazi u bljesak, teško ga je gledati s tom nepredviđenom aureolom. Ona staje

iza njega, ulazi u prostor znakova, znakovi se povezuju, pa su i njeni i njegovi, i jasni i snoviti. I tako njih troje, plesačica, gluhonijemi čovjek i sunčev odsjaj, stvaraju nov prostor unutar stvarnog prostora knjižnice, prostor u kojemu se govori nešto drugo.

Svatko traži svojega mornara...

Još dvaput će ponoviti predstavu i svaki put bit će malo drugačije. Svaki put će drugi malobrojni ljudi doći gledati, svaki put predstava će završiti čestitanjima, razdraganošću, ponekim cvijetom.

Ono što nije drugačije, ono što je svaki put isto: njen mornar na dnu mora, nedohvatan.

HALAM DJINN

Kad zapnem u riječima – uzmem snop A.-ovih *Magic*-karata pa se suočavam s drugom vrstom čudovišta i opasnih krajeva.

Ili mi se samo čini da se na većini tih magičnih karata osjeća prijetnja? Ne, naravno, prijetnje mora biti. Da bi se izbjeglo ili pobijedilo opasnost, ta opasnost najprije mora postojati. Što veća prijetnja, to veći podvig, to veći osjećaj spasa.

Iz špila izvlačim vilenjaka. Stoji, neustrašiv i zlatan, pod zelenom zastavom i nešto dovikuje. On je glasnik i prenosi važnu poruku: ustrajte, ne posustajte, nemojte se predati! vaša mati stoji uz vas! Nešto u tom smislu piše na dnu karte. Ali kome on nosi poruku, tko su nevidljivi borci pod njegovim nebom koje u svjetlu zelene zastave izgleda tako bljedo?

Držite se! vidim kako putuje njegov glas.

Da, da, meni dovikuje, mene hrabri tim svojim neustrašivim držanjem.

Tom vilenjaku ne mogu naškoditi nikakve moći ni sile – tako piše na karti – ništa ne može poništiti njegovu čaroliju. Blago njemu, ali to je ipak previše jednostavno.

No dobro, zadržat ću ga, naravno da ću ga zadržati, to čarobno biće koje će biti na mojoj strani i govoriti mi neka ustrajem, nek' se svim silama trudim održati na vrhu velikog vala. Moj si, vilenjački glasniče, zastava može vijoriti u raznim smjerovima, ali tvoj glas ide ravno k meni.

Ipak, nije mi dosta, iz špila uzimam još i Halam Djinn – to biće od vatre, tu goruću ženu i sitne likove koji putuju s njom. Jer ona se kreće brzo, vidi se po njenoj plamenoj haljini, samo nije jasno gađa li je netko vatrenim strelicama ili ona sama stvara sve te plamenove. Ili su pak i ona i njeni pratioci samo jedno jedinstveno biće, vatreno i nezaustavljivo, krhko i pogubno –

Ja sam to, naravno, ta Halam Djinn, ponekad me gađaju vatrom, ponekad vatrom isijavam sama i taj život je naporan, da, prilično naporan.

Sad, kad mi je sve jasno, mogu preskočiti zapreku.

ALL THAT JAZZ

Kako ste? rekao je muškarac.

Žena nije odgovorila. Vidjela je – na rubu vida, kroz pukotinu prema prošlosti – drugi prostor, osjetila njegov sretni miris.

Kako već..., promrmljala je napokon. Onako sam kako već mogu biti, mislila je, kad se sve uzme u obzir. Sve?

Brzo mu je uzvratila istim pitanjem.

Dvorana je bila prigušeno osvijetljena kao uvijek, žamor je zvučao jednako umirujuće, stolci postavljeni za svirače potvrđivali sveopću predvidljivost: ovdje će se dogoditi točno ono što svi očekuju, ni više ni manje, i sve je savršeno pod kontrolom. Moje lice je pod kontrolom, mislila je, pitala se.

Muškarac koji se zaustavio pokraj nje, u prolazu, valjda u prolazu, razgovarao je s više ljudi istodobno, domahivao nekome preko njenog ramena, no ipak je još uvijek neporecivo stajao s njom.

Mi se razumijemo i bez riječi, rekao je, ali ne tu ni sad. Mogu šutjeti, dakle, mislila je žena, ionako je svejedno? Govorila je ipak nekakve riječi koje nisu vrijedile ni više ni manje od šutnje. Riječi – veznike. Poneki prilog. Poneki prigodan usklik, ne baš glasan.

Muškarac joj je pripovijedao kamo ga sve vode i na koje sve načine muče njegovi razgranati poslovi. Kad bi sišao anđeo s neba i oduzeo mu sve riječi koje se odnose na posao, što bi ostalo? Možda more?

Ne, nije bio miris mora to što je osjetila gledajući u poluprostor sjećanja. Bio je miris doručka, u svijetloj i toploj dvorani koja podsjeća na bazen. Zveckanje posuđa, smiješna pitanja. Gdje je med? Zašto opet nema crnog kruha? No more je bilo u blizini.

Nisam vas viđao ovdje, rekao je muškarac.

Je li to plahost u njegovom glasu? Možda ju nitko ne bi naslutio, nitko osim nje. Ali ona ima uho za nijanse. Ima i osjećaj za ritam. Ne bismo li zaplesali, rekla je, a onda se i dogodilo. Navečer, na terasi pred morem.

Kontrabasist je provirio na scenu, obuhvatio dvoranu kontrolnim pogledom.

Ali kako ste vi? upitao je muškarac još jednom nekakvim nepredviđeno nježnim glasom, odgovorivši na sporedna pitanja sporednih ljudi u prolazu. O čemu govorimo kad govorimo o ljubavi, ponavljala je u sebi toliko puta ponovljen naslov knjige. Zbilja, o čemu. Radim što i uvijek, rekla je naglas. Ionako ne bi slušao ništa dulje od jedne rečenice. Ili bi? Ili slušanje riječi i rečenica i nije toliko važno? Možda je potreban samo osjećaj uranjanja u glas, neka koncentracija, što li?

Kontrabasist se očito više ne namjerava povući s pozornice. Tiho iskušava usklađenost svojih žica čekajući da cijeli bend izađe pred publiku nad kojom se gase svjetla.

Žena osjeća smiješan ubod znatiželje: što bi je još mogao pitati taj nevoljni sugovornik u to malo vremena koje preostaje? Prioriteti većine ispitanika u anketama bili su obitelj i zdravlje, samo tri posto na vrh liste stavlja novac... On ne govori ništa, gleda je dugim pogledom, neizrečeno pitanje postaje sve ozbiljnije, možda.

Žamor zamire, od sve publike samo njih dvoje još stoje. Ona shvaća neumjesnost tog stajanja, ispričava se nekakvim smiješkom, pomalo kvrgavim, pomalo kljastim, i odlazi prema svom sjedalu.

Onda se ipak okreće još jednom, premda joj je to pomalo smiješno. U pogledu s kojim se susreće isti je onaj brisani prostor koji tako dobro poznaje: plaža kojom trči nevjerojatno lagana, ne nailazeći ni na kakve zapreke.

ISTOČNI ARIEL

Što želite da vam donesem? upitao je.

Oni su iznijeli svoj uobičajeno neskroman popis želja na kojemu su se našli mačevi, transformeri i pištolji na vodu. I još ponešto.

Ja želim, započela sam rečenicu i zatim čekala da nastane tišina. Nije nastala.

Ja želim samo jednu običnu, malu, najmanju, započela sam ponovno, pokušavajući izazvati znatiželju. No obitelj nije pokazala znatiželju.

Slušaj me! izrekla sam fatalne riječi i u zraku se odmah osjetio lahor otpora: ona hoće da je se sluša?! Želim samo jednu kutiju Ariela, rekla sam, brža od misli. Jednu malu kutiju, najmanju koju nađeš u dućanu.

Ali zašto? glasilo je pitanje, pa Ariela ima i ovdje. U našoj kupaonici.

Točno, rekla sam, ali to je istočni, donesi mi zapadni.

Onda moram misliti na to, rekao je i uzdahnio tako da bi i kamen proplakao. Onda to još moram i donijeti, kilogram više u prtljazi, moglo bi biti problema na aerodromu...

Samo jedna mala, najmanja kutija od 600 grama, zamolila sam kao pravo oličenje pozitivne junakinje, skromna, lijepa i samozatajna – znam da ti je to jako teško, ali možeš mi je donijeti i praznu.

Što ću s deterdžentom?

Istresi ga u kanalizaciju, rekla sam i izašla iz sobe, ne osvrćući se na njegovo užasuto lice.

Zapravo, ta mi kutija gotovo i nije trebala, ali ako čovjek želi biti siguran...

Putnik je oputovao, ja sam ostala. Zatrpana hitnim narudžbama koje su tada, kao i obično kad bi on putovao, bezobzirno pljuštale.

A školu u međuvremenu nitko nije ukinuo. Ni potrebu za ručkom. I veš-mašina također se

veselo okretala, pomažući danu da brže dođe kraju. Obično sve to mogu glatko izdržati tri dana. Četvrtog mi je strpljenje pri kraju. Petog nastupa očaj, šestog čudo zahvaljujući kojemu novom snagom krećemo iz početka...

Na sreću, trećega se dana moj životni suputnik trebao vratiti s puta. Na nesreću, trećega je dana nazvao i rekao da je sklopio sjajan posao i da se vidimo sljedeći tjedan. Vjerojatnije krajem nego početkom.

Četvrtog dana bila je subota, djeca su bila kod prijatelja u susjedstvu. I tako sam u subotu predvečer odlučila pospremiti svoj stol. Nema ljepšeg provoda kad je čovjek sam i na rubu očaja.

Maknula sam sa stola sve što se maknuti dalo, stavila pred sebe veliku plitku posudu punu vode i zapalila male svijeće koje su plutale u njoj. Moram nekamo otići, rekla sam tiho, moram nekako otići odavde. Zatvorila sam oči.

Zvijezde, svud uokolo bile su zvijezde i činilo se da zvijezde pjevaju. No bio je to nebeski pjevač. S glasom Davida Gilmoura. Letio je niže od zvijezda i zato je bio nevidljiv. A njegov je glas letio neovisno o njegovom tijelu, vrtložio mi se oko glave, pripijao tijesno uz ušne školjke: možeš li razlikovati, misliš da možeš razlikovati, razlikovati...

Gdje si? rekla sam.

Blizu.

Gdje blizu?

Tlo me ne drži pa sam gore.

Zašto te tlo ne drži?

Ne znam razlikovati, uvijek se povlačim iz igre.

Razlikovati – što?

Ovo nebo od onoga pakla, ono što mi treba od onoga čemu se divim, ono što želim od onog o čemu je ugodno misliti... ni dobar vjetar od opasnog, ni krik galeba od krika djeteta...

Glas mu je nezadrživo klizio u pjesmu...

Ni istočni Ariel od zapadnog Ariela? rekla sam – i uništila čaroliju.

Opet je sve bilo obično, kompjuterskim ekranom letjele su posljednje zvijezde. Priča je ostala u krhotinama.

Kad se pojavila kutija, potvrdilo se ono što sam ionako znala. Istočni ima fosfate, zapadni je garantirano bez njih.

Putnik je, kao ekološki svjesna osoba, donio punu kutiju.

COLOUR OF MAGIC

Da, dobro, naslov je ukraden, ali to se ne mora nužno tako shvatiti. Recimo da je naslov citat. Drugog naslova. Toliko dobar naslov da je glupo tražiti neki drugi.

Jer upravo je boja magije ono što ovdje nedostaje. Takav jednoličan posao, bezbojan, bez ikakve akcije! Uvijek ista soba, kućna odjeća, pogled kroz prozor. Uvijek ista beznadno bezbojna boja ekrana.

Možda bi trebalo imati nekakav zlatni filter pred ekranom, i hrpu kazališnih kostima, i boksačku rukavicu, i prašumu biljki mesožderki nadohvat ruke, možda hrpu gline, mokre mekane gline za otiske prstiju i gnječenje. Ali možda bi najbolje bilo imati čovječuljka u kompjutoru, poput onih magičnih čovječuljaka u knjizi čiji sam naslov prisvojila.

Čovječuljak, dakle (ukraden poput naslova), u mojoj priči živi u kompjuteru i mora jako mnogo i jako brzo pisati, neprestano ispunjavati taj moj ekran. Mora ga ispunjavati strahovito pravilnim slovima i još k tome u obrnutom smjeru. Jer on je unutra, a ja sam vani. Pri tome je moje lupkanje po tipkama samo prizivanje čarolije kojom ga držim u svojoj vlasti. No ponekad mu dam slobodnih četvrt sata pa on odgurne, recimo, poklopac jednog malog desnog zvučnika na monitoru (pred lijevim je nezdrava hrpa papira, ne isplati se ni pokušati), izviri, pripali lulu i počinje mi postavljati sarkastična pitanja:

- Mogu li ti ukazati na činjenicu da bezbojna boja ne postoji?
- Jesi li svjesna koliko puta ponavljaš riječi „jako“ - vrlo kolokvijalno, uostalom - i „možda“?
- Kako to da se u tvojoj priči još ništa nije dogodilo?
- Hoće li se uopće ikada išta dogoditi?

Itđ., itd.

- Kakvog uopće smisla ima to što radiš?

To pita krajnje bezobrazno. Očit znak da mu je dosta odmora i da se zaželio posla. Jer na to pitanje odgovaram uvijek istom demonstracijom sile: počinjem lupati po tipkama i on brzo bježi unutra. Ponekad se toliko naljutim da pišem makar što pa poslije brišem. Samo zato što znam da to silno mrzi. Brisati mora brzo i besprijekorno, i ne smije dopustiti da ga omete

bijes što je pisao uzalud. Vjerojatno i ja osjećam taj njegov otpor pa mi je zato teško brisati tekst. No brzo se i zasitim te mizerne osvete. Zapravo mi je drag, od srca ga volim, mog milog pisača-čitača, zaželim ga se svako malo u svojoj samoći, raznježim se kad ga vidim, volim sve njegove primjedbe, čak i one blesave. Samo ne razumijem zašto već jednom ne nauči da ima pitanja koja ne bi trebalo postavljati...

Uostalom, ono što radim očito ima smisla. Kad bih prestala pisati, i on bi ostao bez posla.

AUTOBUS, GROBLJE

Bilo je hladno jutro, najhladnija noć ove zime, i trebalo je samo trpati drva u peć, trpati i trpati, nakon spavanja pod drvenim šatorskim krilom koje se ljulja pod svakim udarcem srca, propadajući sve dublje u vrlog hladnoće – jer takva je zimi naša starinska kuća.

Bilo je jutro i na radiju su govorili o djeci koja na nekom otoku prate nastavu pomoću video-linka, ugasi, ugasi, govorila sam samoj sebi, privijajući se uz toplinu, otvarajući kojekakve bilježnice, no odluka je bila tu, čvrsta i jasna, jer danas je dan koji je, i sutra će biti dan koji će biti, i ja mu ne želim doći nečiste savjesti.

Sišla sam do grada, hladnog i suhog unatoč snijegu, zaobilazila stare ljude koji oprezno gaze, kupila cvijet, krenula na tramvaj, predomislila se.

Riječi, riječi, vidiš kako teku. Izabireš se, izabireš što ćeš reći, izabireš što nećeš reći, pitaš se što ne možeš birati. Riječi mogu biti ovakve ili onakve, ali osjećaj? Ili i osjećaj ovisi o izabranim riječima? Ne ovisi, uzvikujem, osjećaj im prethodi, osjećaj je nemoguće krivotvoriti.

Bilo je hladno jutro i prodavači na placu prodavali su samo na dva stola, štiteći najlonom svoje naranče i karfiol. Sjetila sam se nekog drugog radijskog glasa koji je rekao da lavine nastaju kad novi snijeg padne preko starog i kad zapuše oštar vjetar. To mi se sviđa, novi snijeg preko starog. I vjetar.

Kroz vjetar sam stigla do trenutka do kojega i sada pokušavam stići, zaobilazno. U taj mali autobus koji vozi preko Cmroka i Jurjevske – grad u minijaturi, komadić mog putujućeg doma. Vozač koji pozdravlja putnike, otvara i odmah zatvara vrata, naš junak u hladnim jutrima. I dobrodušni putnici koji ulaze s teretima svojih života, odjednom lakim od leda i bistroga zraka. Malen autobus, za malene potrebe, prolazi vijugavom cestom, uskom strmom ulicom, dok mislim bilježnicu i olovku, mislim riječi kojih se sad više ne mogu sjetiti, mislim priču u nekoliko svjetlucavih epizoda, diskretnu biografiju, smiješim se svem tom snijegu, tragovima sanjki, smiješim se vlastitom odrazu u nekom zrcalu koje nije tu, ali nije ni daleko, moje je, govorim, osjećajući na mahove kako me hvata zakašnjeli san, propadajući u male kovitlace razdraganosti, jer drage su mi sve te usput izgovorene riječi, taj pčelinji život marljivih, zujećih pozdrava samo za danas – i misli se miješaju, i imena se miješaju, i ne znam više kome je upućena koja riječ.

Promiču pročelja gornjogradskih kuća, elegantna promrzla žena drži se objema rukama za šipku pokraj vrata, pokušavajući se ne odsklizati po skliskom podu autobusa, dvojica muškaraca govore o svojim negdašnjim akademskim poslovima – ja sam dijete s ribičije! javlja se kao suprotnost neobuzdan glasić, ja sam sretni farmer!

Silazim napokon, u hrpu žućkastog snijega, u pomisao o mirisu pekarnice, pokušavajući sabrati rasute iskrice i pepeo.

Prelazim preko trga, počinjem se penjati i moram hodati žustro, jer osjećam kako mi se stopala hlade. Nabrajam što sve danas ne smijem zaboraviti, zamišljam lik za knjigu s pismima, izručen vlastitim pogreškama, instinktu odbijanja, ah, kako bi dobar mogao biti, kad bih ga samo uspjela ispisati od početka do kraja. Morat ću još misliti o tome, ali ne sad dok se penjem bijelom cestom polako se zagrijavajući, osjećajući dodir šala na obrazu, krv koja počinje kolati i hladnim prstima. Dug mi se čini taj put u smrznutom jutru, najhladnijem, i kad napokon stižem sve je pusto, prekriveno snijegom, apsolutno mirno, nigdje nikoga osim leda na stazi, stabala koja škripe od hladnoće. Tu, u hladnom i bijelom, ne osjećam baš nikakvu bol, nalazim se upravo tamo gdje se želim nalaziti, širom otvaram oči sama usred bijelog groblja, ponovno ih zatvaram, i možda bih se odvojila od sebe same kad bih mogla samo malo duže – ali ne, moram natrag, dolje, u grad živih, sklizati se kroz razgovore i rasprodaje.

Ovlažem cvijet u snijeg. Otrgnuvši vlas svoje kose, omotavam je oko ruže.

UVALA

Na otoku postoji daleka uvala do koje treba hodati više od sata. Ali vrijedi truda. Plitka voda nad valovitim pješčanim dnom ima takav osobit sastav da se sva pravila i sve strogosti razuma stišavaju, povlače u kraj, šćućuraju između stijena. Nekakvi oceanski valovi polako se kotrljaju iako se čini da nema vjetra i možeš se bacati u njih kao dijete, s djecom. Sad ćemo se zajedno baciti u propast! uzvikuje glas, dok bijeli morski pas kruži oko velikih hrvatskih otoka, a crne udovice grizu i grizu nedužne vlasnike vinograda... I koliko god puta pljusneš u to toplo more, nije ti dosta.

Uvala u kojoj se igra vodeni nogomet.

Uvala u kojoj se ljudi gađaju mokrim pijeskom.

Uvala koja glumi atole južnih mora, izbacuje na obalu oklope divovskih kornjača.

Uvala koja pitomo čeka baš nas, svoja malena, beznačajna, iz pjene ponovno rođena božanstva – kao da nam na ulaz nije postavila zapreku u obliku suhih morskih trava u koje se upada do koljena.

Više od sat tamo i mnogo više od sat natrag. Danima se nikome neće dati ponovno toliko hodati po toj vrućini.

SLIKAR

Svako popodne izlazi u šetnju.

Trebalo mu je neko vrijeme da se privikne na taj obred, ali to je vrijeme davno prošlo. Govorili su mu: moraš zbog zdravlja, i ako nećeš zbog sebe, moraš zbog nas. Sam je sebi odredio pravila: ne više od četiri cigarete dnevno i obavezna šetnja. No te su se dvije stvari razdvojile, gotovo u oprečnost – ograničenje naspram otvorenosti.

Izlazi i gleda: plavo i zeleno. Vidi svijet od svjetlosti, misli kako je lako svjetlošću objasniti svijet. Misao toliko razgranata i obuhvatna da se može misliti uvijek iz početka, uvijek drugačije. Neiscrpna misao-šetnja. Problem nastaje kad je pokuša ponijeti sa sobom, unijeti u zatvoreno, izazvati je vlastitim sredstvima, svojim sobnim plavim i zelenim.

Teško je prekoračiti granicu, oguliti treperavo-suvišno, od ostatka modelirati riječi. Htio bi te riječi, trebaju mu kao druga vrsta svjetla, svjetiljka kojom bi posvijetlio oko sebe. No u nekoj svojoj dubini zna da se riječima zapravo ništa ne može objasniti; kad ih zoveš, ne dolaze, ili su čudno pogrešne, svojeglave i pretjerane.

Ponekad u šetnji sretne nekoga od brojnih prijatelja i poznanika pa neko vrijeme idu zajedno kroz park, vodeći opore razgovore. No sa starim prijateljima više voli sjediti kod kuće, raspravljati za stolom u trenucima koje čuva za četvrtu cigaretu, dok se polako gasi rumenilo zapadnog prozora. Na stazi od grana i neba više voli biti sam. Začuden, jednim misterijem tumačeći drugi, otvoren za svjetlost. Hodajući, neumorno razlaže i povezuje njeno plavo i zeleno, u nizove, u grozdove, sve dok se sreća i nesreća ne pretvore u rasute oblike, ispremiješane na jednakoj udaljenosti od njegovog pogleda, pravilno ali jednokratno, uvijek drugačije...

Vraćajući se iz šetnje, pomalo neodlučno i sve sporije, žmirkajući prema preblizoj stvarnosti koja se opet uspostavlja oko njega, radije bi ostao u svojoj dalekovidnosti nego nataknuo neizbježne naočale za čitanje sitnog. U tu se dalekovidnost pokušava vratiti dok stiješnjen zidovima miješa plavo i zeleno na platnu.

NABRAJANJE (PO UZORU NA SEI SHONAGON)

Stvari od kojih nam srce zaigra?

Pogled na luku u kojoj te već čeka tvoj brod, šareni flomasteri kojima potpisuješ čestitke i darove, slutnja titraja u tuđem srcu, olujno nebo dok se oluja tek sprema, kunići koji skaču travnjakom smiješno zabacujući stražnjice, prve stranice nove knjige, dolazak u nepoznat grad, polijetanje i slijetanje, i kad stigneš na mjesto o kojemu ti je netko sa zanosom pričao pa ga napokon vidiš, bistra voda preko kamenja i mahovine, slapovi Mrežnice, i skok u slap, ah, skok u slap svakako, i kad netko daje sve od sebe da bi ostavio dobar dojam, a već ga je ostavio, i noćno plivanje kad je nebo vedro –

Stvari koje su nam mrske?

Mrsko je ne moći spavati kad se osjeća pospanost, previše soli u svakome jelu, izdajnička vrelinu u obrazima, podsjećanja na krutu stvarnost kad se na tren od nje uspijemo udaljiti, zima koja ne dolazi kad bi trebala; mrsko je kad netko ponavlja tvoje riječi kreveljeći se, i zbijanje šala s malom djecom tako da se govore laži, mrsko je kad se na novoj haljini pojavi neukrotiva mrlja, i kad dođeš odnekud, a nikoga ne zanima kako ti je bilo, i kad moraš što prije završiti rečenicu jer te sugovornik ne sluša ili pak usred te rečenice kaže: gle, kako zanimljiv oblik ima onaj krov –

A srce još zna zaigrati nad prvim pahuljama snijega i nad obronkom po kojemu su odjednom, preko noći, nikli prvi šafrani, i nad glatkom, sjajnom, smeđom korom kestena tek ispalog iz kućice.

A mrsko je i odgađanje.

ŽENA KOJA PADA

Napredovala je: uspinjala se uz brdo s jezerom na vrhu. Mislila je da će naići na otpor, da će gospodar jezera pokazati svu svoju moć, okružiti brijeg zvijerima i obručima vatre, no nije to učinio. Vidjevši pred sobom otvorenu stazu, mislila je da će sve biti dobro, ako samo uspije nijednom ne posrnuti, ne pasti.

Napredovala je plaho se ogledavajući, sluteći zamku, napad iz zasjede. No svakim je korakom ipak išla sve sigurnije. Povjerovala u plavu pozivnicu sa sunčevim kolobarom i ponašala se kao da prilazi vratima vlastite kuće.

Već je vidjela vrh.

Gospodar jezera sjedio je na stijeni i kad bi svjetlo padalo iskosa, izgledao je kao da se smiješi; kad bi svjetlo padalo okomito, njegove su usne izražavale tek prezir. Dok se penjala, gledala ga je pod kosim svjetlom. Kad je stigla na vrh, bljesnulo je okomito, ali tada je već pred njom bilo jezero, najplavlje, kristalno neprozirno. Malo je zastala, a onda se bacila u plavu vodu.

Kakvo je to bilo blaženstvo! Kakvo slatko utapanje, užitak u predaji, more slika, topli bljesak od kojega joj se činilo da i sama isijava svjetlom –

A onda se opet našla na obali, jezero ju je izbacilo ne ostavivši ni kapljicu svoje teške vode na njenoj najljepšoj odjeći, a kamoli na tijelu. Eto vidiš, rekao joj je pogled sa stijene, ne možeš ga prisvojiti. Gospodar je posegnuo – i u trenu mu se jezero, sa svom dubinom i neprozirnim plavetnilom, našlo na dlanu. Sada se smiješio zaista, svojim jedinim stvarnim osmijehom, smiješio se jezeru i jezero se smiješilo njemu. A žena se bacila se u provaliju u kojoj više nije bilo neprozirne plave vode.

Padala je kroz brijeg, sudarala se s kućama i gradskim četvrtima.

Padala je kroz trgove, ulice, velike dućane s odjećom, male prodavaonice rijetkosti, rock-koncerte, galerije slika, restorane zdrave hrane i zelene biljarske stolove. Ljudi su je vidjeli i

nisu je vidjeli, nisu znali reći što je na njoj posebno, zbog čega im je neugodno kad je gledaju, nisu znali reći – jer nisu shvaćali da pada.

Padala je kroz svjetove kao meteor, gaseći se, sjajeći se, žudeći za morem koje bi je prihvatilo i utopilo. Lice joj je gubilo boju, tijelo oblik, ime joj je blijedjelo, glatko i sklisko propadalo kroz tuđe rečenice. Vrijeme, međutim, nije imalo ništa s tim, ono je napadalo drugim ritmom, po svojoj volji – samo dok se uspinjala uz onaj brijeg nije ju diralo.

Još uvijek pada.

Ponekad zaspi padajući.

I sanja da opet stoji na vrhu brijega, uz rub neprozirne plave vode. Skromno se divi, zahvaljuje pristojno, ali pomalo odsutno, pa korakom žene kojoj se nikamo ne žuri ponovno silazi u ravnicu. Možda je tako trebala učiniti?

BJELANJCI

Zvuk, dobro poznat, premda gotovo zaboravljen: dvije vilice udaraju po dubokom porculanskom tanjuru. Jer se mikser pokvario, a tu, u kući na moru, trenutno se ne isplati kupovati novi. Za tih nekoliko ljetnih dana koji preostaju.

Ali dugoročno?

Njoj je sasvim jasno što treba učiniti: donijeti stari mikser od kuće, a tamo kupiti novi, kao što su učinili s televizorom. Dobra odluka, racionalna, zaslužuje smiješak. No danas je obećala djeci taj kolač pa će ga i napraviti, po starinski, onako kako bi ga napravila baka. Jer i ta jaja treba potrošiti prije odlaska.

Dok vilice udaraju, neki glas u njenoj glavi prigušeno napominje: mene je baka naučila da bjelanjci moraju biti ulupani tako čvrsto da možeš okrenuti tanjur, a oni ne isure – što je već naglas rekla raznim ljudima u raznim zgodama. Jer radi se o starinskom umijeću, obiteljskom nasljeđu. I sve je unutra, u toj slici preokrenutog tanjura mnoštvo drugih sićušnih slika: jutra s bakom u njenoj urednoj kući, vjetar u bijelim domaćim plaktama na terasi, izlasci do tržnice gdje se sve pomno bira i odvaguje, branje bijelih šljiva i kuhanje pekmeza... Poslije je bilo drugo, uvijek isti povratak u grad, roditeljima koji nisu imali ni vrta ni sporoga vremena, odrastanje, školovanje, posao i brak, sve to ostajanje bez daha... Moja je baka bila sjajna žena, govorila je sve to vrijeme, još uvijek se pokrivamo poplunima što ih je svojim rukama načinila od paperja.

Čuvala je bakine poplune, prema njenim uputama, točno onako kako treba da ostanu kao novi, i svakog ljeta pomalo obnavljala staru kuću; i premda su sad tu i centralno i novo uređena kupaonica, ipak nije nimalo odstupila od one prvotne jednostavnosti. A i topla voda se štedi, isto kao uvijek.

No kako lupa i lupa vilicom o porculan, uporno proizvodeći taj starinski domaćinski zvuk, odjednom joj se počinje činiti da od tog djetinjstva s bakom u primorskoj kući možda i nije radila ništa drugo nego udarala po bjelanjcima čekajući da postanu savršeno bijeli, savršeno čvrsti... i sad je već počinje boljeti ruka.

POSUDICE IZ TUĐE KNJIGE

Bio je to nekakav naporan dan.

Došla sam kući, bilo je vrlo tiho, svi su bili nekamo otišli i to mi se učinilo toliko prirodnim da se nisam ni zapitala gdje su zapravo.

Zastala sam pred policom. I primijetila posudice koje sam bila izvadila iz ormarića s papirima jer su mi smetale, ali ih nisam imala srca baciti u smeće. Dvije bočice od tinte, zelena staklena bočica neznalog porijekla, tri sićušne porculanske vaze – jedna malo okrhnuti – koje mi je nekoć davno u nekom drugom gradu darovala žena našega prijatelja koja je u međuvremenu prestala biti njegovom ženom. I bočica u kojoj je bilo neko mirisno ulje, čini se.

Nisam ih bacila zbog knjige u kojoj netko pred nekim gostom stavlja cvijet po cvijet u raznorazne male posude. U knjizi je to uvod u neki dobar razgovor, i osoban i suzdržan, u svakom slučaju smiren. To mi se učinilo lijepim i uvijek kad bih svoje posudice spremala u ormarić ili vadila iz ormarića – gdje su mi uvijek jednako smetale u potrazi za kojekakvim ugovorima, skicama, fotokopijama – mislila sam kako ću jednoga dana u njih tako složiti cvijeće. U svaku bočicu jedan cvijet. Kao u knjizi koja je bila japanska, a ja sam je čitala na francuskom, pa mi se činila nekako dvostruko stranom. Ali nikad nisam imala cvijeće.

Kako možeš reći da nemaš cvijeća, pomislila sam, kad oko kuće imaš nekakav vrt. Premda se to baš i ne može zvati vrtom, prije komadićem šume.

Izišla sam u sumrak i tražila. Hortenzije su bile već prilično suhe, a ja ne volim suho cvijeće. Uostalom, njihove su cvasti ionako prevelike za bočice, možda bi komadići bili dobri, onako plavi, početkom ljeta... Ali nije početak ljeta, jesen je.

Našla sam dva maslačka, ne baš u najboljem stanju. Ubrala nekoliko cvjetića begonija iz tegle na dasci pred prozorom.

Vratila se do svog stola. Zataknula cvijeće u bočice.

Izgledalo je toliko jadno da su mi suze navrle na oči – i tada su oni nahrupili u kuću. Došli su iz kina i govorili svi u isti mah.

Ništa nije bilo kao u knjizi.

TAKTIKA

Počela sam na vrijeme, rekla je. Tri minute solarija i redovno vježbanje, rekla je. Ove godine sam zadovoljna.

Ona leži na ručniku koji je zelen i plav kao njen kupaći kostim, kao japanke, kao more, zadovoljna u svojoj strategiji izlaženja na kraj s vremenom. Nekoliko jednostavnih postupaka kao zaštitni krug kredom, garancija neranjivosti. Malo discipline – i sve će još jednom biti spremno za pogled, i koža, i kosa, i bedra, i duša. Uostalom, nije teško, treba samo savjesno čitati vlastite upute. Dosljedno djelovati. Promisliti pa izabrati. Jednom tjedno skupo vježbanje, dvaput nešto jednostavnije. Kreda koja zaustavlja mrave. I sve ostalo što nagrizi.

Ona govori kako je dan lijep u rano jutro kad ga započneš ispravnim koracima: zgnječit ćeš plastične boce zagađivati okoliš nećeš zaliti cvijeće... Ne, ni opori glas osporavanja s drugog ručnika ne može promijeniti njen osmijeh.

Popodne bi možda moglo doći na red farbanje drvenog stola u sjenici. Pažljivo podrezivanje ružmarina. Manikura. Molitva neznanom božanstvu na čijem čelu piše: sve je u redu. No nije li ono, kao sva božanstva, višeglavo? I što piše na onom čelu koje ne vidiš, kakav je pogled lica okrenutog u stranu?

U svakom slučaju, po kruh treba ići rano, udahnuti svježinu, korak će sam od sebe biti lak. Jer čim sa sebe skineš grad i uskočiš u ljetnu trajnost pare, japanki, kostima, to krilato šarenilo, vrijeme će se stopiti s prijašnjim istim takvim vremenom i činit će se da ni dječja lica ne odrastaju. Premda i junakinja plavozelene usklađenosti dobro zna da je zaštitni krug nekoć bio drugačiji, da su se malo pomalo promijenili i kreda i mravi – kao što se vidi na njejoj fotografiji s naočalama kakve se više ne nose, s osmijehom do kojega više ne vodi nijedan put.

No ne treba zagledavati ispod, u fotografiju, dovoljan je današnji odraz u staklu. I ako se život na trenutak ipak učini nepodnošljivo tužnim, postoji još jedna laka taktika, pružanje ruku istovrsnome. Pa kad toliko ljudi iste dobi, istih sklonosti, istog imovinskog stanja krene kroz val, i samo će se more učiniti pitomim. Vjerovat ćemo varci svi zajedno, nećemo stavljati kapljice pod mikroskop. I oluju ćemo dočekati otvorenih očiju, znatiželjno mjeriti brzinu kojom more raste. S odsutnim smiješkom prolaziti pokraj gomile novih lica koja se neumorno uzdižu s dna, dobacuju svoje riječi koje ne razumijemo sasvim, odjednom

zauzimaju plicak, bacaju udice, nemarno crtaju svoje krugove u pijesku.

JAPANSKI VRTOVI

Papirnati vrtovi.

Nisam bila u Japanu, nisam ih vidjela, nije baš ni vjerojatno da ću ih ikada vidjeti u stvarnosti.

Dragi prijatelji, pisalo je u poruci, šaljem vam mali božićni dar, knjigu fotografija u kojoj su nažalost sva objašnjenja na japanskom.

Imam tri takve knjige: vrtovi, tradicionalni hoteli, dvorišta Kyota. Sve tri djeluju na mene slično, ali vrtove najviše volim.

Nadamo se da će vam se svidjeti, da ćete uživati u tipično japanskom osjećaju za lijepo i da će vas potaknuti da jednog dana doletite k nama.

Možda bi se moglo tvrditi da ti vrtovi ne postoje, jednostavno ne postoje, premda bi to bilo pretjerano.

Trebala bih reći zašto uvijek iznova uzimam knjigu na koljena, zaustavljam se nad njenim stranicama. Ali zadaća je nekako u suprotnosti sama sa sobom: nad japanskim vrtovima se zaustavljam, a dok sam zaustavljena, ne govorim. Zaustavljam se u području bez riječi. Uostalom, u knjizi su i riječi svedene na apstraktan krajolik, sitne slikovne legende na dnu stranice, znakove u čijem se apstraktnom krajoliku također dobro zaustaviti. Ali ne toliko dobro kao u vrtovima.

Riječ za bijeg je eskapizam?

Japanski vrt možda je prostor bijega – prostor onkraj života, ali ipak život. Jer odsutna ruka položila je kamen preko potoka, a uz taj potok bilje još uvijek nevidljivo raste unutar svojih jasnih vijugavih obrisa.

Ne čista priroda, ne divljina. Mjesto gdje je netko bio, ali ga trenutno nema, bistra zaustavljenost njegov je trag. Netko tko je pokupio ocvale irise, suho lišće sa staze, osim tamo gdje je procijenio da je palo baš kako treba, u neku lijepu rasutost, pa sve izgleda glatko i svježije. Netko tko je složio oblutke. Postavio kamene svjetiljke.

Sve je snimljeno danju, nijedna kamena svjetiljka na fotografijama ne svijetli.

Kome su namijenjene kamene svjetiljke u vrtu? Šetačima, ljudima koji promatraju mjesec? Nevidljivom vrtlaru koji zamišljen i diskretan i noću polagano obilazi svoje kraljevstvo pripremajući jutru sitne tragove svoje nezemaljske, pomalo nemarne urednosti?

Gotovo ništa ne znam o svijetu čiji su to vrtovi, a misao „bilo bi lijepo znati“ nije ni oštra ni uporna. Možda mi znanje ne treba za promatranje, neće ni ubrzati ni usporiti vrutak neke drugovrsne znatiželje.

Sve što je izloženo kontemplaciji, u kontemplaciji postaje zagonetno. Kad bi na fotografiji bilo lice, vrt nekog lica s njegovim svjetilkama, bio bi jednako zagonetan: duboke sjene i sitna sjenčanja, zlatasto svjetlo osmijeha ili reljef zamišljenih usana... Pa zašto onda promatram vrtove, a ne lica? Kamo odlazim promatrajući, gdje se zaustavljam ostavljajući na trenutak za sobom sav nemir?

Nemir se u sljedećem trenu vraća, naravno, pretvara se u smiješan vrisak: želim biti japanski vrt! Anestetik bijega, mjesto gdje ništa ne boli!

Htjela sam pisati o japanskim vrtovima, a o čemu zapravo pišem – o utočištima, o pripovijestima? O neprenosivom, neuhvatljivom prostoru, idealnom tekstu koji funkcionira kao vrt? O licima koja volim?

Ništa čvrsto među upitnicima.

Ali mogu barem opisati jedan od vrtova, pa biram onaj sa zavjesom ljubičastog cvijeća. Tu je bambusova ograda, drvene grede kao naznaka ulaza – nekoliko jednostavnih poteza koji otvoren prostor pretvaraju u zatvoren, izdvojen, pojedinačan. I biljni strop nad malim vrtom, pokrov od blijedo ljubičastih cvasti koje se slijevaju s grana poput kiše i nekim čudom zaustavljaju prije nego padnu na tlo. Mogla bih stati ispod njih, mogla bih rukom proći kroz zaustavljenu ljubičastu kišu – kad bih zaista ušla u vrt, umjesto u prostor zaustavljanja, napetu ravnotežu bezvremenog i trenutnog...

Možda znam: možda je sretni osjećaj koji tražim otvarajući knjigu samo slutnja zadovoljstva kakvo bih osjećala da sam sama tako dobro složila oblutke, povezala bambus, napravila most koji može izdržati težinu slučajnog šetača i njegove pjesme?

NA KRAJU MOLA

Možete biti tu, rekao je čovjek, ali pripazite na konop, jedna je žena dobila direktan pogodak, čvor ju je udario pored čela i samo se srušila.

Umrlo?! pitamo u nevjerici.

Ne, samo se onesvijestila, ali ipak...

Čovjek ima fenjer u kojemu je obična svijeća, a stakla su obojena crveno i zeleno. Dva crvena, dva zelena, ista boja na suprotnim stranicama, nježno obojeno starinsko svjetlo.

Zatim se pojavljuje i brod, isprva nerazgovijetna nakupina blistave svjetlosti, zatim crn obris na crnjem moru, kao da je na vrhu golemog vala koji će zbrisati i nas s mola i sve živo s otoka.

Taj fenjer je dovoljan? raspitujemo se.

Dovoljan je da on vidi rub pristaništa, da.

A ljudi na brodu su vješti, sigurno im je to pristajanje obična rutina?

Vraga, jutros je zavezao brod preblizu, ogulio bok, ima ogrebotinu od deset metara!

Čudimo se kako se i pristoji.

E da, nije to lako, i nikad se ne zna. Bio je tu jedan kapetan, najbolji od svih. Taj bi dovezao Marinu na dva i po metra od mola, točno, i nikad nije morao manevrirati, kažem vam, bio je najbolji – a onda je u Zadru ubio dvoje ljudi.

Pa kako? zgražamo se, kako se pristoji, ravno u zvjezdanu noć.

Znate kako je u Zadru, vozili su se barkom preko zaljeva, s jedne na drugu obalu. Našli su se pred pramcem, on ih nije vidio, a oni se nisu stigli maknuti. Nekoliko je godina bio u zatvoru, najvještiji navigator!

Brod je već blizu mola, osvijetljen kao za svečanost.

Skrivamo se iza svjetionika čije svjetlo nije dovoljno da bi se rub pristaništa dobro vidio u

mraku. Konop pada pokraj fenjera.

Ljudi s visokih paluba pripadaju drugom svijetu, pokretnom, slobodnom, obasjanom.

Ljudi na molu dočekuju goste, ispraćaju prijatelje, donose stvari koje će se brodom odvesti do nekog drugog odredišta. Ali neki su došli samo gledati najuzbudljiviji događaj na otoku: dolazak i odlazak, visoke palube, lica obasjana noćnim svjetlima, zagonetna kao lica u snu.

SREDOVJEČNOST

Parovi koji subotom idu na tržnicu. Razmišljanje o udobnosti, ulaganje u udobnost. Što svježije povrće, domaće pile po dogovoru. Malo poslije kava: žensko društvo, muško društvo, ponekad miješano, uz smijeh. Prije se ne bih usudila reći sve što se sad usudim, govori žena bacajući preko stola vragolast smiješak.

A svijet ionako ne možeš promijeniti!

Neka druga žena pripovijeda kako su ona i njen muž nekoć pili makar kakav čaj, a onda shvatili kako ima finijih i manje finih mirisa-okusa. U tome se može uživati na profinjeniji način – jest da košta, ali valjda smo zaslužili. Znaju gdje se otvorio novi dućan, znaju kamo otići i u drugim gradovima.

Pričanje o čaju, pričanje o vinu, pričanje o siru. Rast beznačajnosti, spor, ali uporan.

I pričanje o poslu, kao i uvijek, poput stroja koji je davno stavljen u pogon, ali još uvijek solidno i ravnomjerno radi, premda su se neki dijelovi možda pomalo izlizali. Rad, naravno, bez zanosu. Ponekad s malo ljutnje, uz često spominjanje nedostatka vremena, tolikih ponuda kojima ne možeš reći ne. S tračkom nekog pomalo očajnog samozadovoljstva.

Sitne tjelesne tegobe kojima se obraća i previše i premalo pažnje.

Glas muškarca koji zadovoljno izjavljuje kako se pomirio s tim da se u životu ne može dobiti sve.

Rečenice koje počinju s „kad čovjek ostari...“, „u mladosti to još i možeš, ali...“ Rečenice izgovorene s tračkom nevjerice, jer zapravo nismo još stari, zar ne? I možemo sve što želimo. Ali zašto bismo željeli besmislice?

Žena koja izjavljuje, također s nekim zadovoljstvom, kako više nema živaca ni za što osim najboljeg. Ni u kinu, ni u kazalištu. Nigdje.

Zadovoljstvo?

Solidan, veliki auto koji ćemo prodati dok se isplati?

Svoj mir, svoj fitness, svoji mali obredi. Svoj časopis, svoj autoritet. Podbočenost svojim

stvarima. Svoja djeca, s kojom se ne da razgovarati. Svoja djeca, o kojoj se može razgovarati.
Ali ne mora.

Gubitak znatiželje.

Proslave rođendana, u inat malim demonima straha.

Pojačana sila gravitacije.

Gubitak smisla za beskorisno, ukoliko je takav ikada postojao.

PUT KROZ ŠUMU

Kako je dobro za vrućega dana ići iz grada kući kroz šumu.

Radni je dan, na stazi nema nikoga, samo se ja spuštam s ceste prema potoku. Trava, grmlje, stabla, nabrajam gotovo u nevjerici, čini se da nijedan gradski zvuk ne dopire ovamo.

Onda put postaje strmiji i bojim se da ću se odsklizati u svojim glatkim sandalama, ravno u crno blato. Zato se hvatam za grančice bukovog grmlja. Kad se držim za grančicu, makar kako tanka bila, osjećam se sigurnom. Drži me u ravnoteži, vraća mi sigurnost.

Ali potok ne mogu prijeći po gredama srušenoga mosta koje još stoje nad vodom, čvrste i tijesne. Naročito ne s vrećicama u kojima su jaja i zelje, jogurt i kruh. Tu nema grančica koje bi me štitile.

Silazim zato sve do vode, stajem na nekakvu natrulu drvenu ploču koju je netko postavio kao gaz – umjesto bijelog oblog kamena kakav bi tu zapravo trebao biti – zatim na staru automobilsku gumu. Voda je ljetna, gotovo uopće ne teče. U glavi se javlja glas iz još jedne japanske knjige, s volovima i potokom na mjesecini. Nema volova, nema mjesecine, potok je neutješno prljav.

S druge strane put se opet uspinje, da, to je lako, nekoliko korijenova kao rukohvat, ne skližem se, staza vodi kroz grmlje bazge, i već se čuje lavež iz dvorišta susjeda koji uzima pse na dnevni boravak.

Blatni izvor u podnožju brijega.

I naša kuća koja izviruje u zelenilu.

TURNIR

Bio jednom jedan dan, ljepši od svih ostalih.

Cijelu sljedeću noć tkalja je radila, tkala i tkala. Tkala je, naravno, zato što je samo to znala i mogla. A nit njene potke bio je najljepši dan.

Na nebu je pak drugog dana bio turnir i vitez je trošio konja za konjem. Turobnog čela, ruku koje će iznevjeriti očekivanja. Prišla mu je žena bez lica – lice joj je bilo praznina za oblake, zrcalo za sve što promiče – i zavezala mu tek istkani rubac oko nadlaktice. I ne radi se o tome da je tada dobio snagu za pobjedu, ionako je utrka bila čudna i svatko je ubrzo ostajao sam. Taj rubac je nešto što imam, mogao je sada reći, kako god stajale stvari s ostatkom svijeta. Mogao je reći, ali nije govorio.

Kad je ostao sam, i kad su ga okružile stijene i močvare, tkanje oko njegove nadlaktice postalo je nevidljivo, i moglo bi se pomisliti da ga nema; mogao je pomisliti da ga nema, pomislio je da ga nema i lice mu se pretvorilo u zrcalo za stijene i močvare. A olovne cipele činile su mu svaki korak težim.

Koraćao je pokraj svojega konja, znajući da ga mora štedjeti jer je posljednji, i tonuo, utonuo.

Unutrašnjost močvare bila je vrlo zanimljiva, tu se govorilo, putovalo, letjelo avionima, smišljalo se reklame i otiskivalo ih se na ružičastom papiru. Na tren bi mu se učinilo da i nije toliko teško koraćati kroz močvaru, ali to je bio samo znak da je zalutao. Nikada nije zaboravljao da natjecanje još uvijek traje, premda se trudio zaboraviti.

A onda je jednoga dana došao kraj turniru.

Neki su stigli na cilj i dobili svoja svjetlosna priznanja – jer svatko pobjeđuje osim onih koji nepovratno zalutaju. I dok utrka traje čini se da vremena ima neograničeno mnogo, da ljubazan žiri u beskraj svakome daje šansu. Ali žiri zapravo nije ljubazan i prerezat će nit bez ikakvog upozorenja. I sve bi to možda završilo vrlo loše po viteza da nije zasjala zvijezda na nebu i obasjala nevidljivo tkanje, krhke niti najljepšega dana omotane oko njegove nadlaktice; zvjezdana svjetlost ispreplela se s tkanjem i šarenilo močvare izbljeditjelo je u trenu. Stajao je sam na ledini, a sjeverni vjetar razgonio je posljednje ostatke maglušine.

Bilo mu je hladno, mislio je da to ne može podnijeti, nije mogao podnijeti, počeo se rušiti, urušavati u sebe samoga kao loše napravljen kip, ali ga je dočekao mekan, zaista ljubazan glas koji je rekao: uspio si.

No najljepši je dan bio potrošen, nikad se nije vratio, od njega nije ostao nijedan jedini končić.

VRHNJE

U frižideru se razlilo vrhnje i teško je sad tome ući u trag: tko ga je kupio, u kakvu ga je zdjelicu stavio, i tko je uopće zgurao sve te vrećice na najdonjoj polici.

Muškarac se vratio s posla i počeo galamiti:

- Kakva je ovo svinjarija? Kako možeš to tako ostaviti? Ne misliš valjda da ću ja sad još i čistiti frižider?!

Žena je rekla:

- Nisam vidjela da je proliveno.

- Nisi vidjela? Vraga nisi vidjela! Ti nikad ne vidiš takve stvari! To je tvoj stil!

Žena je zastala, zagrcnula se, na trenutak ostala bez riječi.

- To nije samo moj posao - rekla je - koliko ću ti puta reći da to nije samo moja dužnost...

- Cijeli dan si bila doma i baš te briga! - vikao je muškarac, a žena je gledala kako mu lice postaje ružnije. - Ne možeš napraviti ni takvu sitnicu, baš ništa!

- Ništa? Ali ja sam danas...

- To je tvoj stil! I stil tvoje djece! Nitko ništa ne vidi, nitko ništa ne može!

- Djeca nisu samo moja...

- I što sad? Misliš da ću ja to prati? Misliš da sam ja tvoj sluga? To bi bio idealan brak za tebe?

Dan je bio ponedjeljak i spremala se kiša, ljudi osjetljivi na vrijeme patili su od glavobolje, zaljubljeni se ljubili na ulicama, terminalni bolesnici umirali u bolnicama.

Muškarac je prao suđe, žena stavljala med u čaj; jedno je dijete imalo virozu, drugo još nije došlo iz škole, treće se spremalo na put.

- Mrzim te - rekla je, a ruke su joj se tresle - mrzim te.

Muškarac je bijesno prao frižider, žena je jecala, onda je napokon bila noć.

PRODOR

Svi su kompjuteri zatreperili neizrecivom šarenom svjetlošću u kojoj je možda prevladavao plavi, a možda purpurni ton. U sljedećem trenutku to se blještanje spojilo u slova i na svim je ekranima pisalo:

Vega Laurin

VELIKI LET

fantastična saga

prvi dio

Nije trebalo ništa učiniti, nigdje kliknuti.

Nakon točno devetnaest sekundi pojavio se tekst i počeo glatko kliziti stranicom, uz prateću jezivo osjećajnu glazbu na violončelu koju su čuli i oni korisnici čiji zvučnici nisu bili uključeni.

Glatko i jezivo osjećajno ekranima je klizio prvi ulomak priče, početak leta...

... a onda je prestao kliziti. Sve zajedno trajalo je toliko kratko da bezbrojni ljudi pred ekranima nisu bili sigurni da se zaista dogodilo. Barem većina nije bila sigurna. Ostali su odmah počeli bjesomučno zvati sve moguće korisničke službe, a val indigniranih poruka zapljusnuo je servere. Od toga nije bilo nikakve koristi, jer su korisničke službe imale već spremne neodređene odgovore za zagonetne situacije.

Sljedećega dana nije se dogodilo ništa. Ni dan nakon toga. Ali onda je, trećega dana, malo ranije ili malo kasnije nego prvi put, na svim ekranima zasvjetlucaao nastavak.

Hej, Vega, rekao je njen prijatelj koji se prozvao Brojem Jedan, zašto ne proširiš polje

djelovanja (područje borbe), zašto ne daš prevesti „Veliki let“? Engleski je ipak svjetski jezik.

Hvala ti, dragi prijatelju, rekla je Vega nježno, ali to bi bila besmislena investicija. Oni iz engleskog govornog područja već će se pojaviti i htjeti to kupiti, a ja ću od njih uzeti novac.

Pa je tako i bilo.

Jer, naravno, ona nije mogla zaraditi na literaturi, ali je mogla skupo prodati fenomenalni program („veliki let“) kojim je tako lako i brzo osvojila računalni svijet. I prodala ga je, da, bezobrazna vještica, za golem novac, a istoga su dana na svim ekranima, osim nastavka njene priče, počele bljeskati nezvane reklame.

Hey, people! zasvjetlucaao je ubrzo i Vegin specijalni oglas, dizajniran tako da bude sjajniji od svih, *for every poison there is a counter-poison*, kupite od mene jeftinu zaštitu! I kupili su, naravno.

I tako je englesko govorno područje zauvijek ostalo bez fantastične sage i oni koji su željeli, makar i bez razumijevanja, pratiti daljnje nastavke Velikog leta morali su surfati po nerazumljivim stranicama male zemlje i čekati plavo-purpurnu svjetlost.

A Vega, kraljica ekrana, mogla je neometano pisati svoju sagu u beskraj, jer je njen program zarađivao za nju.

STOLAC PREMALO

U velikom predvorju, na koktelu dobrodošlice, na početku festivala postoje grupice ljudi koji se tijesno drže skupa, a postoje i oni koji su ostali bez društva, sami i novi, možda i ne baš više toliko novi, ali svakako sami, možda stanovnici neke priglupе sporedne zemlje iz koje se rijetko putuje na festivale, jarko vidljivi u svojoj samoći – u toj igri u kojoj treba brzo sjesti, ali je jedan stolac premalo.

To je vježba za život, tako se dijele uspjeh i sreća?

A kopernikanski obrat sastoji se u tome da gubitnici shvate kako im situacija ne-sjedenja daje slobodan pogled, treba samo imati hrabrosti i suočiti se, ne pobjeći kući u suzama, ako uopće imaju kuću, ako kuća nije iluzija, jer je i ona djelomično stvar početne podjele...

Dakle, bez bježanja. Pravilo glasi: ne vraćaj se u hotelsku sobu, pod most, u zgradu, vilu u sjevernom dijelu grada, nego – napravi svoj stolac? trudi se sjediti na imaginarnom stolicu toliko sigurno, s takvim izrazom opuštenosti da se svi počnu čuditi i zažele tvoj stolac umjesto vlastitog? uzleti i promotri ih odozgo, jer netko skriva sjede vlasi, nekome se ruke lagano tresu od tolikih koktela dobrodošlice, netko srdačnim dodirima prikriva tjeskobu...

Postoje još razne mogućnosti, od kojih je najčešća sjedenje s nekim drugim: dragi, uzmi me u krilo, prijateljice, daj mi pola stolice...

Dalje?

Ima ih koji su zaslužili da ostanu stajati? Možda, no može se također primijetiti da su oni koji su se udobno zavalili svladali vještinu lakog davanja izjava, ali uglavnom nisu svladali postavljanje pitanja, onu uljudnost koja podiže pogled preko ruba vlastitih sigurnosnih ograda i mijenja pravila igre.

PRIMORSKE SOBE

Sumračne sobe, ljetne kuhinje s kamenim sudoperima, bijela čipka poruba na urednim posteljama, teški ormari i slabe noćne svjetiljke – ispunjaju me užasom. Čak i bunar poklopljen čvrstim metalnim poklopcem s lokotom, i tlo u vrtu očišćeno od suhoga lišća, taj vrt ograđen zidovima kao još jedna dobro zatvorena soba, s nekoliko stabala limuna i mandarina koja lako podivljaju ako ih se ne podrezuje, i metalni tanjur svjetiljke koja visi na požutjeloj žici nad stazom –

Priča se da je jedna od negdašnjih vlasnica kuće prodavala vodu iz tog bunara svojim žednim susjedima, i dobro joj je došlo u nekoj lošoj godini. Taj nije presušio ni kad svi drugi jesu, znaju još i danas njeni daleki potomci.

(Ima li zmija u tom bunaru, pita dijete u narančastoj pidžami i, unaprijed razočarano, okreće mu leđa.)

Zamišljam život sveden na te prostore, oblikovan kredencom za posuđe i zavjesom koja štiti od opakih otočkih muha o kojima legenda kaže da su na otok stigle kao spas, ovdje gdje čak i spas dolazi u neugodnom obliku... I bračni kreveti, čvrsti, od punoga drveta, nerazorivi, za uvijek, za do kraja, i narančasto-ružičasta stara boja fasade koja se polagano ljušti nad kratkim stepenicama koje kao da se svijaju pod težinom pelargonija – sve govori o bezbrojnim danima ispunjenim poslom čija je svrha održavanje tih prostora i njihovih svrha. O koracima koje usmjeravaju stvari, teška vrata komoda i ormara, uski prolazi između kreveta i zidova, bez mjesta za slobodan pokret... Čudna je uloga bijelog u tim interijerima: to nije bijelo slobode i beskraj, to je bjelilo štirke, sputanosti gumbima, poistovjećivanja s popisima dužnosti, krutosti prema svijetu izvan i unutar tih zidova. U suprotnosti s morem.

S crno-bijelih fotografija gledaju lica strogih žena. Na njihovim usnama zamrznuto tiho nezadovoljstvo koje se razlijeva u prigovaranje, prigušeno, uporno, otvoreno, otrovno, kojekakvo. Nemoj mi pokvariti moje djelo, govori opominjući pogled. Ali to nije djelo i ne može biti ništa drugo nego pokvareno: tanjuri zaprljani, zavjese požutjele, a voće koje sjaji na stolu, ukras i hrana odjednom, pretvoreno u koštice i ogriske. Nasuprot ženskim licima stari ratni brod na posivjeloj litografiji, sav u dimu, njihov jedini sugovornik; na prozorskoj ploči plastična košarica s prastarim kvačicama za rublje.

Na pristaništu pak neki mladi ljudi silaze s broda, s bijelim kutijama na kotačićima, oblijepljenim naljepnicama na kojima su prikazani daleki gradovi i čaše, oznaka za lomljivo. Za njima oblačak, vizija plastičnog svijeta gotovih jela i predmeta za jednokratno korištenje – poništavaju dah sjenovitih soba, donose lakomisleni spas.

MAĐIONIČAR

U to ljetovalište među brdima gotovo svake godine dolazio je mađioničar. Zvali smo ga čarobnjakom. Gledam ga kroz vrijeme i čini mi se da se zadovoljno smješkao kad bi ga djeca tako oslovljavala.

Sjedila sam u prvom redu i nadala se da će upravo mene izabrati za pomoćnicu. I ponekad bi se to dogodilo. Ne znam što sam radila kao pomoćnica. Trajno očarana sudjelovanjem u stvaranju čarolije, sjećam se samo lakoće: gotovo je s vrpeljenjem na stolcu, smijem ući u magično svjetlo improvizirane pozornice.

Sjećam se njegovih besprijekornih kontrasta, crnog i bijelog, jasne vidljivosti. Pojačana vidljivost, selektivna – možda je to bila jedna od temeljnih pretpostavki njegove opsjenarske vještine? Svake opsjenarske vještine? Naravno, nešto se izvlačilo iz šešira – nebo, rijeka, gomile plavog krepa? Zatim se nešto pogađalo i prsten bi osvanuo na pravoj ruci – treći red, deseto sjedalo slijeva, i uzdah divljenja. I bijela je ptica ponekad umiljato šetala po mađioničarevu rukavu. Otprilike tako. Jednostavni su bili njegovi trikovi, špilovi karata letjeli su zrakom, sjaj dječjih očiju razlijevao se – u zlatno, u srebrno – kao proljeće u knjizi koju upravo čitam.

Pred mađioničarom nisam osjećala plahost. Bila sam sigurna: to je svijet kojemu pripadam. Ali što sad za mene izvlači ruka u sjajnom crnom rukavu i još sjajnijoj bijeloj rukavici: traku računa, popisa i datuma, gotovo beskrajani ugovor na male iznose? Uvijek iste gradske ulice, metri i kilometri, kako ih samo stane toliko u taj šešir? Neku zlatnu ogrlicu koje već odavno nema na mjestu gdje bi trebala biti pa je to što pod bijelim prstima izlazi na sumnjivo svjetlo samo sjena zlata? Plahost pred svime što nije svijet male opsjene? Što je s tobom, majstore? Otežale ruke, a darovi bez težine – ni tebi ni meni to ne može biti dovoljno.

Ili je došao čas da ja tebi nešto darujem kroz procjep od vremena? No hoćeš li dopustiti da svjetla sad povećaju moju stiliziranu vidljivost, zaljuljaju me u rujno i sunčano? hoćeš li prihvatiti dar, priznati da je to što držim u ruci šešir pun neba i mora? Ne, ne vjerujem da ćeš htjeti zamijeniti mjesto sa mnom, svojom davnom pomoćnicom, pratiti me onakvim očaranim pogledom. Zato sjedni na svoje počasno mjesto, između žaba i lokvanja iz botaničkog vrta, dvorišta s raketom za penjanje i parka u kojemu ljučjačke još uvijek uzlijeću do neba. I ne brini, nikad te neću prestati zvati čarobnjakom.

RUŽA

Našla sam je u košu za smeće, rekla je, i to je bila istina, istinit i neuvjerljiv odgovor na sumnjičavo pitanje.

Išla je kući kroz park, trudila se koncentrirati na disanje, sjećajući se smijeha i glasa prijateljice koja joj je tumačila kako je problem uvijek isti: čini ti se da te posao tišti i da ti brak ne valja, no zapravo samo pogrešno dišeš...

Ruža je izvirivala visoko iz koša, nije ju mogla ne primijetiti. Bila je bijela na dugačkoj stabljici, čvrsta, gotovo živa, kao da raste iz tog koša, suverena, kao da upravo ona izražava njegovu pravu prirodu, dok je sve ono smeće, zgužvani omoti i plastične boce, tu na pogrešnom mjestu, jer je na pogrešnom mjestu u svakom slučaju i gdje god se našlo.

Mogla ju je ostaviti da tu i dalje pokušava kraljevati nad nedostojnim podanicima, no osjećaj za stvarnost upozorio ju je da će to kraljevanje biti kratkoga vijeka. Pa ju je ubrala iz koša s manjim osjećajem krivnje no da ju je ubrala iz vrta.

Prestala se koncentrirati na disanje, počela zamišljati različite varijante ljubavne svađe u kojoj je ruža zataknuta među smeće, možda u bijesu – da, vjerojatno – ali ipak dovoljno pažljivo da se ne slomi, gotovo s osjećajem za dekorativno.

No prije nego što je stigla do svojih kućnih vrata zamišljanje svađe postalo joj je dosadno, jednostavno dosadno, jer svađa neprestano ima posvuda, u izobilju, i kad čuješ te zajapurene riječi izbliza, sasvim izbliza, kad ih čuješ, recimo iz vlastitih usta i usta nasuprot svojim, znaš da nisu pune velikih jarkih boja. Obično su sitničave i bijedne, s gomilom nekakvih pogrešnih rečenica koje ne rastu iz jezgre pravilno i elegantno poput čvrstih bijelih latica. I koliko god bile šarolike, uvijek svjedoče o istoj borbi za prevlast, nerazumijevanju, nedostatku ljubavi koja bi se – zar ne? – trebala sastojati u stavljanju drugoga na prvo mjesto u svojem srcu? Gle, koliko o tome znam, mislila je, možda sam sama zataknula taj cvijet u kantu?

Kod kuće, još u kaputu, tražila je odgovarajuću posudu, visoku čašu, nešto jednostavno. Skromno kraljevstvo za ružu, gotovo poput onoga iz kojega ju je otrgnula. Onda se ipak odlučila za najljepše, rukom oslikano staklo.

Stavila je vaz u s ružom na kuhinjski prozor, sjela – još uvijek u kaputu – i zagledala se u nju.

Možda ja sve to skupa, sav taj osjetljivi posao srca, ne radim ništa bolje od drugih, mislila je, pa mi zato situacija broj jedan – bacanje ruže – nije toliko zanimljiva kao situacija broj dva – spašavanje? Jer druga situacija možda svjedoči o tome da onkraj ljubavnih i neljubavnih napetosti postoji mogućnost radosnog užitka u nečemu izvan sebe, nečemu što nije ni kupljeno ni darovano, što ne izaziva na dvoboj nego samo na promatranje, u svojoj kompliciranosti, zagonetnosti, različitosti... Ljubav funkcionira samo dvosmjerno, ali za ljepotu je dovoljno imati oči. Od partnera tražiš nježnost, podršku, razumijevanje, od ruže samo da još malo bude tu, i možda bi se moglo ustvrditi da su djeca do preobrazbe u odraslost pomalo kao cvijeće pa pjesnikinja baš na to misli kad kaže *two children, two roses...*

– Zašto sjediš tu u kaputu? – odjeknulo je pitanje iza njenih leđa, napola prijekorno, napola nesigurno, izrečeno glasom koji pokušava prekinuti napetost, ali nije siguran da zna pravi način, nije siguran čak ni da je to ono što zaista želi. – I tko ti je dao tu ružu?

ALPSKO DOBA

U nekoj drugoj zemlji, ostavljenoj i zaključanoj, u hotelu koji je nekoć bio tek spartanski uređen planinarski dom, kuhaju nam po narudžbi knedle s marelicama. Vani se spušta hladna ljetna noć, s oblacima iznad planina koje su pravo prestale biti ljubičaste, a unutra svira provincijski bend. Uvijek ista želja: zaplesati! Utonuli u udobnost smijeha, domaće kuhinje i laganog bijelog vina, odrasli ne ometaju komentarima djevojčicu koja se vrti u ritmu glazbe, sama ispred podija. Na trenutak joj dopuštaju njenu potpunu predanost.

Uvijek iste karike nadovezuju se na taj prizor: miris svježih keksa iz pekarnice koja je radila samo dva ljeta u podrumu hotela. Slijepi ljudi u polaganoj šetnji svojim zasebnim parkom. Hotelska soba u kojoj kartamo – dvorana, zapravo, za lovačke večere? – dok vani pada kiša. Miris kiše, miris šume nakon kiše, miris asfalta pod prvim kapima, miris kuće u kojoj stanujemo, svjež i gotovo jestiv. Ja sam debeljuškasta curica s pletenicama i visoke mi trave dopiru do ramena, lopuhov list na glavi štiti me od sunca. Popet ćemo se na čeku, tamo, na rubu šume! Nemoj, te ljestve su trule! Ali ljestve nikada nisu baš toliko trule da se ne bi moglo popeti, do klupice, do pogleda, do zelenog. S druge strane su zmiје i maline, gotovo neprohodne trave, sve dok ih ne pokose, već treći put ovog ljeta, i onda ćemo se zakotrljati niz vlažno i osunčano, niz bodljikavo, ravno u stvarnost?

Ne, ne još. U popodnevni san pod plahtama, krutim i svježim, pod glatkom zlatnom svilom popluna, pod okriljem brda, balkona, crvenog cvijeća na balkonu, i poneko teško vozilo koje protutnji cestom ispred kuće samo će potvrditi slast toga sna. Dok se budimo u ostatak dana, naša gazdarica, brza i uvijek malo mrgodna, sitna žena pod čijim se rukama gomilaju rabarbara, maline, mlijeko s pjenom, šmarn i vrčevi vrele vode, odlazi pjevati. Uvijek jednako kristalnim glasom, ona pjeva svoju prijetnju i zahvalnicu uz pratnju malih orgulja. Kroz poslove i dane, uvijek jednako? Zar i poslije, dok vrijeme odnosi njene goste jednog po jednog, i dok unuka koju je odgojila donosi nepredviđeno dijete na svijet u sedamnaestoj? I što je sad s tim djetetom, i što je s čovjekom koji skače u ledenjačko jezero, što s jezerom? Što je s malinama u vrtu koje me grle, zaogrću titravom sjenom kad god, odloživši papir i boje, ustanem s klupe u vrtu iza kuće?

KAPETAN OBALNE PLOVIDBE

Možda i nije trebao postati pomorac. Ali kad se već tako dogodilo (kad je sudbina tako htjela, rekao bi), trudio se održati svoj brod urednim. I bilo je vrlo ugodno u ranim jutrima kad bi, bez obzira na vremenske uvjete i specifične dnevne zadaće, izišao na palubu i provjeravao kako su složeni konopi, kako su uglačani metalni dijelovi ograde, u kakvom su stanju jedra. Nikad nije popuštao površnosti ni zanemarivao sitnice. Jednako kao palubu pregledavao je i potpalublje, svuda i od svih zahtijevajući red. To je vaš brod, govorio je, i stoga od vas očekujem i da ga održavate u dobrom stanju. To je brodovlasnikov brod, uzvratilo je jednom neki drski mornar. Ali dok ste na njemu, brod je vaš kao i moj dom, rekao je kapetan strpljivo i zapovjedio mornaru dodatno ribanje palube.

Istina, životinje su stvarale nered. No on ih je volio na svoj način, suzdržano i nesentimentalno, onako kako treba voljeti životinje čija je svrha na ovom svijetu sasvim jasna. Bio je brižan prema kozama i magarcima koje su prevozili, nadgledao hranjenje i čišćenje, i ponekad, kad bi brod plovio s ugodnim vjetrom u krmu, on bi stajao pokraj njihovih ograda i zadovoljno ih promatrao. Jednog mu je dana palo na pamet kako bi bilo zgodno imati nešto posebno na svom brodu pa je u trenutku nadahnuća, na nekom sajmu u jednom od obalnih gradova u kojima su pristajali, kupio par crnih vjeverica. Premda isprva vrlo plahe, vjeverice su se udomaćile; nakon nekog vremena imale su čak i potomstvo. Kapetan ih hranio i promatrao, kad bi se pokazala potreba dao bi čistiti i za njima – što nije bio baš omiljen posao. A sve se to moglo jer je brod plovio samo na kratke pruge, sigurnim putem, povezujući najbliža mjesta na otocima; tu je udobnu, kratku rutu sam davno ishodio od ostarjelog i rastresenog brodovlasnika koji je imao previše brodova da bi o svakom nadugo razmišljao.

I tako je kapetan godinama u miru odvozio i dovozio koze i magarce, voće i povrće (svi su znali da će kod njega biti dobro složeno i zaštićeno od sunca), razne stvari po narudžbi (ponekad lijes, ponekad vjenčanicu), pisma i dokumente – sve su mu davali s punim povjerenjem, ne znajući za njegov najskriveniji porok: ponekad bi, u najdubljoj tajnosti, zaključavši vrata svoje male kabine, neprimjetno otvarao pisma i čitao ih. Sve druge rizike brižljivo je izbjegavao: tražio siguran lukobran čim bi naslutio nevrijeme, otpuštao mornara čim bi naslutio drzak i nepokoran karakter. I tako je život tekao, ustaljen i dobro osiguran protiv klizanja, primicala se starost, no i s njom je već unaprijed računao. Ali jednoga dana u matičnoj ga je luci dočekao njegov jedini sin, visok i odjednom odrastao.

- Cijeli život imaš brod - rekao je - a nikada nisi nikamo otplovio.

- Svaki dan isplovljavam - odgovorio je dostojanstveno - svaki dan bacam sidro. To je plovidba koju sam izabrao.

- To uopće nije plovidba - dobacio je momak i krenuo nekamo niz mul. - I ništa u njoj nisi izabrao.

Dok je odlazio valovi su se prelijevali preko ruba starog kamena pa se činilo kao da hoda po vodi.

STABLO

Zvalo se Muzej plesnih uspomena i trajalo je tri ili pet dana, ne sjećam se više. Svatko je radio svoje: oni koji znaju s kamerama pokazivali su što su snimili, oni koji se razmahuju riječima, vješali su zapise po zidovima. Bilo je predmeta, slika i otisaka, kratkotrajna zbirka krhkih tragova.

A u dvorištu je bilo stablo, živo i golemo, dugih opuštenih grana kakve imaju vrbe, premda možda i nije bilo vrba, možda je bilo breza, to najljepše proljetno stablo, jezgra dvorišta. Obasjane njegovim slapovima, girlandama mladog zelenila, okolne sivkaste fasade i njihova zapuštenost povlačile su se u drugi plan, kao da je sve baš kako treba biti, kao da je sve tako jadno i otrcano samo zato da stablo bude vidljivije.

Ispod stabla nalazio se okrugli stolić i dva stolca. Na stoliću stolnjak, fini porculan.

Izvolite na čaj, govorila je na vratima dvorišta jedna od kustosica kratkotrajnog plesnog muzeja. Ide se u dvoje, govorila je, ja ću vam donijeti čaj, a vi malo porazgovarajte pa zatim u dvije-tri rečenice napišite što za vas znači ples. Da, na stoliću ispod stabla bilo je i porculanski bijelih listova papira.

Još jednom, dakle: u sivom dvorištu golema zelena i mala bijela mrlja – i pitanje što je ples.

Ah, ples je sloboda, rekla bih patetično kršeći sve kanone zabrane, ples je sam život, ples je ono što mi svakoga dana najvrelije nedostaje. Ne, nisam to napisala na papir pokraj porculanske šalice. Možda o nizu pirueta u dvorani s klimavim klavirom i trodobnim ritmom valcera? Možda o ženi koja se vrti, njenoj ružičastoj haljini koja se vrti zajedno s njom, povezu preko njenih očiju i naslovu, svakako naslovu tog plesa: *noću nemam tijelo, danju nemam sjenu* – je li se zaista tako zvao taj plesni performans koji se slučajno pomiješao s nekim drugačijim bljeskom na nebu? ili je to moja kasnija prerada naslova, sklizanje prema ništavilu... Ili je glavna plesna uspomena za mene ipak samo sasvim obična slutnja sambe koju neprestano plešem u nekom paralelnom životu?

U ovom pak životu stablo su posjekli.

Više nema mekih visećih vitica koje se njišu na vjetru, nema zelenog mirisa. Ostale su jednako bijedne fasade i nova novcata hrpa smeća koja obećava rasti. Dvorište u kojemu je nemoguće poslužiti čaj. Dvorište u kojemu nikako, baš nikako ne bih mogla napisati ni riječi

o tome što je za mene ples. Mogla bih, međutim, napisati što mislim o drvosječama.

VARAŽDINSKI INTERMEZZO

Naravno, ovo je najljepši grad.

Ima groblje na kojemu te anđeli podižu toliko visoko da vidiš cijeli svijet; u ruke ti stavljaju zastavu, crnu i zelenu, još ne znaš da ćeš s njom put podzemlja. Ima i utvrdu na čijem travnatom zidu vrebaš trenutak izlaska, ali ti uvijek nekako uspije promaknuti, tako da i ne znaš više tko bi to trebao izići preko mosta, kroz cvijeće.

Siroti pijani čovjek na trgu u tom gradu rekao je: onaj Bog tam gore – pokazujući prema vrhu crkvenog tornja – taj bu vam platio. Dva kandidata za sličnu budućnost smiješila su se dvostrukim osmijehom bliskosti i odbojnosti, rastavši se od svojih pet kuna. Nemoj stalno bježati, rekao mi je ljubazni svetac od kamena, zaustavi se.

Zaustavljam se – kako je lijepo u anonimnosti kavane! – i vidim sebe kao vlasnicu malog dućana. Ovaj grad je dobar za takav posao: tonući u slast lokalnog dijalekta već prodajem cvijeće s oblaka, posuđe od baršuna, kruh naplavljen iz drugog vremena. Zapravo sjedim u slastičarnici Dora, ali ispod sveg privida na sebi opet imam bijelu haljinu ljeta, zlatno ukovrčan dan – ona ima strašne amplitude u oscilacijama, kaže čovjek za susjednim stolom.

Lijepo je ovdje, govorim iz područja riječi, u pratnji svojih zmija, svog rumenila. Prijatelji zajedno piju kavu, meni se ljušti nepce, ozlijeđeno jučerašnjim putničkim sendvičem. Izabrala sam loše mjesto u kavani, baš na prolazu, opet sam izabrala pogrešno.

Gospođa u prugastoj majici puši i pije svoj čaj, sama za velikim okruglim stolom. Boli me ruka dok pišem, kao obično. Naručit ću jagode sa šlagom i bit će to prve ove godine.

A svod je lagano zaobljen, u susjednoj prostoriji krovne grede odjevene bojom bijele kave. Kod kuće si, ponavljaju vitice naslikane na zidovima, moraš samo smisliti što ćeš sad. Otvaram vrata slastičarnice, otvaram vrata svoje kuće-dućana, pozivam lavež i zvonjavu, rasipam šećer po pragu, a on se topi i vri rumeno. To smatraš dovoljnim i razgovijetnim, pita me sažalno moj stari anđeo izmaknuvši lovačkim mrežama (čak i toga ovdje ima, lovaca na anđele!), a ja puštam prste da cvjetaju, i odjek vlastitih sandala pod kišom iz drugoga vremena također puštam da cvjeta. Anđeo sklapa svoja teška krila. Vidim, govori, da ću se načekati dok smisliš nešto efikasno.

Skrećeš s teme, dušo draga, gubiš se u vremenu, opominje ljubazna gospođa s cigaretom,

dok konobar po stoti put hitro prolazi – *shiny, happy people*, pjevaju zvučnici. Moj glas nečujan kao uvijek, primoran na ponavljanje: jagode sa šlagom, molim. Sve što trebaš, ovdje imaš, *jedino što trebaš, više nemaš?*

Gospođi se pridružio gospodin (došao mi je šofer). Fin, stariji gospodin, obavezan pozitivan lik iz tramvajskih priča moje mame, lijepog lica, sijede začešljane kose, jede zagrebačku kremšnit, dok se šlag ruši po jagodama. I gospođa u prugastoj majici, gospodarica okruglog stola, lijepa je na isti dostojanstveni način. Kad popuši cigaretu, ustat će i vratiti se u svoj dućan kotača – njen je mnogo konkretniji od mog. Evo, reći će, pomoći ću ti, zavrtjeti kotač, ali dalje ćeš morati sama, i nemoj popuštati panici. Popuštam, ne panici nego lavini bijelog i crvenog.

Oni odlaze, gospodin gospođi pridržava kaput, kao da to radi cijeli život (kao što i radi), a meni preostaje samo još voda. Muškarci za susjednim stolom prijateljski psuju, žena maže usne pred malim ogledalom. Dođite, dođite, pozivam ih ljubazno u voćnjak na dnu zdjelice (ili je groblje?) i ne bojte se crvenih anđela.

U Varaždinu ima svega, govori muškarac, svega. Tamo straga je livada, govori žena, jer njih je četvero za stolom i vode dva razgovora. Ja sam u zemlji gdje božja mati kupa svoju bezbrojnu djecu u toplim izvorima i nije čudo što mi je dobro.

Varaždin ima trideset pet banaka, govori čovjek, vi morete to vjerovati? Bila bih puhačica stakla, pravila valovite stolove i jagode također, zrcalne, vodene, zvonaste, višeglasne... Ali vrijeme prolazi, već je gotovo prošlo, trebat će krenuti u kazalište, glumiti ili ne glumiti neku oskudniju sebe, kao što je šalica šalica, kao što je račun račun. Trideset pet banaka! No vilinska je kraljica još čudesnija, i ako je zamolim dovoljno usrdno, možda negdje još jednom zamijenimo mjesta, možda njena pratnja ludih krilatih bjesova opet jednom bude nakratko moja, makar i pod kišom.

ZOOLOŠKI VRT

Bilo je to bezbroj malih životinja, mekanih, šašavih, umiljatih.

Čim bi naslutile svjež zrak, skakale su raznolikim skokovima, trljale leđa u travi i smijale se tako da je svima bilo jasno da se zbilja znaju smijati.

Bilo ih je lako naučiti kojekakvim vještinama: hodanju po nevidljivoj žici, puzanju kroz gorući обруč. No uvijek im je trebalo dati nagradu: slobodne skokove u slobodnoj četvrti vrta. I kako te zvijeri vole slobodnu četvrt! što li vide u njoj, tako praznoj i neurednoj?

Bile su sposobne čak i za razgovor. Složile bi se u slova, riječi i rečenice onih koji su se smatrali njihovim gospodarima, vjerujući da su dobro naučile njihov jezik. No jesu li? Mogu li puhovi i leteće vjeverice naučiti jezik zapovijedi, ili ga smatraju samo još jednom igrom, pogrešno vjerujući da razumiju njenu prirodu?

One koji se smatraju njihovim gospodarima uvijek je živciralo to valjanje po travi, a i samoinicijativno hodanje po žici također im je išlo na živce. Postavljali su ograde i zapreke, postavljali su uvjete, tumačili životinjama gdje im je mjesto, kao da oni to znaju, a životinje ne znaju. Ponekad bi im vapnom polili vrt, ponekad ih razdvajali, ponekad im uskraćivali hranu.

No pokazalo se da same znaju pribaviti hranu u zemlji nevidljivosti.

I tako se dogodilo da su se otele kontroli.

Sve češće ostavljajući svoju sliku kod kuće – što je to uopće bilo, svinjac, štala, kokošinjac? – odlazile su u potragu za boljim mjestom za svoju mekoću i umiljatost. Oni koji se smatraju njihovim gospodarima prijeteći su udarali po drvenoj granici zemlje nevidljivosti i derali se, sve dok ih nisu toliko prestrašili da su odlučile pobjeći zaista i u svakom smislu.

Onda su se ipak predomislile. Ovo je i naša kuća i naš vrt, rekle su, skačite si sami kroz vatreni обруč, a možete i bježati ako vam se ne sviđa naša slobodna četvrt.

Mekoća i umiljatost i dalje su lutale svijetom, tražeći livadu bez tragova vapna.

SOLSTICIJ

Išla sam s mikrofonom. Snimit ću kako zvuči grad, mislila sam. Koja je svrha svega toga, pitao je inspektorski glas, opet se samo želiš isticati!

Ali ne, kad se sakrijem iza mikrofona, ja sam nevidljiva. A zvuk svijeta slijeva se u malu srebrnastu kutiju, moj kovčeg s blagom. Zvuk tramvaja, pozdrav prodavača iz trgovine s torbama, glas prijateljice u subotnjoj skitnji, smijeh djevojčice koja s mamom ide s nekog treninga, prodavač sladoleda. Hoće li se čuti da je najdulji dan, da sunce trijumfalno objavljuje svijetu svoju vladavinu?

Dan je imao još jedno ime, zvao se Svečanost glazbe i posvuda se pjevalo. Sa Cvjetnog trga na Gornji grad dopirali su glasovi zbora, na travnjacima Zrinjevca neki je čovjek igrao nogomet sa svojom premalenom djecom uz glazbu s radija priključenog na razglas, ista je glazba tjerala kočiju u krug. Čuje se topot kopita, klop-klop-klop-klop! I sunčev sjaj? Ne, ne čuje se kako mladi par hrani bebu sladoledom, i kako baš u tom trenu shvaćam da mi je potreban neki blokić, knjiga šifri, jer će se inače sve pomiješati, neću znati što je što u mojoj kutiji čudesu. No bila je to samo panična misao. Naravno da prepoznajem brujanje kafića, glasove poznanika, galamu tržnice, momka koji vječito pjeva Cobainove pjesme, svoj vlastiti smijeh...

Najdulji dan bio je prepolovljen. Povukavši se nakratko u sjenu – napunivši baterije naprave – krenula sam ponovno. I našla se u parku na travi. Mali harmonikaški orkestar svira Piazzoline tužne misli koje se plešu, žena s gitarom pjeva prastare pjesme. Na klupi dovučenoj na travnjak sjedilo je tek nekoliko ljudi, neki bi zastali u prolazu, djeca su se loptala i vozila bicikle, svako malo dolutao bi neki pas. Što ćeš sa svom tom stvarnošću, pitao bi inspektorski glas, toga ima svugdje, to ima svatko? Zalutala lopta udara u mikrofona. Eto, mi pjesmom slavimo najdulji dan, rekao je glas s pozornice, imamo još izvođača. Koncert će trajati duboko u noć. Duboko u noć krijesovi se pale i čudno cvijeće cvjeta na raskrižjima ovoga i onoga svijeta. Zastajem na raskrižju – pa odlazim na drugi kraj grada gdje su mi obećali vatromet.

I bio je vatromet, najradije bih ga izrezala iz svega ostalog. Ali srebrna kutija čuva sve – lud kreket žaba na pragu najkraće noći, već u sljedećem trenu zagušen bukom golemog

plastičnog zabavišta koje bljeska kiselim pivom, masnim kobasicama, centrifugalnim vrtuljcima, oblacima šećerne vate koji se uzdižu s pozornica – sve dok se odnekud ne izvije operna arija kao podloga crvenim raketama nad rijekom.

Vatromet.

Eksplozije zvuče kao bijes.

Eto, takav je bio solsticij.

PLITVICE

Bila je to mala maštarija: ta sredovječna žena vidjela je sebe i svog muža kako hodaju među jezerima i slapovima, pa se vraćaju u prisnost sobe. To je hotelska soba i baš zato otvorena za njihovu prisnost, bez tragova tuđih života, bez tragova njihovih života, prepirki i natezanja, slabo uspjelih kompromisa. U toj sobi, i zagrijanoj i svježoj, oni vode ljubav, zatim padaju u san. Sutradan opet. I kako će im prijati hotelski obrok poslije najsvjetlijih sati provedenih među zamrznutim vodopadima. Jer u tom snu je zima, doba unutarnje topline, doba pospane zaronjenosti u vlastitu sporost, mačje smotanosti jednog tijela oko drugog. I ništa ne treba raditi, ni o čemu brinuti, nikamo žuriti, samo pustiti da ih obnovi hodanje između stabala i vode – tri dana bilo bi dovoljno.

Ona drži taj san na dnu ormara, no ponekad ga stidljivo izvlači na svjetlo, sviđaju joj se njegove boje, promatra ga, dok nešto u njoj počinje drhturiti od uzbuđenja. Zaslužili smo, misli opravdavajući se, uostalom svugdje piše: uzmite malo vremena samo za sebe, to je dobro za vaš brak. I kako je naporan sav taj uskiptjeli život, sav taj beskrajni posao, cijela ta velika obitelj, ta kuća bez dna.

Nakon dan-dva predomišljanja, odjednom, iznenadivši i samu sebe, za doručkom plaho predlaže: hajdemo na Plitvice, samo ti i ja. I odjednom je svejedno čak i koje je godišnje doba, pred očima joj brzo promiču proljeće-ljeto-jesen, i nada se smješka na njenim usnama kao da je zaboravila sve neuspjele pokušaje, kao da nikad još nije čula riječi koje će usta nasuprot njenima ponovno izgovoriti jednako ravnodušno kao uvijek: ja nemam vremena – a to košta i novaca.

TRAJEKT

Bila su narančasta svjetla razmazana kišom i brzinom. Negdje s desne strane more, nevidljivo.

Prije toga sam slušala zvuk iz slušalica, cirkusantski, ironičan, malo raspojasan, malo agresivan, zvuk slobode nad krajolikom obijeljenim snijegom: putuješ kroz osmijeh, u osmijeh, jer putuješ.

Zatim opori otpor grada koji odbija dati ikakve upute. Drhturenje, skliska luka, posvuda voda i odsjaji, mogla bih se odsklizati u more, jer sada je more odmah tu.

Nalazim zaklon, uranjam u šalicu čaja, miris cimeta, drobim bio-štanglicu i mrvice se rasipaju po podu. Zbrinuta i zaštićena: plastičnom pločom stola, glasom konobara, bijelim kaputom, listovima knjige koju držim pred sobom umjesto zrcala, zvrndanjem mobitela – jer u sve je utkano to putničko veselje. Učim napamet vrijeme polaska i vrijeme dolaska.

I napokon me prima trajekt, kao topla utroba, uzima me i obuhvaća, zajedno sa mnom zaranja u kišu i valove, ponovno nudi treperava svjetla, lica razmrljana prisnošću, trubi svoj nemušti pozdrav. Ovdje se svi vraćaju kući, pa se valjda vraćam i ja. I zauvijek bih se vozila kroz tu večer, smotavši se na klupi u toplini salona. Sasvim sam sigurna od svakoga zla dok plovim zimskom pučinom, ni mitska južna mora nisu ništa prema kapima ove lude kiše koja ukoso pljušti po valovima, zimskom dahu puste palube. Ipak prerano silazim u potpalublje.

Prolazeći kroz sumračni trbuh broda, pritiješnjena mirisom benzina, vidim rujno lišće vinograda, sunce koje se miješa s plimom, čujem smijeh i zvonjavu koja me čeka. Naravno, trajekt je kovčeg s blagom.

Polako, polako se spušta rampa za izlazak. U dva koraka naći ću se usred kiše, preplavljena mirisom mora, bit ću jedini putnik u malom autobusu, onda ću stići. I bit ću neka koja još nisam bila, od narančastog svjetla, od brzine i kiše, i smijati ću se tjeskobi napuštenoj s druge strane pučine.

DNEVNIK PLOVIDBE

RIJEKA

29. 3. 2008.

Bilo je more (zarobljeno, zatvoreno), bila je riva, polomljene škure, sljepoća napuštenog stana nad ulicom i zvuk, dozivanje mehaničkih kapljica crvenog svjetla u praznoj ulici.

Sad pišem u polumraku, pred šalicom aromatiziranog čaja koji sam naručila jer mi ništa bolje nije palo na pamet, u crnom i bijelom, kockastom, uz pop muziku, zaštićena nepripadanjem, zavaljena u trenutak kao u naslonjač: sjedit ću ovdje sljedećih pola sata i ne moram baš ništa drugo.

Čovjek preko puta sjedi i puši, ne zapisuje, promatra ne zapisujući. Ja sam sretna dok zapisujem. Razgovaram s višnjim silama, nudim kojekakve nezdrave pogodbe, padam u ponore zabrinutosti. Hladno svjetlo obasjava kolače u frižideru, čaj postaje sve crveniji.

30. 3. 2008.

Glas grlice. Dugački narančasti autobus. Kroz još gole grane vidi se mlado zelenilo drugog drvoreda. Kako je to kad imaš moć? Ispunjava li te nekom mračnom srećom osjećaj vlastite strahovitosti? Ispitujem, u nedjeljno jutro, utopivši se na tren među narančama.

Svakog jutra iznenadi me vlastito lice.

Nezadovoljna kad se sjetim da sinoć nisam našla mjesec, nisam našla put uz more, ništa dalje od te zatvorene luke, njenog dugog gata na koji se nisam odvažila da ne bih izazvala sumnjičavost noćnih čuvara. Našla sam veliki brod.

Ovo je ipak mediteranski grad, rekao je moj sin.

Ali kako je to kad imaš moć, vraćam se nerazgibanim korakom svom pitanju, kad svojim odlukama možeš dijeliti sreću i nesreću? Nemoj se zavaravati, i ti imaš tu moć, odgovara mi hladno odsutni glas.

... ..

Hotel je star i zapušten, okvir ogledala pred kojim sjedim pomalo prašan, pomalo izguben. Jarko plavi dezić i četkica za zube drže me u klinču: vidim samo stvarnost.

Netko je došao i učinio da vidim samo stvarnost.

Netko je otišao i učinio da... kad te sasvim preplavi panika, ne vidiš više ništa.

Hotel je prodao svoj glavni ulaz meksičkom fast foodu, a mala prostirka na stolicu za kojim pišem, napravljena prije mnogo vremena od zlataste sintetike, s „narodnim“ motivom – u oštroj je suprotnosti s jarko plavim dezićem.

Pokušavam učvrstiti užu, popeti se iz bunara (neki čovjek radi samo to: izvlači mrtve iz bunara – u bunaru zacjeljuju rane, kaže, ali kako to da mrtvi ostaju mrtvi), ali zapravo se ne može uz pomoć užeta, treba nešto drugo.

AUTOBUSNI KOLODVOR, SLAVONIJA

15. 5. 2008.

Osjećaj slobode dočekuje me pouzdan kao uvijek. Čaša s mineralnom je otrcana, autobus će biti poluprazan, ispred mene dva dana nekog drugačijeg života. Ovdje sam za svojim radnim stolom, ispijam, s limunom, malu opsesiju putopisanja koje može početi uvijek i svugdje, makar ne vodi nikamo.

Okrenuta leđima ekranu, pred nizom metalnih stolica prislonjenih uza zid, u prostranstvu kolodvora, lupkanju kotačića u prolazu, mogu nabrojiti sve što me drži za vrat – ali radije nabrajam drugo: netko čeka autobus ležeći preko tri stolca, netko čitajući novine, nerazgovijetni povici odjekuju iza mojih leđa, jecaji prekinuti reklamom, zveckanje sitnog novca za stolom sa strane, ja sam ti majka, ponavlja glas, dok mrzovoljna konobarica sporo, sporo odlazi prema šanku. Još smo tu, u Zagrebu: na nedirnutoj karti označen peron i vrijeme polaska. Ljudi se okreću prema ekranu, prenose pivo sa stola na stol.

... ..

Vruće je.

Ležim na krevetu u sićušnoj hotelskoj sobi i odgađam trenutak sna.

Bile su rijeke kojima se prevozila sol, bile su karavane s konjima, putovi od balvana, močvare, lišće golemih hrastova koje pada po razlivenoj vodi, lišće i voda, lišće i voda, u beskraj.

Bio je policajac u autobusu na putu prema Vinkovcima i lov na huligane koji su porazbijali sve u nekom lokal, vožnja naokolo kroz sela; bilo je dvoje ljudi u plastičnim naslonjačima ispred kuće, žena s vezom, muškarac ruku sklopljenih u krilu. Bile su rode na dimnjacima, munje kad zaklopim oči na tren.

Ići ćemo dalje, ovim i onim putem, i trenutak za pjesmu opet će proći prebrzo.

SKICA ZA PRAG

10. – 14. 9. 2008.

1.

Cijeli dan u vlaku: iz obilja viđenog ostaju stabla.

Vožnja traje cijeli dan, gotovo sami i u prvom i drugom vlaku, sunce nas obasjava s različitih strana, ne pamtim imena gradova.

Stijene, livade, slutnja jeseni u krošnjama, zatim odjednom taj pitomi kraj, živice melodiozno prostrte kroz krajolik – prostor jeseni, i širok i tijesan, doba smanjivanja, putovanje kao oružje protiv zabrinutosti. Vltava za dobrodošlicu.

Sad, ovaj novozagrebački pogled kroz prozor, sa zgradom, parkićem i dizalicama, ljudi u metrou sa svojom običnošću, utješnom i neutješnom – negdje s druge strane vidljivog prozirni krčag i mehaničke figure iz moje stare igre za glasove.

Tražeci boje, nalazeći: zlatnu, rumenu, plavu, boju mladog lišća – ono što ne znaš, možeš li naučiti?

2.

Sve blizu, izloženo, nasrće i gura se, ponekad pjevajući, ponekad hrapavo – svijet od lutaka, lončića i staklenih predmeta, fasade i tornjevi, vrčevi točno utvrđenog porijekla – iz prošlosti upecane nove stvari zajedno s novim ljudima preplavljaju vidokrug. Tu sam, i nisam, i tako

svi.

I medovinu smo kupili, i pivo pijemo u velikim količinama, naručujemo kavu nad rijekom, smješamo se među ljudima koji se smješaju: ovo je kafić za osobe s mapama i foto-aparatima.

Zašto idete kud i svi, rekao je naš domaćin, grad je velik! Evo, započni nešto s nama ako znaš, smješaju se mnogoliki zabati, tornjići, oslikane fasade, ako imaš išta osim foto-aparata. Prosjaci ovdje prose klečeći, spustivši čelo na tlo, *bridge band* uporno svira svoj štucajući jazz, rifljača je prava. A most je podnio već toliko toga da sad strpljivo podnosi i radnike koji polažu kablove u njegovo staro tijelo, i baš ga briga, rijeka mu je tu, uvijek jednako potajno raspoložena za poplavu, a stabla se umiljato i postojano (radosno?) nadnose nad vodu – i koliko dugo su uopće gradili taj most?

Pokušavajući zadržati rijeku, na stolu za kojim pišem nemam stabla nego medovinu, punjač za bateriju, vitamine protiv svakoga zla, vodič i kartu, mlijeko za tijelo, šalicu sa Švejkom u crnoj vrećici, i koliko god stol bio velik, žeđ i nedostatnost ne stanu na njega.

3.

Lepršave boje svile na propuhu u metrou.

Jutro je oblačno, pod prozorom prolazi netko na biciklu, nakratko se čuje sirena.

Turistički dio grada budi se kasno, iskusni vodič stoji sa svojim natpisom, ispod sata bauljaju rasplinute grupice – promatranje turista, kao promatranje ptica?

Konobari slažu šarene jarke jastuke na pletene stolce. Iznose se: vješalice s duginim šalovima, cvijeće na motki koju treba zataknuti u prsten pokraj vrata, cvjetni popisi toplih

napitaka. Lončići, sjajni kao svakog sunčanog jutra, spremno čekaju u izlozima, majice ponavljaju svoje natpise koji otvaranjem vrata počinju gubiti duhovitost. Kao drugdje, kao svugdje, osim što je kombinacija predmeta malo drugačija, malo gušća, alkemičari skriveni u tornju, još uvijek olovo u zlato.

Trgovina s cd-ovima bila je zatvorena, vremena do ručka bilo je malo, u tek otvorenom, pospanom kafiću pijemo praški *cafe latte*, crkva je ispred nas, ući ćemo kroz drugi cd-shop – u kojemu imaju Drugi koncert za violončelo Kabalevskog, ali nemaju Prvi i ne razumiju pitanje. Strogo kontrolirani engleski, samo informacija zbog koje postoji taj pult i to radno mjesto, i ništa više: od turista se očekuje da prođu kroz dvorište i uđu u crkvu.

Prostor, prostor, širina i visina, dekoracija kojekakva, naporni barok. Drugo vrijeme gleda nas s drvenog oltara, zaobljenost svijeta koji o sebi ne postavlja pitanja.

Selektivno sjećanje zadržava spomenik: Tycho Brahe, vitez koji umjesto kacige u rukama drži svijet. I već smo opet na trgu, prolazimo, prolazimo, iza trga je radosna četvrt, trgić s jednim stablom, trgić s četiri stabla, ovdje se stabla podrazumijevaju, nemaš osjećaj da im treba zaštita. Uska pročelja na uglovima, svako je drugačije, kamene kocke pločnika i kamene kocke kolnika, veseli nedostatak tiranina koji bi prosjekao ulice ravno i široko. *Kalos dromos* – lijepi put – vodi nas do niske kuće, do barokne veže za kočiju, ali to nije naš cilj, kao što nije valjda ničiji. Samostan je pokraj, sa svojim zakučastim slijedom prostorija, zbirkom slika i skulptura – ali to je pogrešan naziv. Sa zbirkom oltarnog namještaja, crkvenih ukrasa? Ne, nisu ukrasi, oni su dio bogoslužja, pošten obrt i pošten novčić, i svaka čast majstoru Theodoricusu! Ah, taj izgubljeni svijet, prije dvojbi, sukoba, ratova, prije alkemičara u tornju. Njegovo zlatno svjetlo, njegova drvena abeceda. Upisujem u taj starinski sklad svoju čežnju za potpunosti, za umjetnošću koja prikazuje, tumači, osvjetljava božji svijet, sigurna u sebe ne sudara se uvijek iznova s vlastitom proizvoljnošću, obješenošću u praznini. Gospa drži djetešce, djetešce drži pticu, ujedinjeni u rumenom osmijehu. Draperije se talasaju, modro i rumeno.

Kupili smo ih u knjizi, pa otrčali na ručak s čovjekom kojemu je prije dvije godine umro sin – upadam u tu činjenicu i ne uspijevam se iskoprcati. Ali sjedimo ugodno, jedemo najobičniji ručak u jedinom kvartu koji već dobro poznajemo, dobacujemo se ljubaznim pozivima.

Govori se o poslu i o životu, živahno i na mahove smiješno, i kakav je zapravo taj mali čovjek, stručnjak za heraldiku, koji je nekoć svirao bubnjeve u nekom bendu, a sad najčešće dolazi na posao poslije ručka, otvara svoj prozor visoko nad povorkom turista i radi dugo u noć, mentor za petnaest doktorskih radova odjednom?

- Recepcija afričke umjetnosti u Češkoj početkom 20. stoljeća, kao da se o tome može išta napisati!

Poslije nekim sporednim mostom do nepredviđenog parkića (još ne znam da je ovdje uvijek moguće nabasati na parkić), gdje nastavljamo promatrati ljude. Putnici prolaze, nakratko sjednu pa idu dalje, ali čovjek s psom sjedi drugačije. Pas se malo valja po travi (možda bi nam baš to sad trebalo), otrči jedan krug i već se vraća čovjeku, stoji pred njim u rječitom stavu: idemo dalje! Čovjek ga pušta da tako stoji, zatim ustaje, pomalo lijeno i valjda s uzdahom, pa kreće preko trave prepuštajući poprište u potpunosti nama, smušenim obilaziteljima znamenitosti. Sladoled je pojeden i unatoč ranopopodnevnoj mlitavosti, idemo dalje, penjemo se, sunce nas prati.

Hoćete li ulaznice za veliki *tour* ili za mali *tour*? Sad mi ne razumijemo pitanje. Pogledali bismo Ladislavovu dvoranu, kažemo, i nemamo mnogo vremena. Kao da ga itko ovdje ima! Kupujemo pogrešne ulaznice i ulazimo. Dvorana... dvorana je neopisiva. Kad je bilo vrijeme turnira, posuli bi po podu pijesak i doveli konje. Kad bi vrijeme turnira prošlo, u dvorani su neki teško zamislivi trgovci prodavali svoje oružje, mjerne sprave, bočice od mutnog stakla s tinkturama, boje i pozlate.

Katedrala je drugo. Uzalud pokušavam smisliti za koga je tako golema, dok pijemo kavu iza jednog od njenih krila, a pokraj nas prolaze najčudnije turističke ptičice: Dalaj Lamini sljedbenici s najmodernijim kamerama!

U katedralu ulaze, izlaze, teku njome i motaju se: stari ljudi, bolesni ljudi, adolescenti na razrednim putovanjima. Još jedna gotička Madona stoji smireno i vedro nezainteresirana za gužvu baroknih svetaca koji se sa svojih podesta uzalud guraju u njen svijet, kao i za gužvu ljudi koji prolaze pod njenim nogama, dižući ili ne dižući pogled slijede zadani smjer: oko oltara iza kojega je svečev grob, uskovitlan i sjajan kao štandovi prošteništa na vjetru.

I crkvu svetog Jiržija imamo na ulaznicama, vjerojatno postoji razlog zbog kojega se ide u nju? Postoji, ona je najstarija! (iza zagasito crvenog renesansnog pročelja), i zar je popodne već na izmaku? Idemo Zlatnom uličicom, upadamo u zamke dućana u prastarim kućicama. U plavoj pitamo: kako je Kafka tu mogao napisati što je već napisao, zar je tu stanovao? Ne, tu je živjela njegova sestra s ljubavnikom, bio je kod njih nekoliko mjeseci. Je li tu i spavao, ili je samo dolazio pisati što-već? Kako su to živjeli njih troje u sićušnom prostoru ljupke knjižare za lutke u kojemu više nema njihovih otisaka?

Prave lutke su u sljedećem dućanu – staklo i lutke, nemušto dozivanje zapleta.

No kratka je Zlatna ulica i već je pred nama kula sa spravama za mučenje.

Ostavljamo za sobom stazu turista, nalazimo most, drugi prostor, jeleni imaju neke veze s njim, ne želim vjerovati da su obični lovci dali ime toj zelenoj usjeklini, mora biti nešto drugo, jelenski ples pod suncem, jelen na stazi koja vodi u zeleno podzemlje. Ne, tu je palača za loptanje, staklenik koji nosi lijepo ime oranžerija, možda i jest pun naranči? I napokon stižemo do mjesta-trenutka prema kojemu smo nesvjesno išli, možda cijeli dan, možda godinu, možda jednostavno oduvijek. Ljetnikovac, ispred njega park s fontanom koja pjeva, naizmjenice nama i nevidljivoj carici koja je umrla pri porođaju svojega petnaestog djeteta i nije mogla šetati ovuda sa svojom pratnjom u ljetnim večerima poput ove, kroz blago koso svjetlo, ni sjesti na klupu na kojoj sam se na trenutak tako dobro udomaćila sa svojim knjigama – jedna kaže da je žar-ptica kradljivica, druga da se palačinke ovdje prave od krumpira. Sporo vrijeme, precizne vijuge bilja u parku, pomalo mutna svjetlost putuje silazno, skele su uz paviljon, vedrina njegovih lukova napola skrivena.

Ne bismo se odvojili od tog parka i fontane, ali ipak idemo, vraćamo se do kuće za loptanje, promatramo zid sa grafitima: ugrebli su crtež pa zatim bijelili, a bjelilo se pravi na otocima, u kamenoj kućici zapali se vatra pa gori i gori dok se sav kamen ne pretvori u živo vapno. Tamo, ne tu. Tu su vitice, vriježe, likovi poučni i elegantni, njihov je taj park s promišljeno posađenim stablima i odsutni jeleni, a mi se moramo vratiti do mosta, kroz opustjeli stari grad. Specijalac izlazi iz sporedne zgrade, kroz vrata palače iznose okrugle stolove i na trgu pripremaju koktel za neke ugledne goste.

Ah, prebrzo smo prošli kroz kasnu zapadnu svjetlost do neke samostanske pivnice, prebrzo

se kroz sumrak opet spuštamo prema gradu. I vinogradi su potonuli u suton, i svjetlost dana na odlasku pomiješala se sa svjetlom uličnih svjetiljaka. Neke Njemice spuštaju se istim putem uz glasan smijeh, uporni biciklist vozi uzbrdo. Ulica je otežala od cijeloga dana i sve su boje tu negdje, u dnu pročelja, u kafićima koji dobivaju na reljefnosti, žarki u sjenovitom sumraku... Lijepo bi bilo tu završiti putovanje, no dug je još put do naše stanice metroa u predgrađu.

4.

Ne može se ponoviti luminozni dan.

Prohladno je dok u ljetnoj odjeći hodamo prema rijeci, preko mosta, uz oslikana pročelja. Libuše se nabacuje kamenjem, a mi idemo kroz park, u našim glavama beskrajna smjena straže, u svjetloplavom.

(Sada, dok pišem, za prozorom dolazi jesen: vjetar u krošnji širokog lišća, sive fasade zgrada iz sedamdesetih gotovo sasvim skrivene raslinjem. Hladan dah jutra raspršuje tjeskobu. Već sam sve spakirala, i boce i bajke i glazbu, i kafić iza mosta preko kojega nikad ne prestaje teći rijeka. Kad je Vltava potopila grad jednom previše oni su ga premjestili, piše u vodiču, no još uvijek je tu, izložen kojekakvim poplavama.)

Jučer: gostionica s konobarom-razbojnikom i konobarom-novčarom, njihova paprena juha i besmisleni desert poput kakve osvete svekolikim turistima. Otrcane razglednice koje nam daju za nagradu, pakosno se smješkajući.

Kad u ovo doba godine legneš na klupu u parku, ubrzo postane hladno pod vjetrom. Vidiš grane šipka (u proljeće bile su ružice), vidiš svece oko stupa.

Najbolje je hodanje, nizbrdo, uzbrdo pa natrag, sve do sata koji pred okupljenom gomilom otvara svoje prozorčiće, star i nedostatan. U oku naviklom na toliko šarenilo njegova

skromna predstava ostavlja očekivanje: što imaš još? Magični sat koji pravi vrijeme, neumoljiv... Vratila bih se onoj rumenoj Madoni s djetetom i pticom koja se smješka vremenu blaženo i bezuvjetno, vedra i dovoljna, umjesto nas.

Ne, mi nismo turisti, mi smo stručnjaci, jedan za umjetnost, drugi za tjeskobu.

MÜNCHEN

17. – 20. 10. 2008.

Put je dvostruk: vlak prolazi kroz kišu pa izlazi u treperavu žutu krošnju – tamno deblo, lišće nježno poput brezinog – pokapanu osunčanim kapima s prozorskog stakla.

Put je dvostruk: s druge strane promiču žive slike Lenzovog *Zavičajnog muzeja*, čudna imena mijenjaju se pod pritiskom prijetnje, stari igračkar leži na odru, vjenčanje se guši u valu zagušljive pjesme – kako volimo, kako možemo/smijemo voljeti, koji je crni rizik ljubavi prema dobroćudnim poganskim božanstvima i žetvenim svečanostima? Čudno je to, rekla je knjižničarka, ljudi sve više traže da im knjige budu psihoterapija, bez problema, bez napora, umirujuće. Uznemirujuće je pitanje o rizicima ljubavi.

Iz vlaka svijet je zanosan i sve zanosniji: oblaci nalegli na brda, jasna granica snijega, zelenilo livada toliko sjajno da se na najizloženijim mjestima čini zlatnim. Stabla, kuće, ljudi, životinje – sasvim obične riječi za neobično bogatstvo vidljivog svijeta.

Boje koje sam tražila za ovu jesen pronalazim na posteljini u novom boravištu.

U snu je drugo: podignut pokrov tamnih proturječja, oslobođen ljubavni svijet. I do druge rijeke može se stići, utrčati u pouzdan zagrljaj, osmijeh olakšanja. Sretni san, putnička nagrada za dug dan. Sada je jutro i grad je obasjan suncem.

... ..

Grad: žena koja se češlja nad ulicom, energično, gotovo strastveno, spušta glavu preko ograde balkona i četka svoju gustu sijedu kosu.

Grad: cijelu subotu ljudi provode u kupovini.

Iza zida palače sve je drugačije: vladar je dao načiniti dvoranu i vrt, ispreplesti vitice, mitološke prizore i školjke, odjenuti mramorna lica u ružičaste draperije. Pa su ga mudri ljudi iz davnine gledali pitomo i pokorno, dok je na podiju zvonilo bezbroj teških žlica, brodovi na svečanim tanjurima razvijali trbušasta jedra, pojurila jedra jahačica.

No sada je tiho, glazba je skrivena u kutijama, tamo u palači kao i tu, u domu žene koja pravi nakit za stan i za tijelo, i s ukućanima vodi samo tihe razgovore. Tamo je zaključana praznina – kako bi bilo kad bismo i mi presvukli zidove zelenom svilom? Tamo su zrcala i kineske vaze, kao što ovdje postoji „prozor“ načinjen od bombonjere, malo bijele boje i komadića žice. Riznica, Kunigundina kruna... bila bih komad plave tkanine u zatamnjenoj dvorani, samo da mogu ponijeti tu krunu, i uopće, sretne li sudbine! Tiho postojanje iza stakla, zmaj zaustavljen u trenutku probadanja ima zelene dragulje na koži. Bila bih... zeleni dragulj na zmajevoj koži? U vrijeme dok je palača bila živa, kinesko se posuđe pokazivalo, ali ne i dodirivalo, bilo je previše rizično iz njega jesti, onda je otkriveno umijeće izrade porculana – i hajde sad, reci, kako se pravi porculan? Kažem da je dovoljan komad kartona i malo boje, pogled koji u jednome vidi drugo – ali kralj je ipak kralj i voli gomilati svoja blaga: minijature lijepih pokojnih rođakinja, gorski kristal izbrušen u zdjele za voće, poludrago kamenje, slonovaču i zlato. A nama tu nedostaju vješalice, nešto o što bi se moglo objesiti ručnik, još jedno malo svjetlo za čitanje. Ulica pod prozorom buči utješno i pouzdano.

Kad iziđeš iz riznice, svijet postane nestabilan. Treba jesti. Vrijeme je gljiva. Treba piti kavu. Svuda previše ljudi. Još uvijek idu, idu s vrećicama iz subotnje kupovine, nasmijani izlaze iz riznice bio-marketa.

Pukotina prolazi posred kafeterije, rastvara se, širi i obuhvaća park. To je moj život, usjeklina u šarenilu. Park odjednom zamrljan solju, sve umirujuće pripovijesti nedohvatne. Treba otići drugačije, drugamo, uspostaviti svoju riznicu od vode... Danas je nedjelja i oblačno je.

... ..

Plavocrna boja tinte i sivosmeđi prostor galerijskog kafića: svijetla siva, tamna smeđa, gotovo bijelo, gotovo crno, minimum boje.

Za stolovima gotovo sve moguće kombinacije: baka i unuka adolescentica; dvojica prijatelja; stariji par; mladi par; tamnoputa konobarica s metlom. Žena s notesom i plavo-crnom tintom. Iza zida golubice i češljugari, mikrosvijet stabilan čak i na pogrešnom mjestu koje mu je dodijeljeno.

Hvatam se pera i papira kao slamke spasa, kao Adrian Leverkühn koji u bordelu odlazi ravno za klavir. Ovo nije bordel, nego galerija slika, s vrtom u kojem nema slobodnog mjesta na suncu. Došla je trinaesta vila i rekla: što god napišeš bit će alegorija. Nema slobodnog stola na suncu. Ima u sjeni. Ima unutra, u sjeni. Ima. Bit će ti hladno ili će ti mirisati tuđa neprivlačna hrana. Možeš sjesti, ravno u sitost, u umor. Teška kao stolac od crne kože, ne mičem se od stola. Ne budi nezahvalna, ponavlja trinaesta. Ponudili su ti djetesce Isusa koje pozira istegnuvši šake i stopala, nekoliko zmajeva različitih stupnjeva individualizacije, dvije- tri Lukrecije koje na pogrešnom mjestu probadaju grudi, jednu jedinu pravu zaustavljenost, metalnu, staklenu, limunsku tišinu. – Što imaš još? – Pa čega još može biti, ovo je galerija! Pejzaž s mravojedom, seljaci koji se tuku, skice za iskrcavanje kraljice.

Ushit? Umor i ustezanje. Više ne govoriti. Ne činiti, ne odlučivati. Dva kapučina, naručuju ljudi za susjednim stolom i razgovaraju, nezahvaćeni valom odbojnosti. U oštroj pravokutnoj udubini iza šanka bijelo svjetlo obasjava boce. Jedine kapljice boje u svjetiljkama nad šankom: hladno zelena, najhladnija crvena. Vani stabla kestena, toplo. Vratit ću se kući i raditi, ponavljam, vratit ću se i raditi. Vratiti se kući i ispeći kolač.

AMSTERDAM

studen 2008.

Toliko ljudi kojima je ovaj grad najobičnija svakodnevnica: znana prošlost upisana u fasadama, kuće uzoritih građana nanizane uz staru crkvu, pod crvenim svjetlima žene izložene na prodaju, kao da je i to sasvim običan komadić te živopisne stvarnosti, obuhvatne, darežljive, širokogrudne, koja bez suda prihvaća sve. Odmah pokraj crvenog izloga može biti postolarska radionica, stol postavljen za goste, veseli šareni prezervativi povješani u neutralnom svjetlu, cvijećem oslikana svila. Onda opet svjetla u svim bojama, kanali i bicikli, grad zaposlen kretanjem, šaren i neuredan, grad u kojemu stabla nisu stiješnjena uz kuće nego rastu gotovo posred ulica, šireći se i šušteći na vjetru. Ideš tim pješačkim ulicama, nabasaš na park, nabasaš na natpis: u parku se smije – u parku se ne smije. Gubiš se u spletovima ulica, poprečnih prolaza i mostova, sve i u sivilu kasne jeseni zavodnički slikovito. Ideš nekamo, ne znajući kamo, i kad odjednom stigneš do nekog od izabranih odredišta ono se pokaže sasvim drugačijim od očekivanja.

Knjige u knjižari na raznim jezicima izmiješane na istoj polici – i treba li vjerovati toj opuštenosti, tom zanosu cvijeća na kanalu? Ulica je na mahove bijela, pada nekakav zrnati oceanski snijeg. Rembrandtova kuća zatvorena, hladno je, u kafiću svira jazz, stare fotografije smiješe se sa zidova, kafić je smeđ, prigušeno žuto smeđe ružičast, svjetiljka oslonjena na ogledalo ima smiješan cvjetni zaslon. Plastično cvijeće, pomalo sivo, zataknuo u staru bocu Coca Cole, na zidu čovjek s turbanom drži u zubima cigaretu, stvarna žena ispod nestvarnih crnobijelih osmijeha ima ljubičast šal. Tako i Matisse, miješajući dekoraciju i likove, pretvarajući teško u lagano...

Dali su mi da izaberem čaj iz stare, pomalo hrđave kutije, neki ne baš najnoviji čaj, uz očaravajuće ravnodušan osmijeh. Premještam se sa stolca na stolac, radi boljega pogleda, ali pogled nije bogznašto: muškarac s novinama, žena s knjigom – toliko sam ovdje u prolazu da već više nisam tu, guta me aerodrom – Schiphol – sa svojim veselim vokalima, drugi grad, povratak.

Kad bi za kraj neko vođeno božanstvo izronilo iz Amstela i pitalo me što želim, što bih rekla? Malo mlijeka za čaj? Punu vreću suvenira iz snova, jarko plavi kaputić za tjeskobne dane?

Stvari, dakle, ne usuđuješ se zatražiti ništa drugo? No razočarana rijeka, ukroćena i upristojena, s razumijevanjem za mučninu, ne pita ništa. Uostalom, čemu žurba, još nije podne, mogu tu ostati, udobno sjediti dok se sasvim ne zgrijem na zvuku starog jazza, nema potrebe za sjedenjem na rubu stolca.

OMIŠALJ

svibanj 2009.

Dvostruka niša u zidu prastare obijeljene kuće: u jednoj je Gospa, u drugoj ću jednoga dana biti ja, rekao je kućevlasnik, voljan i u ponoć obilaziti svoja zatrpana iskopišta.

Žena je imala suzu u oku.

Žena je pomaknula cijelo mjesto malo na istok, no mirisi lavande i ružmarina ostali su nepromijenjeni.

Bacila se u naručje svom čovjeku, otišla po rakiju i kolače.

Na dnu kolača antički grad: iskapali su zemlju s dna mora, da brodovi mogu proći i tako je nastao rt...

Zaklanjam oči, spuštam dlan nisko, tako da se sadašnjost na trenutak uopće ne vidi.

Lijepo je ovdje, ponavljam, lijepo, lijepo, lijepo.

Ujutro sa susjednog brijega gledam stisnute kuće i ne slušam čemu je služio brijeg. Osmatračnica za bijelu vilu koja je poludjela pa više ne gradi svoje gradove „nit na zemlju nit na nebo“, nego se nabacuje također bijelim tankovima na obalu?

A more, more je bilo prozirno. Ljudi s dvije strane u njega svakodnevno zure, u ravnoteži straha.

Navečer u visokim šalicama vino i led.

ŠIBENIK/ZLARIN

22. – 25. 6. 2009.

Ovo se zove mali apartman, dvije sobe i kupaonica ukradena jednoj od soba, niz starih stvari koje su tu pronašle posljednje utočište i znakovi uobičajene želje za ukrašavanjem: keramički tanjuri i sretni kamenčić obojen srebrno. Božanstvo literature pleše po plastičnom stolnjaku pomalo nezgrapno i zapovijeda: častohleplja! bijesa! samoljublja! Oh, bože! uzdišem (kompjuter ne priznaje „oh“ kao riječ, možda ima pravo?), dok me zvonki glasovi zapitkuju: zašto to, zašto to, zašto baš to?

... ..

Večer je, na stolnjaku girlande zvijezda.

Bila je kiša i hodala sam kroz skliska mala svjetla, sklizala se stubištima između napuštenih kuća. Nekoć je kuga poharala ovaj grad, još jedan od bijelih gradova, devet desetina ljudi je pomrlo. Prolazim i kupujem ruševine, neki drugačiji život, zaljuljan drugačijim naglascima. Zaboravljam kišobran u kafiću gdje sam pod okriljem golemog suncobrana pila večernji kakao, vraćam se, nabrajam beznačajnosti, pozivam se na ugledne presedane: što se uostalom sad događa na trgu St. Sulpice? Sjediti i popisivati sve te ljude s djecom? Dok ih gledam čini mi se da mi je netko upravo istrgnuo iz ruku djecu koja su prislanjala obraz uz moj, slatko zahtijevajući sve.

... ..

Apartmane gostima festivala iznajmljuje žena koja živi u visokoj staroj kući s mamom i kćeri, mama je stara, kći je mlada, ona je živahna, njen život po dalmatinski na otvorenom, dovikivanje s balkona, posteljina koja vijori na vjetru. Htjela je dvorište, blizinu i tišinu, sve je dobila i sad je tu, usidrena na dva koraka od starih ulica i može uzgajati cvijeće kakvo joj

drago. Ja sam pak jedna od onih koji dođu na dva dana, pogledaju slapove, prošeću ulicama, ako im se baš sviđa ostanu još jedan dan (uvijek ostajem još jedan dan), zatim idu dalje, u druge kuće, blizinu i tišinu, gdje se ljudi ne dovikuju s balkona.

... ..

Našla sam palaču iz priče koju sam morala na neviđeno napisati za djecu, kako bi je djeca zatim našla u svom gradu koji nije i moj grad. Njeno ime nigdje ne piše (poput mojega, previše obično da bi se točno zapamtilo?), nema lakog odgovora, znaka na dohvat ruke. No postoji bunar, malena crkva sa zvonikom koji se popravljaju, i postoje skele. Vidi li se išta iz tih riječi koje se nižu i nižu, kao koraci po kamenu (koraci iza kojih, kroz koje proviruje samo taj kamen, uglaćan i neosporiv, čiji se odsjaj zavlači u tenisice i putuje do neslućenih odredišta)?

Ovdje, za stolom kafića pred radiostanicom, i vruće je i hladno, vjetar se zavlači pod odjeću, u moju torbu punu lijekarija. Naoružana protiv malih zala, bespomoćna protiv velikih. I protiv hladnoće. Bila je tu neka žena, reći će oni poslije, i stalno joj je bilo zima, spavala je pod svim pokrivačima što ih je mogla naći i smrzavala se.

Vidiš poštara i pomisliš kako bi se moglo kupiti vespu i raznositi pošiljke, svakome drugačiju priču. Moraš se svidjeti čitatelju, rekla su djeca, mora biti smiješno, zabavno (a zabavno je ono što nas zabavlja), mora biti pustolovno, imati točke i velika slova. Ovdje nema ničega od svega toga, ali je konobarica podigla tendu pa me sunce grije i zahvalna sam joj na toj ljubaznosti.

... ..

Čekajući čamac koji će me odvesti na otok, a otok je sasvim blizu, od grada ga dijeli

dvadesetak minuta mora, malo vjetra, solsticijsko sunce. Ovo je, kao obično, kafić za mali odmor, i nije noć, i ljudi se ne igraju bakljama i ne vise s visina, kao u jučerašnjoj kišnoj večeri. Muškarac i žena svraćaju na povratku iz kupovine, mršavi i dugokosi, njihov mali pas laje na pridošlice, njihov prijatelj govori o politici, na mahove se suncobrani zatresu od vjetra, običan život, riva nadohvat, svi oblici umotavanja u tanke tkanine. Pišeš jer ne znaš prestati, putuješ jer ti se ne da vratiti pa uzimaš što se nudi, makar bio i jedan dan. Ma što joj je falilo! reći će cinična usta potomaka, nije znala što hoće, takvi ljudi uvijek gnjave. I što je uopće toliko fascinantno u pokušavanju da se svijet obuhvati riječima, da se sagrađi sebe od riječi, kome bi to još moglo biti zanimljivo?

... ..

Otok je lijep, a lijepo se i voziti po valovima u malom čamcu. Naročito natrag.

Žena kaže: kultura ruganja, obitelj, samostan.

Žena kaže (između mnogo zbrkanih riječi): to je crveni gumb.

Držim prst na crvenom gumbu i oklijevam. Pa se crveno izliva u kožu, dah ga pritišće iznutra i aktivira se poništavanje pažnje, ne čujem nastavak.

Ovo je vrijeme za branje kapara: moraš ih brati svaki dan, da ne procvjetaju, inače imaš samo krasno beskorisno. Ali ako ih baciš u kiselo, potrajat će. Traješ, u kiselom, ne cvjetajući?

U slučajnoj, neurednoj kuhinji spasonosno pisanje makar čega, suhoća badema u ustima. Zatvoreni u prostoriji s četiri tanka kamena stupa, anđeli lepeću suhim krilima.

... ..

Opet Šibenik, vođena sjenom stigla do groblja i natrag.

Sad za stolom preko puta tri starija muškarca razgovaraju o česticama koje imaju samo energiju.

Prepisujem stvarnost, ona zadržava autorsko pravo, kažnjava me uskraćivanjem: eto, ženo, nemaš ništa osim kratkotrajne svrhe priručnika za pripremanje zgnječenog krumpira, igle u ramenu i staklene kuglice u grlu. Bolje je za susjednim stolom, gdje ljudi znaju svoja znanja i briga ih za nepostojanosti, za pijesak za kojim lutaš, posežeš, žeđaš, zlatni pijesak pustinje.

... ..

Kad noć prođe, otvori se pogled na ljeto: svjetlost je jarka, bršljan je zelen. More kojim smo plovili bistro je i uzburkano, kamenčići pod stopalima nepredvidljivi. To je popis onoga što te pokušava nositi kroz jutro. Ali gorki limun širi svoje korijenje, kao što trideset šest malih muzičkih automata na uglu ponavlja svojih uvijek istih trideset šest melodija.

GRAZ

23. – 24. 7. 2009.

Mali bazen, prekriven velikom plavom ceradom: vidim ga kroz prozor hotela. Kroz staklo već nadire luda vrućina, no unutra je sjenovito, klimatizirano, i može se s lakoćom misliti o izlasku u ljeto.

Jučer u četiri različita vlaka. Stol otužnog kolodvorskog kafića u Mariboru, za kojim poluglasno vježbam čitanje na njemačkom.

Zatim šarena svjetla kroz livadu, do jezerca, do male splavi na vodi, stola s lampom, za kojim ću sjediti. Šaš i mostić odvajaju me od publike.

Mrak polako pada, dublji mrak, dublja priča, na kraju sam sama s kugom svjetla koje pada na tekst i komarcima. Svjetla svečanosti. Za novi bljesak, dar koji prekasno prepoznajem.

... ..

Gradec. Na vrhu brda utvrda, kroz brdo lift.

Bila je to zemlja plešućih, drvenih, mehaničkih plesača koji prave i rezuckaju vrijeme.

Bregovi; rijeka brza i bučna.

Događaj ovog ljeta, ovdje kao i svugdje: Patti Smith.

U parku čipkasti paviljon, na klupi čudna žena u crnom. Bila bi poput drugih žena u crnom

da nema visoke martensice. Činilo se da hekla, pred prikladnim uzorom – ili je i taj vrtni paviljon njeno djelo? Sitna, potonula u crno, jarko crne vlasi među sijedima. Tri djevojčice loptaju se na travi, na klupi momak s bilježnicom: što god pisao, piše s guštom, već je na polovici druge stranice.

Ovo je pivski vrt, biergarten, i njegova je prednost što se može pisati za stolom. Tu pretvaram nestalne slike u trajnost, bilježim tapkajući u svjetlu, još ne znam što ću zaželjati.

Ljudi iza mene žele otići u Dubrovnik.

... ..

Pisalo je: klimatizirano. Zato sam ušla. I sad sjedim, smiješna samoj sebi, u malom kafiću, među lokalnim likovima, njih četvorica i ja u haljini za plažu, s magnetnom narukvicom koja bi trebala sve dovesti u red. Sviđam im se.

Kava je dobra koliko može biti i premda tu nije obećanih 22 stupnja, mogu se odmoriti od svojih oskudnih, preteških tereta. Meni se sviđa i kafić i cijeli grad, sve mi je očaravajuće: mala krigla s mineralnom vodom, brzi mjehurići, melodija jezika kojim govore ta četvorica sredovječnih debeljuškastih pivopija. Pikado u kutu, vinske boce na polici, ne, nisam to htjela zapisati, bilo je nešto drugo, što se probija i ne uspijeva se probiti do svijesti, od nemira se pretvoriti u misao.

Thai-kafić, pisalo je u susjedstvu, kafić-lastavčje-gnijezdo. Pokraj dućana u kojemu nude sve što trebaš za svoj dom. Biram pogled na rijeku, opremam svoju rezidenciju šumom vode, hodam dalje, pokraj željezarije, pokraj dućana sa stvarima koje rade na struju, pokraj zgrade banke u kojoj sam primila nagradu prije nego što se svijet promijenio, počeo vrištati i smijati se poput klezmer-klarineta, osuo se ribnjacima i šarenim žaruljama.

Ali ovi ljudi koji tu sjede uz velike čaše piva razgovaraju o Mozartovim operama. U tren stižu do Wagnera i Brucknera, uvlače u raspravu i konobaricu (konobar je u međuvremenu otišao)

i odlaze svakih pet minuta na wc. *Bruckner war sicherlich ein armer Mensch!* Pod svodom kafića plava cijev, iz nečijeg mobitela odzvanja jazz. Uopće mi se ne ide odavde.

Neki su dani kao da stojim pred golemim vratima iza kojih je sunce – i onda ne otvoriš vrata, zar ne?

MALI SILBENSKI DNEVNIK

kolovoz 2008.

Vjetar se diže sa suncem, baca nas u vječito cvrčanje. Prostor je drugi, ali je otpor tuđih stvari uvijek isti. Kredenc iz pedesetih, televizor na praznom ormariću, karta otoka, sat, komadić bijelog zastora, pogled na krošnje.

Kad pokušaš brati i trpati u košaru – crven mlađak pred kojim prolazi pramen oblaka, tijesne sobe, medicu, sol u kosi, glasove iz susjedstva – ništa ne možeš ponovno izvaditi cijelo i uobličeno.

Iz dvorišta iza kuće dječji plač, tu miris cimeta, nedovršen san, u knjizi teško prohodna šuma imena, ljudi smaknuti prije mnogo stoljeća zbog pogrešne vjere u dobro i zlo – dok stvarni ljudi čiste ribu u plitkome moru na radost račićima i galebovima: četiri ptice na prozirnoj vodi, nad šljunkom, nad travama, nad svijetlo plavim i zelenim. Muškarac im, stojeći u vodi, dobacuje zalogaj za zalogajem i smiješi se.

Riječi su riječi, kad zapišeš prođu preobrazbu.

Svaki dan iznova očarana zaobljenošću krošnje na plaži. Grane povjerljivo uranjaju u prostor, svaki čuperak ponavlja silazno-uzlazni obrazac, neprekidno u pokretu – vjetar je disanje?

Šišarke u svim oblicima mijene, pramenovi suhih iglica...

Krošnje se nadvijaju k moru, usjeklina među stijenama oponaša puteljak.

Užitak neposezanja? Posezanje riječima.

Osloboditi svoje drugo, svoje riblje biće, povjerenje prema moru.

Zatim kao kormoran, raširiti krila za sušenje.

Nadomak vodi, kržljivo bilje u mjehurastim pukotinama u kamenu i mrav na cvijetu. Tu sam, nigdje drugdje (i jesam, i nisam, i želim biti). Štap naplavljen morem, kora nejednako raspucala na deblu bora koji proizvoljno nazivam svojim. Stijene mjestimično crvene od zemlje koja je negdje gore, negdje duboko ispod.

Danas treba naći riječ za mijenu, golemo bijelo krilo nad obalom, more koje naglo nadire, podiže čamce i pijesak. Tlak je pao, govore ljudi na obali, gledajući kako se more penje. Oblaci nas nadlijeću, more valja pijesak, sprema se vatromet u bijelom. Pjena valova, bljesak munje, predstava pred kišu.

U najsparnijem danu kormoran u lovu, mokar i malen od mora. Smislila sam kuću, ali stvari se opiru, smislila sam vrt, ali jedna se vrata uporno otvaraju i lepeću na vjetru. Smislila sam skrovitu sjenicu, ali joj vjetar (od običnosti, od zapitkivanja) stalno odnosi krov.

Na otoku zeleno širi prste, isteže se, poseže za vjetrom. Oluja je došla i prošla, odnijela cijelo kazalište, gurnula likove u udobnost polutame, u spremišta...

Galeb uzlijeće okomito, u oblak. Duž obale pale se mala svjetla za noć.

ZAGORJE

9. rujna 2009.

Noć prije sanjala sam san o neprekinutoj šumi i čini se da je s njim u nekoj nemuštoj vezi legenda o vodi toliko silnoj da je negdje na početku vremena probila procjep kroz brijeg – taj brijeg kojim se penjemo.

Na travnatom vijencu negdašnjeg zida – a unutar zida bio je grad, male kuće, stisnuti ljudi i njihove životinje, sva blaga zaštićena – sadašnji ljudi peku kobase. Djeca trčkaraju, stolnjaci prekrivaju stolove lepršajući na vjetru. Hodam polako, zapinjući o tu radosnu ponudu, gledajući preko stolova i roštilja u daljinu, to brežuljkasto, zeleno, oku ugodno prostranstvo.

Ljudi u crkvi pjevaju: mi smo tvoji putnici.

Unutra, freske su stare i ugodno blijede, propovjedaonica stručno oslikana srebrom. Vani cvile djeca, kobase su im ljute, pivo se razlijeva po stolu.

Unutra, ljudi triput idu oko oltara, jer svaka je čarolija, kao i svaka želja, trostruka. Vani, ljudi donose kolače i šampanjac, jer je neka druga majka stigla do okruglog rođendana. Jesen hoda velikim koracima, okićena izmaglicom, u podne na tren još prepušta vrhunac brijega ljetu.

Nekoliko kilometara dalje stara kuća još uvijek stoji, premda su se stepenice urušile. Moglo bi se pisati samo o starim kućama, jer svatko valjda negdje ima po jednu. O kućama koje se urušavaju na rubu dvorišta – ili baš na sredini, na svom počasnom mjestu – na rubu sjećanja. Svako toliko čovjek pomisli: stara kuća propada. I to je sve. U novu kuću, čiji je vlasnik star, dolaze razne dobre žene, socijalne radnice, volonterke, i pospremaju. Sade cvijeće pred vrata, donose ruže, kupaonica miriše po čistom.

A mirišu i male vinogradske breskve kad ih zagrižeš.

Pas je, međutim, na lancu i govori se da grize, dok on gleda pitomo i nesretno sa svojeg tijesnog ležaja.

Djeca iz treće kuće debela su, sklona smijehu, sasvim današnja. Voze se biciklima uz brijeg

pa jure niz strminu. Danas se i uputnica može dobiti samo preko veze, kaže njihova majka.

A u vrtu straga cvjeta cvijeće što ga je posadila neka pokojna žena, bezbroj pokojnih žena, paradajzi mirišu kao što već mirišu paradajzi u vrtovima, paprike se tamno rumene. Uzmite breskve, uzmite jabuke, uberite najljepše, ponavlja starac, kao što je govorila moja baka, evo vam još i jaja i graha. I priča nam o sprovodima i svadbama na kojima je svirao.

Vani je još uvijek toplo i zlatno kad krećemo u vinograd.

A vinograd je zanosno lijep na svom strmom obronku, svaki list i svaki grozd savršeni. Šarenilo grožđa, razne vrste u redovima, sretna šetnja kroz slatki sok. Pa da, došla sam ovamo da bih vidjela taj vinograd, tu sam sretna kao kasnojletna pčela koja bira najslade. Ja više neću kupovati šećer, kaže starac. Je l' slatko? pita i smiješi se. Trebalo bi imati vinograd, trebalo bi se ovako penjati između redova i gledati kako grozdovi bubre i pune se bojom.

Idemo do Oca Boga, kaže Z., pa idemo, do kapelice u kojoj nužno sjedi kip – nadjenuli su mu ime Ranjeni Isus – kao da mu je već prilično dosadio cijeli ovaj svijet. U sjeni je, jadan, pa ne vidi kako se jesen rujno talasa na sve četiri strane svijeta. Kapela je na raskršću, na mjestu s kojega se pogled širi bez zapreke; lipe su oko kapele. Perun je Otac Bog i točka, zaključujemo zadovoljno, a na livadi s koje pokušavamo vidjeti sva četiri vjetra stoji natpis: Orkanski visovi. S Orkanskih visova dječak tjera kući purane, sive i ružičaste, jedre i nervozne.

Ne da nam se odmah natrag u dolinu, još malo hodamo stazom kojom nitko nikad ne ide u šetnju i rijetki nas ljudi čudno gledaju preko ograda. Mašu nam kad odlazimo.

A odlazimo k mačićima koji su zatvoreni u šupi, odlazimo na još jedan obrok koji nam ne treba, ali je dobar, i zatim je već noć, auto pun voća i povrća, za nama ostaje ranojesenski dan, okrugao i šaren kao kokoši po dvorištima. Vraćamo se noćnom cestom pričajući o životu, tj. o ljubavi. Vidio sam ljude koji su čekali ljubav i dan prije smrti, piše u knjizi koju čitam.

VERUDELA

11. 12. 2009.

Ovo je priča u kojoj se ne čuje nijedan glas.

Žena u plavom i crnom hoda po stijenama, kamenju, ruševnim terasama plaže zapuštenog hotela – ah, taj krajolik! Plavi kovrčavi tobogan, također prilično načet vremenom, zatvorene škure hotelskih balkona iz drugačijeg vremena. I sam hotel na nekakvom čekanju, barmen i prevoditeljica kao jedini gosti noćnog kluba u kojemu osamdesete nisu završile – ne, to se ne vidi, to je bilo večer prije, nisam bila tamo, ali na plaži hotela jesam.

Hodajući dvostruko.

Bila sam ona koja hoda, diše, uživa u koracima i u disanju – tijelo se i sad sjeća: preskoči, popni se, siđi bliže moru... No čini se da sam i ona koja promatra taj napola zagonetni prizor: žena na obali, muškarac u čamcu.

Jer i čamac je u toj slici, ni predaleko ni preblizu, na mirnom plavetnilu. I nije jasno zašto ta žena i taj muškarac idu u istom smjeru. Između slučajno i namjerno cijela je skala mogućnosti u kojoj ima svačega, od znatiželje do morskih struja, neke ribarske logike pa čak i brižnosti: jer žena, koja očito nije s mora – ljudi s mora ne hodaju tako po stijenama – mogla bi i pasti, ozlijediti se, slomiti nogu? A možda i ribe bolje grizu kad ne misliš na njih nego na samotnu svijetlo plavu i jarko crnu izduženu pojavu koja besciljno tumara napuštenom plažom? Ako se uopće radi o ribama.

Čovjek nešto baca iz čamca, ne znam što – u svakom slučaju, nije harpun – možda sasvim predan svom zagonetnom poslu, možda dokono promatrajući more.

Ja bacam nešto drugo, valjda pogled u daljinu – i odjednom čujem ono što se ne čuje: u prizoru još nenapisane knjige dvoje ljudi žurno odmiče obalom, dok se iza njih uzdiže val opakog vrištanja... Čujem i vidim, i znam što će biti dalje. Eto, to je moja lovina, sad se mogu okrenuti i poći natrag – morala bih se okrenuti i poći natrag, jer je vrijeme za šetnju već na izmaku, ali ću ipak još malo sjediti na stijeni.

Sjedim na stijeni, pokušavam zapamtiti obris kopna, boju mora, pokušavam shvatiti što radi čovjek u čamcu.

Čamac se zaustavlja, polako se okreće.

Zavalivši se u stvarnost, dodirujem kamen, žmirim u kosi sunčev sjaj. Moraš natrag, bubnja sve glasnije sporedna misao.

Čamac stoji, kao da čeka moju odluku.

Napokon ustajem i taj put do stepenica koje vode na terasu hotela gdje moji kolege piju kavu unaprijed mi se čini prekratkim.

Čamac je malo odmaknuo u istom smjeru, ali sada već plovi po sredini zaljeva.

SVE ŠTO ZNAM O GROŽNJANU

13. 7. 2000.

Sve što mi se dogodilo u Grožnjanu?

Još mi se ništa nije dogodilo, same slike imaginarne prošlosti.

I zvuk.

Nadoknadit ćemo, govori neki budući glas. Ali ništa se ne može nadoknaditi.

Sad se sjećam: ostavili smo stvari u nekoj od kuća, pošli u obilazak prostorija za vježbanje – klaviri, veći i manji, vrata, prozori, kamen. Mame i djeca, kovrčava žena, žena s bijelim čupavim psom, profesorica koja govori nekom mješavinom slavenskih jezika. Žensko-dječji svijet. Vedro, kao početak. Sva bi djeca mogla postati kraljevi i kraljice, u nekom svijetu gdje je glazba prijestolje.

21. 7. 2001.

Ovo je zvjezdarnica.

Imena na starim plakatima rastu, odvajaju se, uzdižu, kotrljaju preko neba i zapinju, rasipaju se, osipavaju – i bude smijeh, i bude olovo, sve se to vidi sa zida u suton. Davno utihnula glazba ljulja se s večernjom zvonjavom, pogled na dolinu ljulja se zajedno s njima, razbacuje iskre i smijeh – dok negdje drugdje žene podrezuju pilićima krila.

Zabilježeno na fotografiji: dva dječaka, veći se smješka, manji poseže za šalicom kapučina, na meni prugasta majica koja je nekoliko godina kasnije ostala tu.

Oluja, uvijek se dogodi oluja. Mi smo na najvišem katu, gledamo munje, slušamo kišu. Vjetar zavija kroz klimave prozore. Forte. Prestissimo!

22. 8. 2002.

Zelena i crvena, odraz u zelenom krajoliku, u crvenom cvijeću na ogradi – to se gospodarica strelica, dužina i pravaca, naginje nad svoju sliku i zapovijeda: zamisli Mjesec nad ovom dolinom!

Ujutro, kao obično, predajem se porocima: prebrojavam slatke minute, pišem imaginarne poruke. Ljudi pokraj mene govore o novinskim člancima. Mjesec, da sad zasja iznad nas u nekoj iznenadnoj noći, sigurno bi ih prekinuo u razgovoru. Stalno isto pitanje: pisati o tim ljudima koji čvrsto usidreni sjede za stolom i traćaju kolege muzičare ili o nestvarnoj noći?

Mjesec, dakle: bila su dva brijega i dva grada na bregovima i dvoje ljudi koji se loptaju Mjesecom. (Sad se gušter penje uza zidić, čovjek s biciklom odlazi, sunce mi grije leđa). Od svih zabava na svijetu ta im je bila najmilija, no nisu nailazili na odobravanje. Zabranjeno je, govorili su im, tko ste vi da ga možete samo tako uzimati s neba? No oni su mogli, svaki put kad bi bura tajnog smijeha odnijela i posljednje zrno prašine. No kad bi netko od njih jednom skrenuo pogled, unatrag ili u stranu, i propustio ga kroz ruke, pustio da se otkotrlja dolinom, bi li ga ikad više bilo moguće podići na nebo?

... ..

Zapleten uzorak: po kojim stepenicama, kroz koja vrata, u kojoj od tih soba s daskama na podu, kosim starim gredama stropa? Ovdje? Baš tu, u ugodno zasjenjenom, na ovim stolcima, između nepravilnih zidova, u svježini bambusovih zaklona na prozorima, ta prošlost? Da, ovdje, potvrđuju crvene pločice poda, široke fuge, ogrebotine na klaviru i

bubanj. Ljeto za ljetom.

Sloj po sloj prekriva tragove, dodajem nove slojeve koraka njuškajući za izgubljenim vremenom. Riječi te oblikuju i usmjeravaju, šapćem mu, bez riječi i zvuk i pokret nestaju u nepovrat. Kao i boja sunčeve svjetlosti kroz staklo i bambus, zeleni okviri vrata, zajednička fotografija pohranjena u nedohvatno. Sladak osjećaj koji neprestano klizi u gorko.

Najsretniji zvuk: sandale lupkaju po kamenu, sjajnom od kiše, plavom od noći, žurno prema telefonskom pozivu.

30. 6. – 6. 7. 2004.

Sjedim ispod bora, morala sam očistiti iglice sa stola, na susjednom stolu zadržala se lokva od prošle kiše, neki čovjek kosi travu koja intenzivno miriše, stalno iznova mislim kako je prirodno i dobro nastaniti se navrh brda, u ovome vjetru, na otoku usred zelenoga mora.

Bit ćeš sam u staroj, ruševnoj kući, rekla sam smijući se i smijali smo se, ne vjerujući u kič-horor-verziju glazbenog ljetovanja. No zaista se našao sam u staroj ruševnoj kući, druga djeca iz raznoraznih razloga nisu došla, pojavila se samo još jedna tiha djevojčica. Htio je pobjeći, pa je odlučio ostati, pa sam mu došla u pomoć, i grad je sad jedna jedina velika kuća. Konobar mu bez pitanja donosi kavu, svira se po cijele dane i ponekad putuje na kupanje.

Sjedim ispod bora i promatram dječaka koji ozarenog lica donosi ocu pohvalnicu: podjela školskih svjedodžbi u Grožnjanu, na otvorenom. Pjesma. Kiosk s palačinkama za djecu i pivom za odrasle.

Na drvenom stolu ispod bora uvijek ima mrava i borovih iglica, možda su povezani? Iglice padaju mravima, mravi dolaze po iglice, dolaze po mrtve mušice? Dok nosi mrtvu mušicu, mrav ne može dobro održavati smjer. Razgovaraju, vidiš, čak i mravi razgovaraju! Glavama lijevo-desno, dodirom. Drugi preuzima mušicu, ali mu ide još lošije.

Bile su šetnje, u neprikladnoj obući, najprije cestom pa kroz tuđe vrtove.

5. 7. 2005.

Dvije djevojke za stolom nasuprot momu: jedna pjeva na sav glas *All that Jazz*, druga se smije. Jasno vidim sve: golemi bijeli sklopljeni suncobran na donjoj terasi, momak koji telefonira stojeći na rubu zidine. Večeras će biti koncert, a zatim ćemo spavati.

Umjesto ekrana: širina pogleda, kockice leda, žed. Pogledavam krajolik, dižem i spuštam pogled kao da ga prepisujem. Ispred mene čovjek u biciklističkom odijelu širi novine i zaklanja mi dio pogleda. Bijelo cvijeće raste uz stup, uvijek isto bijelo cvijeće, u posljednjoj je fazi ocvalosti. Proglašavam današnji dan danom kad dolaze darovi. Hoće li doći? Očekujem, iščekujem, udišem dim cigarete koji se odjednom odnekud pojavio, minutu po minutu primiće se večer. *And all that Jazz...*

11. 7. 2007.

U tijesnoj izbi dok vani zajedno sa zvukom klavira pada melankolična kiša. Lijepo je ovdje, među odsjajima pošiljaka koje sam nosila u bilježnici do zadnjeg trena, pa žmireći bacala u nepoznato. Hvala, zazvonilo je zvono. Sad rašiveno, končić po končić, razrezano, nerazrezivo, vrijeme je potrošeno kao ove kuće koje čekaju majstore. Ako majstori jednom stignu, obnovit će ih – pa neće biti samo stare, nego i nove, novo mjesto za noćenje. U potrazi za novim mjestom, jedino o čemu misliš je sloboda?

U podrumskoj prostoriji za vježbanje, do kraja ispunjenoj zvukom, stvari se prorjeđuju: zvuk violončela, ledeni čaj, sloboda. Ti si opsjednuta slobodom, rekao je prijekorni glas u nekom drugom prostoru. Sloboda je okus i miris, tjelesna blagodät. (Tu staviti znak ponavljanja.)

Klupe i stolovi od balvana sada su razmaknuti da bi se oslobodio prostor za plesače. Svirači će biti na podiju uza zid kuće gdje nespretni momak petlja s ozvučenjem. Hladno je i sve hladnije, kako sumrak napreduje, djeca u oskudnim kostimima počinju se smrzavati dok voditelji izdaju nizove uputa i riječi se, pomalo suviše, barokno kovitlaju i pjene. Onda počinje.

Teško je opisivati ples, nježnu priču o vražićku koji krade igračke iz snova; dječaka koji se kreće iz neke središnje točke, kao da u njemu nema nikakve zapreke ritmu; improvizirane kostime od krpica; osmijehe i ozbiljnost, predanost mladih plesača. Predstava je vrhunac njihovog kratkog grožnjanskog vremena, ali ovo još nije predstava, tek generalna proba. I svi su još uzbuđeni, nitko ne vidi trenutak, tako blizak, kad će, kroz šarena svjetla i mrežu tonova koji prodiru ravno u srce, nazirati veliku tugu kraja.

8. – 10. 7. 2008.

Kad ležiš u moru putničke mučnine, kako su dobrodošli jednostavni zvukovi: posuđe zveckä, veseli čovjek razgovara s djetetom, netko uzalud pokušava pjevati...

Tako je sinoć do mog prozora dopirao utješni glas života s terase na kojoj sad doručkujem u bistrom jutru poslije glavobolje; zvučao je ovaj isti mali svijet, svijet iz slikovnice, sa svom svojom dražesti, plavim prozorima na bijelom zidu, cvijećem iz kamena, tijesnim ulicama koje izmiču svakoj geometriji. No i tu postoje kosilice.

... ..

Recimo ovako: čudan gost dolazi u potkrovnju sobu i dovodi oluju. – Nećeš valjda smišljati vještičju priču, ovdje među zvonima i odjecima dječjih stopala koja trče po starom kamenu? I tko je uostalom taj čovjek u potkrovlju, na čiji poziv silaze nimalo pitomi nebeski svirači i poneka sviračica s munjama? Pa poslije posvuda raste plavo cvijeće, i sve drugo raste, i kosa je gusta i kovrčava, svijetla kao sunce, svima, baš svima, i najdebljem čovjeku u Grožnjanu, i starici koja sjedi pred vratima, i djetetu koje trči u sandalama. Zar ništa drugo ne možeš zamisliti, ništa osim staroga svirača koji se bori sa smrću pa mu zato trebaju njegove zatočnice?

Toliko puta već ovdje, valjda sam mislila da se vrijeme ne zbraja. Odjednom ne mogu točno odijeliti sve te oluje, zvukove sandala i kiše u blistavim večerima, završne koncerte, klavirski hladno, gudački toplo.

Dakle, još jednom, tko je zauzeo potkrovlje i priredio nezaboravan tulum, s letećom teladi i tavama osvetnicama iz stvarne priče o momku koji je zapio životinju, nestao na tri dana, a sad mu nedostaje zub? Žena u zelenoj haljini, naravno. Ima čudnu sjenu koja uzima oblik svega i svačega, no najčešće je stablo i tada je prati cvrkut svih ptica. – Čekaj, zar nije u crvenom, zar nije u modrom, zar nije već bila tu? – Svatko je vidi drugačije, na svakom se mjestu zove drugačije, no svatko čuje njene munje, vidi promjenu koju donosi. – Tu i sad? – Možda od daha te božice muškarac za susjednim stolom, koji nad šalicom kave bezvoljno ponavlja jebote-jebote-jebote, zaspi na stotinu godina?

Neki kažu da je ime gospodarice ovdje bilo Eia.

... ..

Jutro je vrijeme kad tijesnim ulicama promiču nakupine turista, dolaze i odlaze, kao lišće na vjetru, ne uzimaju, ne odnose ništa osim punih memorijskih kartica foto-uređaja. Ne znaju da će njihova djeca sve zaboraviti.

Žena koja ispijanje kave smatra radom tumači život: pjevanje se ne njeguje dovoljno. Dvojica

muškaraca pomažu joj u iznošenju te istine na vidjelo. Pas leži zaključan u svem svojem krznu.

Turisti se slikaju na rubu zida, žena u zelenoj bluzi odlučno zauzima položaj naspram krajoliku.

Kreštave riječi: mi pokušavamo, pokušavamo, ali problem je prostor. Ovaj prostor, terasa kafića s pogledom na zeleni svijet i buru? Udišući prostor, odjednom vidim ljude koji uporno slažu kamen na kamen gradeći zid, dok zvono odbija jednom polovicu, jednom četvrtinu vremena, a netko se vraća strmom stazom i doziva koze.

U stvarnosti čovjek za susjednim stolom uranja u novine kojima je prekrpio cijeli stol, pokraj mene zuji frižider sa sladoledom. Turisti su otišli. Otišlo je i društvo s psom.

... ..

Maloprije pogled prema moru: večer koja nikako da počne, noć koja se blago širi nad brežuljcima, vijuga cestom u dolini. Opet glasovi s malog trga pod prozorom.

U oknu sobice nad uskom ulicom odražava se drugo okno. Ulična svjetiljka rasipava žuto svjetlo po ružičastom zidu, i po blijedom zidu nasuprot, i po kamenim prozorskim okvirima, dok iz restorana zveckaju posuđe, dječji glasovi najavljuju noć koja je već počela (ukrali su okrajak dana još rumen od sunca) i ljudi se smiju, premda je restoranu kraj radnog vremena. Noć je, noć, svježja i tajanstvena, najljepša.

Moji stanodavci, vlasnici čardaka iz kojega promatram svijet, pojeli su svoju raskošnu večeru i sad možda sjede na kamenoj klupici pred ulazom, još toploj od sunca, možda polako pospremaju što se još može pospremiti ili su se povukli pod okrilje cvijeća, škura, glasova koji odjekuju, jer ovdje sve odjekuje, ovo je najzvučnije mjesto na svijetu. I slatko je spavati iznad trga, u ravnini s krošnjom, pod okriljem zavjesa koje se ljuļaju na vjetru.

... ..

Na početku dana, pred kućom s plavim škurama, gladiolom u prozoru, ljudima koji sjede na kamenim stepenicama uz jutarnju cigaretu i nevještom violinom iza leđa. Jutro je bistro, neko krilato biće zauzdava konja na pročelju susjedne kuće, iza krošnje kestena. Žena na vratima konobe govori o djeci i mačkama, o tome kako stalno putuje i treba joj neki mali pas. *Tan tost ve*, ponavljam provansalsku tužbalicu nad zorom koja prebrzo dolazi, dok me preplavljuje jutarnja vedrina. Ovo je vrijeme pasa, crni odlazi, bijeli dolazi – ne mogu ga pustiti samog, govori neka druga žena. A treća, daleko odavde, ponavlja kako su žitelji ovog malog mjesta zli, zlobni, podli i pokvareni. Svi su ljudi zlobni, odgovaram, svi su podli i pokvareni, negdje, iza nekog svog plavog prozora.

... ..

Iz ptičje perspektive to izgleda drugačije. Ptice imaju svoje stablo s pogledom na sunce, a ispod njih je podzemlje, drugi svijet, odijeljen četvrtastim suncobranima, gdje proklete duše moraju jesti i piti, jesti i piti, u velikim, prevelikim tijelima, i nemaju glasove vrijedne spomena, ako i zapjevaju bit će to prava opomena ptićima koji prerano pokušavaju letjeti: ako ne budeš dobar, past ćeš u pakao. A najbolje ptice odlijeću u nebo i tamo ostaju, postaju oblaci, donose oluju. Kad dođe oluja, ptice su tiho jer osluškuju, prije oluje vrište dozivajući... i tako nam svaka bezazlena priča uspijeva govoriti o smrti?

A dečki su se poslije večere otišli kupati u bazen neke vikendice čiji su vlasnici odsutni, i zatim su trčali četiri kilometra kroz noć jer su bili mokri i bilo im je hladno.

Tri ulične svjetiljke čekaju najdublji mrak za svoj ples u mjestu.

... ..

Još jednom, nakon koncerta, pred istim zelenim prostranstvom. Još tri sata i odlazimo.

Zelenilo, nepregledno i veliko nebo, uvijek isti pozdrav: do sljedećeg puta, koliko puta još? Sad se plesači spremaju za nastup, konobarica kaže: kako lijep imate rukopis. Šareni plesачki rekviziti na zadnjem drvenom stolu, uredno složeni, ipak lepršaju. Guli se crvena boja s okvira mojih sunčanih naočala, a mene tjeskoba počinje grabiti za vrat. Eto kakvi su dani ovdje: bez tjeskobe, bez nevidljivih prstiju na vratu.

ZAPISI IZ TEŠKOG PROLJEĆA

Kao slijepa riba, sama usred golemog jata – u mreži.

TROJE DJECE

Stajali smo u čekaonici: ja s mamom – premda još ne znam ono što ćemo uskoro saznati, u glavi mi je mutno i s naporom smišljam rečenice i osmijehe kojima je jedina svrha da joj pokažu da sam tu – malo iza nas u gužvi na hodniku još jedna majka i kći – one su na početku te priče, misle, ako si naručen, odmah dođeš na red, ali svi smo jednako naručeni – majka ispod šeširica nema kose – njih dvije razmjenjuju poneku tihi riječ, nekakav prisno zavjerenički smiješak i još su pune pouzdanja – takve smo valjda i mi bile na početku, prije nešto više od godinu dana: zašto ne bismo pobijedili rak, kad smo zajedno i radimo sve što treba, a čovjek može imati i malo sreće u životu, toliki je imaju... Treće je dijete najdalje poodmaklo: muškarac, možda ne toliko mlad koliko mladenačkog izgleda, zelena vesta i nekakvo umiljato, zafrkantsko lice. Njegov je otac u kolicima i puta je preostalo još malo. On se saginje, govori ocu kako bi sad trebao početi više jesti, kaže mu sad ovo, sad ono, nisam sigurna da ga starac koji teško diše uopće čuje, ali sigurno osjeća tu zaštitničku prisutnost. Ne bi mi se trebalo činiti da je taj sin dirljiviji od nas kćeri, ali onda se događa to, ta sitna gesta: starcu kosa malo strši sa strane i sin mu je pokušava zagladiti. To je dodir toliko nježan, i brižan, u isti mah prividno praktičan i sasvim beskoristan, da automatski izaziva suze.

Njih dvojica ulaze prvi – ispred sebe ih je propustila žena grubog glasa – u njenom glasu neka opora, herojska veselost – „ja sam tu već sedam godina“ – zatim se sin opet vraća na hodnik jer nije mogao naći nalaze pa je pomislio da su mu pali iza radijatora. Svi mu potpuno suvišno pokušavamo pomoći, jer nalazi nisu tamo, stavio ih je u očeva kolica i zaboravio u toj strašnoj zbunjenosti.

Nas troje djece izgledamo mlado, na nama se vide tragovi trenutne mode, aktivnog života. Ja imam novu frizuru, druga kći zgodnu jaknu, a i zelena vesta na sinu izgleda dobro. Zdravi smo i hrabri.

I sad, dragi moji supatnici, premda vas vjerojatno nikada više neću vidjeti, od srca vam želim upravo to što želim i sebi: da budemo zdravi i hrabri.

UPUTE

Ako osvane dan u kojemu ti se nada čini umjesnom, svakako je prihvati, o čemu god se radilo –

Jer ako je udariš nekim priručnim maljem (ponavljajući kako joj ne treba vjerovati i kako nakon nje uvijek stiže razočaranje), to nije samo nezahvalno, nego i izopačeno, kao da namjerno ustraješ samo na patnji.

Nauči dijeliti vrijeme – trebalo bi imati neko oštro oruđe iz snova – i u svakom se odsječku prepusti njegovoj boji što više možeš. Pazi, ako je zeleno, neka ne bude crno. Jedino u crne trenutke možeš pustiti šarenilo – jer crna je ionako jača od svih boja.

Svaki dan, barem u jednom kratkom trenutku, odi dovoljno daleko odavde. I ne zaboravi pouzdane pomagače: zvukove, mirise, kratka putovanja, riječi nastale daleko od ove stvarnosti.

PIAZZOLA

Išle smo u kino i gledale *Little Miss Sunshine*.

Sutra ujutro ona mora u bolnicu – ja ću ići s njom – onda će ona ostati, a ja ću otići – ona će ostati i čekati drugu operaciju, cijela dva dana i dvije noći.

Sad slušam glazbu Astora Piazzole. Jako mi odgovara Astor Piazzola i njegov tango – tamnocrveno – i mrak je život, a nemir se ne može ukrotiti – u isti mah izaziva i ublažava bol.

Kad iziđeš iz bolnice, rekla sam, ići ćemo opet u kino. Ona se boji da će umrijeti na operaciji. Kad iziđeš iz bolnice, rekla sam, kupit ćemo nove zavjese za tvoju sobu. Nećeš umrijeti na operaciji, rekla sam, ljudi ne umiru na operacijama, rekla sam i ispričala nekoliko poučnih priča o ljudima koji su bili stariji i bolesniji i još su tu – znamo otprilike što je „tu“, ali što je „tamo“? Što je tamo, pitala je. Ja oduvijek znam, rekla sam, da osim ovoga što vidimo postoji i nešto drugo – i u trenutku dok to govorim, ne čini mi se da lažem, samo brkam želje sa stvarnošću. Pričala sam joj o polu-životu u knjizi *Ubiq*, pričala sam joj o Ursuli Le Guin, pričala sam joj priče koje znam, a neke priče imaju tu vrlinu da nas vode drugamo, ne u onaj „tamo“, ali ne ni u ovaj „tu“ –

Kad se vratim kući, na mahove prestajem misliti o svemu tome, mislim kako će biti proljeće, i kako ću se voziti preko mora, gdje je život drugačiji, gdje sam ja drugačija, gdje me čeka zagrljaj noći, malih svjetala i smijeha – modro i tamnocrveno kao tango –

DUĆAN ŠARENIH STVARI

Zadnjih pet dana svako popodne idem u bolnicu.

Mama je prekjučer operirana.

Na putu u bolnicu uvijek zastajem pred istim izlogom, pred dućanom starih stvari (trebala bih reći prodavaonicom antikviteta?)

Najprije smo zajedno gledale crno ružičasti pribor za čaj: čajnik i šalica ružičasti, mali poslužavnik crn, sve jednostruko, jednokratno, izražajno u svojim pomalo uglatim porculanskim krivuljama – više ne znam jesu li čajnik i šalica bili šesterokutni ili osmerokutni. Mama je rekla da će mi to svakako kupiti, jer je lijepo. No već sljedećega dana taj mali crno-ružičasti univerzum nestao je iz izloga.

Možda je stvar u tome što ovih dana sve vidim tako jasno?

No cijeli taj dućan nekakav je zaseban univerzum – stvari poredane, pomalo natrpane, bez neke osobite želje za svidanjem: cvjetna zdjelica, energetski nakit, vrlo tanka čaša... I među njima stara tiffany svjetiljka, premalena da bih ih sve osvijetlila, natkrilila.

U dućanu, na nekakvoj staroj fotelji prekrivenoj također starom prostirkom, sjedi žena i nešto radi – danas je čistila bakreni svijećnjak – pažljivo, strpljivo, zamišljeno, nesvjesna da je promatram kroz izlog.

Dublje unutra, na polici nagomilani stakleni predmeti, na stolu koješta – samo mi svjetiljka opet ostaje jasna i izdvojena u sjećanju. Ima četverokutno sjenilo od mutnog stakla, sa stiliziranim motivom ruže: crvena, zelena, i mliječno bijela površina na kojoj se to crveno i zeleno ističu toliko jarko da ih i sad vidim kroz vrijeme i prostor.

Dok gledam unutrašnjost dućana, kao da sam na trenutak zaštićena, izdvojena, i sama se pretvaram u porculansku kutiju za nakit, odjednom okružena prijateljskim disanjem stvari koje su, baš kao i ja, odnekud izvučene, izdvojene, samotne, no ne prestaju mrmljati neke nerazumljive priče. I jednako kao i ja, trebaju tu svoju svjetiljku sa sjenilom od mliječnoga stakla i crveno-zelenim bljeskom ruže.

SENDVIČ S PURETINOM

Hrana u bolnici je neslana, bezukusna, oskudna.

Ispici mi malo puretine, kaže mama preko telefona, onako, znaš, na malo maslinovog ulja, pa stavi između dva tanka komada kruha.

Ispržila sam – njen dragi unuk kupio je fino i dovoljno plosnato pecivo – dodala sam i svježi krastavac – skuhala čaj od jabuke i cimeta i nalila ga u termos-bocu.

I onda sjedimo mama i ja na bolničkom krevetu uz čaj kao kod kuće i sendvič s puretinom.

Pričam joj koješta, o knjigama, knjižnicama, djeci, školi, prijateljima, pričam joj bilo što.

I mislim: osoba koja je naručila sendvič s puretinom ne može umrijeti.

Ima malo temperature, ali to je normalno poslije operacije.

Na previjaju liječnik joj je rekao: nemojte gledati – i pogladio je po obrazu.

Noću je časna išla s njom do wc-a i razgovarala s njom.

Ona kaže: imam jedan unutarnji sat i on mi kaže: ne još.

Ona kaže: ta časna je sjajna žena i vrlo požrtvovna.

Bio je to jedan dobar dan.

ROD PRIMARIJUSA

Ulazim u vrijeme posjeta – mamin kirurg stoji na hodniku i razgovara s dvoje ljudi, očito o stanju nekog pacijenta – zastanem i stojim sa strane, pristojno čekam, pomislivši kako bi isto tako mogao sa mnom razmijeniti koju riječ – zapravo ga pokušavam vidjeti otkad je mama operirana, da mi kaže... što mi već može reći, kakvo je njeno stanje, kakva je otprilike prognoza, premda nitko ovdje ne voli davati nikakve prognoze, možda zato što je nakon operacije metastaza prognoza sasvim sigurno loša, ali možda ipak ne toliko loša koliko se nama u našem neznanju čini...

Stojim, dakle, minutu-dvije, onda se biće iz roda primariususa okreće prema meni i kaže otprilike: šta vi hoćete? Ne vidite da razgovaram s ljudima? Gospođa je u sobi i izlazi sutra! – i opet se okreće od mene. Želim mu reći da ga nisam htjela ni prekidati ni ometati, samo... – samo što ne mogu reći baš ništa, jer mi je okrenuo leđa. Pa ni ne govorim ništa, povlačim se kao sitni prijestupnik uhvaćen na djelu, posramljeno – ulazim u maminu sobu i u prvi mah ne mogu govoriti od jada – sad mi je jasno da se ljudi, kad dođe do gustog, dijele na one koji su bili dovoljno inteligentni da upišu medicinu i sve ostale, koji su po prirodi blesavi, a ne može se od pametnog očekivati da brblja s glupim. Uostalom, mama nije mogla izići sutradan, sutradan je bila nedjelja.

PLES NADE I OČAJA

Dok se ne suoče s tim izbliza – a gotovo svatko se suoči, prije ili kasnije – ljudi ne razumiju što je zloćudna bolest. Čak i kad već počne, dugo je još uvijek ne razumiju. U početku se čini da je zloćudna samo zato što je teška.

Jer s prvom dijagnozom odmah se počinju spominjati i olakotne okolnosti: tumor nije velik, postoji ovakva i onakva terapija, medicina je u zadnjih nekoliko godina jako napredovala... Kad čovjek preboli prvi šok (nikad neću zaboraviti mamino lice dok podiže pogled prema svom dobrom radiologu i govori: „Zar imam rak?“), započinje razdoblje nade, a kako traje terapija – trajat će mjesecima! – ta nada ima svoje uspone i padove. U nekim trenucima liječenje se čini lakim, gotovo smiješnim, na mahove pak neizdrživim. Ipak svi jednoglasno ponavljamo: drži se, bit će bolje – pa i bolesnik samome sebi to ponavlja i u to vjeruje – i cijelo vrijeme govorimo o budućnosti.

Kad svim terapijama dođe kraj i nalazi su dobri, nastupa trenutak nekog neopisivog svijetlog čuđenja: pobijedili smo tumor! Pa nije to ni tako teško – tijelo se oporavlja od muka terapije, oči bistro gledaju svijet oko sebe. To je vrijeme kad bi se moglo ofarbati zidove u sobi, možda otići na kratak put – i očaj, koji nisam još spominjala, ali se s prvom dijagnozom ipak ugnijezdio negdje u duši, sada je sasvim tanak, gotovo proziran. Na nalazu piše: nema vidljivih znakova progresije ili recidiva. Čitamo „nema“, zanemarujemo „vidljivih“ – no čovjek koji je to napisao, za razliku od nas, zna što je zloćudna bolest.

Kad se pojave vidljivi znakovi, očaj dolazi na svoje. Bolesnik odjednom jasno shvaća da neće ozdraviti. Shvaća samo privremeno, jer nada je žilava kao život, ali u jednom trenutku to je sasvim jasno – smrt se naglo od apstrakcije pretvara u izvjesnost – i postavlja se pitanje: koliko još preostaje vremena? Na to nitko ne može i ne želi dati odgovor – a zapravo nam taj dogovor ni ne treba. Cijeli smo život proživjeli kao da smrti nema pa zašto ne bismo ustrajali u tome do kraja, govoreći svakog jutra: ne danas?

I nakon pojave progresije ili recidiva nada ima još neka oružja: možda je nova operacija uklonila sve zloćudne stanice (nitko nam ne kaže koliko je to malo vjerojatno) – možda će pomoći nova terapija – možda nismo još iskušali sve što nudi alternativa – tu se otvara golem čaroban prostor za iscjelitelje svih vrsta, od profesionalnih liječnika koji se bave biomedicinom do najgorih šarlatana, svi su oni hrana našoj žudnji za životom pa lutamo u

potraži za bioenergijom i hranimo se protuotrovima. No i očaj ima svoje, jednostavne argumente: patohistološki nalaz sa svojim brojevima mitotičkih stanica... bilo bi bolje da ga nismo vidjeli, bilo bi bolje da ga možemo što prije zaboraviti, jer nada je dobra i hranjiva, nada potiskuje bolest, otvara bolnički prozor, dopušta da vidimo proljeće...

Ne znam kako će to ići dalje, ali saznat ću.

KAD VRIJEME STANE

U onkološkoj čekaonici – koja je zapravo hodnik, tijesan, s premalo stolica, hodnik kojim stalno netko prolazi pa se smjenjuju bijele kute, smeđe omotnice za rendgenske snimke i zagasito šarenilo sve te odjeće koja je vidjela bolje dane, kaputa teških od naslaga bolesničke zime na izmaku – u toj čekaonici vrijeme ponekad stane i tad se događaju čudne stvari.

Možda treba podsjetiti da su stanari čekaonice potišteni ili živčani, vrebaju nepravdu, prepričavaju doživljaje iz labirinta bolesti, ili pak zure pred sebe i razmišljaju o odustajanju – ali onda vrijeme stane.

Zidovi se razmiču i odjednom ima dovoljno mjesta – možda se čak pretvaraju u stabla, ti bolnički zidovi, jer odakle inače taj miris, zelen i svjež, zrak dovoljno lak i najslabijim plućima. A ono što je bilo šum koraka, kuta, papira, kaputa, pretvara se u melodiju, isprva tihu, ali očito plesnu. I stolica odjednom ima dovoljno, i za liječnike u prolazu, i za umorne sestre, i za zabrinutu rodbinu, pa svi sjedaju, vrlo pristojno i tek pomalo nesigurni – a nesigurnost je kod svih jednaka – jer i svjetla se sad mijenjaju, prigušuju prema crvenom – i već se pojavljuje plesač.

Svatko ga vidi drugačije, kao plesača ili plesačicu, visokog, sitnu, starijeg, mladu, i na bezbroj drugih načina – jer on je sve to odjednom, savršen partner svakome u tom hodniku koji je, da, sad je to plesna dvorana.

I u plesačevoj virtuočnoj točki je sve – rast i opadanje, zanos i kostobolja, baš sve odjednom. I svi ga gledaju predano, s napetošću i divljenjem želeći još, u nedogled... Kad završi solo točku, zaplesat će sa svakim ponaosob i sa svima odjednom, i svatko će u toj gužvi koja je sad više nalik grmu divljih ruža na vjetru nego čekaonici, biti sam sa svojim plesačem, plesačicom –

Onda vrata zaškripe, propuh počne listati nalaze i uputnice na stolu glavne sestre i opet je sve isto: pacijenti u hodniku trepću pokušavajući se sjetiti nečega propuštenog, prekinutog, nadohvat ruke nedohvatnog, tu –

Vrijeme čekanja opet se uspostavlja i traje, traje do sljedeće nepredvidljive pukotine.

UNAPRIJED ŽIVEĆI NEDOSTAJANJE

Bezbroj sitnih stvari – aksiomi: „svijet se mora ponovno okrenuti čovjeku“, „mačke su zle životinje“, „ja ne volim prugasto“ – sitne brige i opomene: „trebaš bolju kremu za lice“, „zašto imaš tolike podočnjake“... Ne valja ovako izdvojeno, u navodnicima, jer sve je to jedna rijeka, neprekinut tok koji me prati cijeli, cijeli život, a uskoro me više neće pratiti. „Kupila sam ti novi stolnjak, hoće li netko od djece doći poslije škole, gledala sam zanimljiv film.“

Prepričani razgovori s prijateljima, čak i ono što je uvijek izazivalo moj otpor, sva ta nervoza, insistiranje na lošim mogućnostima, sve čega se odjednom ne mogu sjetiti kad pokušavam zapisati, no inače se sjećam stalno, svakog budnog trenutka i mislim: evo, i to će mi nedostajati, toga također neće biti – nećemo razgovarati s plavookim mesarom na placu, nećemo se prepirati oko „sajma neukusa“ u Bennetonu, nećemo prepričavati knjige koje je posudila u knjižari jer ima „vezu“, nećemo nabavljati zdravu hranu i podržavati se u vjerovanju da biobran, beta-glukan i slični proizvodi mogu održati bolest na odstojanju, neću joj govoriti da ne smije sama vješati zavjese (i čemu uopće to neprestano pranje zavjesa?) i neka čeka dok ja dođem, neću prazniti pred njom vrećice na kuhinjskom stolu govoreći što sam joj sve kupila, dok ona ponavlja da ne smijem toliko trošiti i da će mi dati novac za sve te rotkvice, korabice, blitvu i tofu iz bio uzgoja. Neću joj izlagati svoje poslovne planove, koje ona sluša i ne sluša i smiješi se, ni tračati s njom ove i one poznanike, tek da nam prođe vrijeme, nećemo – više nikad! – otići na kavu poslije neke kupovine u moj omiljeni kafić, niti će me čekati na tramvajskoj stanici uvijek negodujući što kasnim, premda nikad ne kasnim više od tri minute, nećemo se čuti svaki dan telefonom, čak i kad nemamo što reći, nećemo brižno razgovarati o mojoj djeci, niti će mi ići na živce gubeći se u crnim predviđanjima, neću joj više nedjeljom donositi novine da bi s tatom mogla uz doručak rješavati križaljke, više mi nitko nikada s toliko ljubavi neće mjesecima unaprijed smišljati rođendanski dar –

ČINJENICE: BOLNICA ZA PLUĆNE BOLESTI

Ujutro smo krenule u bolnicu za plućne bolesti da joj naprave punkciju pluća, tj. uklone iz njih tekućinu kako bi lakše disala. Javile smo se na šalter hitne ambulate – i ostale u tom predvorju oko šest sati. Ljudi nije bilo mnogo, uspjela sam izbrojiti sedam pacijenata, uglavnom teških bolesnika, neke je dovezla hitna, no u hitnoj ambulanti baš nikome nije se žurilo. Dežurnoga liječnika uopće nije bilo pa su zato odugovlačili (to smo shvatile tek poslije), jer ionako nijednog pacijenta nisu mogli ni primiti ni otpustiti bez liječnika.

Nakon tri sata sjedenja u čekaonici odlučujem se za patetični nastup – ona ima prošireni karcinom i pluća puna vode, učinite nešto, rekla sam sestri. Mi smo oprali pod, odgovorila je, pa kad se malo osuši... Meni je to neodoljivo i očajno smiješno, i dok pišem smijem se tom luđačkom neskladu – Ovdje su vam svi takvi, rekla je druga sestra u prolazu.

Napokon su je pregledali, punkciju su napravili nekih pola sata kasnije, onda smo čekale još sat i pol, dežurni je liječnik došao negdje iza tri, išla sam kupiti nešto za jelo u dućan u podrumu, ali više nije bilo nikakvog peciva ni sendviča pa smo jele kinder-pingui i štapiće sa sezamom i pile kavu iz automata. Ovo je jedan nezdrav obrok, rekla je mama, a ostali nevoljni pacijenti su se smješkali. Kad smo se napokon maknule s tog mjesta, činila mi se gotovo zdravom.

NAJTUŽNIJI POSJET NAMI

Već tjedan dana imam začinsko bilje koje namjeravam presaditi, ali u tih tjedan dana nisam uspjela nabaviti teglice. Pa sam krenula po njih jučer predvečer, u Namu, na drugi kat – i sve me dočekalo: plastične posude, kojekakve vilice i grabilice, kućanske i kuhinjske stvari, tihe i umiljate –

Izabrala sam teglice, zelene, i posudu u kojoj ću miješati tijesto za palačinke, i grabilicu za tjesteninu, koju bismo trebali imati, a nemamo je – i svakim sam korakom bila sve tužnija. Koliko puta smo svraćale ovamo, usput, po nekakvu tavu ili zdjelu za salatu, a to veliko imaginarno kućanstvo, uvijek jednako prikladno za sanjarenje, dočekivalo nas je sa svojim svježim bojama, sjajem novih predmeta, servisima za ručavanje koji bi se na kratak tren ispunili okusom i mirisom, dozvali glasove i smijeh – šalice za djecu, komplet noževa koji sam joj htjela kupiti jer se uvijek žalila da joj u kuhinji nedostaje pristojan nož, pa ipak nisam, činilo nam se previše zastrašujućim i grotesknim to hladno oružje neznane svrhe. I smiješna boca s pipom, i kojekakve korisne naprave čija je korisnost upitna, poput nožića za guljenje krumpira koji se uvijek uspije izgubiti ili iskriviti ili nekoga porezati –

Pribjegavam utjesi stvari, kupujem joj lončić za čaj, plaćam ga skupa s onom svojom plastikom i namjeravam izaći, ali ne izlazim, oklijevam, prolazim pokraj polica s porculanom i čini mi se da sam ovamo gotovo uvijek dolazila s mamom, još od vremena kad sam bila djevojčica pa smo kupile neke šalice s velikim bijelim točkama na crvenoj podlozi, i onda kad smo birale stvari za moje buduće kućanstvo, a meni se to činilo glupim i suvišnim –

Hodam kroz sve to vrijeme odjednom, suze mi se skupljaju u očima, neće više biti nikoga s kim ću to moći podijeliti, nas dvije smo jedine žene u našoj premalenoj obitelji, propadam do dna samosažaljenja i s toga dna žalim nju koja bi tako rado otišla još jednom sa mnom u kupovinu i ne uspijevam, nikako se ne uspijevam zaista sjetiti koliko sam ponekad mrzila te kupovine, sve kupovine, sve te stvari, suvišne i opterećujuće, znam da jesam, ali ne se mogu sjetiti osjećaja. Hodam među tihim policama s posuđem i plaćem nad svim što jesmo i što nismo – onda se sabirem, vježbam nekakav zaštitni osmijeh. Na pokretnim stepenicama srećem poznanika i na njegovo nezainteresirano „Kako si?“, odgovaram tim svojim pripremljenim osmijehom, čini mi se da je ispao dobro i bezbrižno, baš kako treba u proljetno kišno popodne, kad se pale svjetla na ulicama i grad je tako lijep. Spuštam se u prizemlje po čarape od najprirodnijih materijala, izlazim na kišu, u Kraševom dućanu

kupujem čokoladu i dobivam lješnjake u medu, i tako ruku punih darova stižem do njihovih vrata, svoje negdašnje adrese, i govorim: evo ti novi lončić za čaj.

DOBA RUŽA

Sigurnost kafića, dobro poznat prostor, bez obaveze pripadanja: zidovi tamnocrveni, fotografije pouzdane u svojim okvirima, sendvič s tofuom, jer vrijeme je ručku. Glas koji ne treba pamtit i pjeva svoju pjesmu, konobar donosi najhladniji mogući Schweppes, postavivši uvijek isto pitanje: *bitterlemon*? Glineni vrč za staklom ormarića, zaobljen kao prijateljski pozdrav. Kad se želite opustiti, bavite se vrtlarstvom? Da, u kafiću uzgajam nevidljivi ružičnjak, premda prema mirisu ruža imam podvojene osjećaje.

Unutra ventilator, vani nježno zelenilo na vjetru. Računanja od kojih treba odustati.

Moja mama počinje pričati nepovezano i svaku joj rečenicu moram ponoviti. Možda me ni ne čuje dobro. Žena za susjednim stolom govori: baš sam papak, i smije se, i nervozno vrti u rukama plišanog Garfielda, privjesak za mobitel. Suosjećam s Garfieldom, kao da sam i sama neki takav privjesak, pomalo otrcan, pomalo banalan, izložen neshvatljivom prevrtanju. Pokušavam sve i svašta ne bi li prestalo, pokušavam disati sporije, pričati samoj sebi neku drugu priču. Jer u ovom kafiću možda živi miš, negdje iza drvene oplata, sluša isti *new entry* kao mi. Navečer, kad svi odu, preokreće fotografije na zidovima. Onda iz zidova izvire nešto drugo, kristali, otisci zlatnih energetskih polja? Ne, maske su, kao uvijek, u ponoć počinje ples. I moguće je uzeti miša na dlan, poljubiti ga, pa će se pretvoriti u harlekina, ili što već, zaplesati u većem formatu, a ja ću se smanjiti, siva mišica, zavući se negdje na sigurno, ispod drvene oplata.

Prevelikoj za svoj obris, stalno mi je neudobno. Sakrila bih se u teglu s biljkom, ali biljka je plastična. Ne kao ruže, one neopisivo žuto ružičaste na putu iz bolnice. *Golden Apples of the Sun*, pisalo je na nekoj bilježnici mog starijeg sina. Ni makovi u vazi nisu pravi. I ponoć je daleko, i preostaju samo stolci, čaša vode, pruga kojom tramvaji prečesto prolaze.

CRNATKOVA

Na početku je bio parkić, mala avantura, ulica poznata, ali ipak ne toliko dobro poznata kao naša, kao park na Mažurancu, kao Marulićev trg. Ulica s dvije škripave ljuljačke (na kojima ne možeš „do neba!“), ponekom klupom, čudna ulica s nasipom uz koji se ne smiješ penjati, nikad i nipošto, jer može naići vlak, a vlak je jako opasan. Ulica s tratinčicama i maslačcima, kao sad. Vidim svoje prste, malene, bucmaster, nespretne, kako beru tratinčice, uvijek tratinčice, cvijeće po mojoj mjeri. Zatim govorim mami: ubrala sam ti cvijeće. Cvijeće koje ona dočekuje ponekad strpljivo, ponekad nestrpljivo, malenu kiticu bijelog i žutog, i poneku travku k tome. Trave su lijepe, govorila je, crveni bršljan je lijep. Ali sada nije vrijeme crvenog bršljana, nego tratinčica, vrijeme kad sve kuće izvrću svoju staru kožu prema vjetru.

Na kraju je bila naša posljednja šetnja – idemo malo van, na suncu sve izgleda bolje, vidjet ćeš! Sjedile smo na klupi pokraj stola za ping pong i sunce se trudilo. Ne smijem sjediti na suncu, govorila je poslije zračenja, sunce mi škodi. Ali tada, u našoj posljednjoj šetnji, nije se branila od sunca. Sjedile smo i grijale se, bio je sjajan proljetni dan, kao danas, u Crnatkovoj.

Sanja Lovrenčić

Rođena 1961. u Kninu. Od najranijeg djetinjstva živi u Zagrebu, gdje je završila osnovnu školu, Klasičnu gimnaziju i srednju glazbenu školu. Studirala je povijest umjetnosti i indologiju na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, te diplomirala jednopredmetnu povijest umjetnosti na Filozofskom fakultetu u Beogradu (1985). Tijekom studija počela se baviti pisanjem i prevodenjem poezije s francuskog i engleskog jezika; prve pjesme izlaze joj u časopisu Quorum, a prvu zbirku pjesama *Insula dulcamara* objavila je u vlastitoj nakladi 1987. Krajem osamdesetih prvi put se javlja na javni natječaj za radio dramu; nakon 1990. – kad je osvojila prvu nagradu i za radiodramski tekst i za radioigru za djecu – nekoliko godina intenzivno surađuje s Dramskim programom Hrvatskog radija kao autorica i prevoditeljica. 1994. izlaze joj dvije knjige, u dva različita područja kojima se paralelno bavi: zbirka pjesama *Skrletne tkanine* (pod uredništvom Hrvoja Pejakovića) i knjiga priča za djecu *Esperel, grad malih čuda*. Na području dječje knjige objavila je do 2007. još četiri zbirke priča (za *Četiri strašna Fufoždera* dobila je nagradu "Grigor Vitez") i dva kraća romana, zatim piše još samo tekstove za slikovnice i poneku obradu narodnih priča; poeziju pak smatra svojim književnim polazištem i glavnim poljem djelovanja te se njome nastavlja kontinuirano baviti.

Njezina prva zbirka priča namijenjenih odrasloj publici, *Wien Fantastic*, izašla je 1998. u biblioteci "Quorum" Naklade MD, koja će objaviti još nekoliko njezinih proznih knjiga, uglavnom eksperimentalnog karaktera. Prvi duži roman, *Klizalište*, objavljuje 2005. Kao članica umjetničke organizacije Autorska kuća (2004-2009) postaje i nakladnica nekih svojih tekstova; tako 2006. samostalno objavljuje biografski roman *U potrazi za Ivanom* za koji dobiva nagradu "Gjalski" i zbirku pjesama *Rijeka sigurno voli poplavu* (nagrada "Kiklop"). Nakladnička kuća Leykam objavljuje 2009. na hrvatskom i na njemačkom jeziku njezin roman *Martinove strune*, koji osvaja Književnu nagradu Steiermaerkische Sparkasse i ulazi u finale nagrade T-portala.

Zajedno s mlađim sinom Adrianom Pelcom 2010. osniva nakladničku kuću Mala zvona u okviru koje se otad odvija velik dio njezine književne i književnoprjevodne djelatnosti. Ipak nastavlja surađivati i s drugim nakladnicima te npr. u Frakturi objavljuje roman *Ardura* (2012).

Među njezine zapaženije knjige, uvrštene u uže izbore za književne nagrade, spadaju roman *Kabinet za sentimentalnu trivijalnu književnost* (2018) i zbirka pjesama *Skica za junakinju* (2021). Za rukopis *Pišem ti iz daleke zemlje* dobila je 2021. nagradu za

neobjavljenu zbirku pjesama u prozi "Tea Benčić Rimay".

Osim književnim radom, kontinuirano se bavi i prevođenjem. Naslovi u njezinoj prevodilačkoj bibliografiji mogu se podijeliti u nekoliko skupina: društvene znanosti, književnost za odrasle, književnost za djecu, povijest glazbe; za prijevod zbirke kratkih priča [Kuća duhova](#) Virginije Woolf dobila nagradu "Kiklop" (2012).

Godine 2005. pokrenula autorsku manifestaciju za poticanje čitanja *Uberi priču!* koja se otad kontinuirano izvodi u nekoliko hrvatskih gradova.

Od 2014. bavi se i izradom umjetničkih predmeta od keramike, a 2020. osnovala je zajedno s likovnom umjetnicom Ivom Valentić umjetničku organizaciju Piktogram, s ciljem izrade umjetničkih ručno rađenih knjiga. Dvije su autorice zajednički izlagale nekoliko ciklusa takvih radova, pod naslovom *Slikoknjige*.

Iscrpna bibliografija dostupna je na [autoričnim mrežnim stranicama](#).

Biblioteka Online

knjiga 217

Sanja Lovrenčić

ZLATNA RIBA I ISTOČNI ARIEL

© 2022 Sanja Lovrenčić

© za elektroničko izdanje: Društvo za promicanje književnosti
na novim medijima, 2022

Izdavač

Društvo za promicanje književnosti
na novim medijima, Zagreb

Za izdavača

Krešimir Pintarić

Urednik

Krešimir Pintarić

Fotografija

StockSnap / Pixabay.com

Objavljeno

21. kolovoza 2022.

ISBN 978-953-374-021-8 (HTML)

ISBN 978-953-374-022-5 (EPUB bez DRM)

ISBN 978-953-374-023-2 (PDF)

ISBN 978-953-374-024-9 (MOBI)

Prvo izdanje

Naklada Ljevak, Zagreb, 2010.

**Knjiga je objavljena uz financijsku potporu
Grada Zagreba i Ministarstva kulture i medija
Republike Hrvatske.**